

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Egyházkerületünk ítélő hatalma, főtekintettel a házassági perek ellátására. — A Maorik költéséről IV. — Kimutatás az 1878 évi államsegélyből részesített egyházközségekről és egyházi tisztviselőkről. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyérből. Egyházmegyei vizsgálat. — Egyházi lapok szemléje. — Irodalmi szemle. Tárca: A Beechingtoni kilenczifjú hölgy. (Angol beszély.) — Különfélék. — Hivatalos rész. Körlevél az esperesekhez. A Szerkesztő postája.

Egyházkerületünk ítélő hatalma főtekintettel a házassági perek ellátására.

Kolozsvár, 1879. ápril 4.

Lapunk f. évi 11-dik számában fölemlítettük, hogy a bécsi cs. k. legfőbb ítélőszék egy fölmerült kereset alkalmából kimondotta, hogy az erdélyi prot. egyházi törvényszékek ítéleteinek joghatályát nem ösmeri el, még azon esetben sem, ha az illető megszűnt osztrák állampolgár lenni s a magyar állampolgári kötelekbe belépett s mint ilyen nyert előbbi házasságát törvényesen felbontó ítéletet.

Már akkor jeleztük, hogy e nagyfontosságú kérdésre még visszatérünk s ime, ígéretünket beváltjuk, tüzetesebben körvonalozván az állami s egyházi törvények világánál ítélő hatalmunk jogkörét, törvényszékeink eljárása módját, kiterjeszkedve végül — legközelebről felmerült eset alkalmából — egy magyar állampolgárrá lett külföldinek nálunk lefolyt valókeresetére s azon tényleg felmerült kérdésekre, melyeket egy külföldi polgári hatóság vetett föl, kifogásolván törvényszékeink eljárásainak illetékességét s törvényszerűségét.

I.

Itélő hatalmunk jogköre az állami alap-
törvények s szerződéses világával.

Erdélyben a református egyház, az A.

C. I. R. 1 Tit. 2 art. tanúsága szerint, mint kezdetől fogva egyik törvényesen „recipiált“ egyház, az országos törvények korlátai között és a fejedelmi legfelsőbb felügyeleti jog mellett, teljes és független autonómiával birt és bír ma is.

Autonómiája körében már a nemzeti választott fejedelmek alatt, másfél száz évnél hosszabban gyakorolta: az egyházi törvényalkotás, egyházi bíraskodás és végrehajtás hatalmát. (L. a XII. kanont és az A. C. I. R. 1 Tit. 3-ik art.)

Az egyházi törvényalkotási hatalom — melőlve itt az egyházi törvényhozás egyéb tárgyait — kiterjedt és kiterjed ma is mindazon szabályoknak alkotására, a melyek a református házasságok feleknek személyére, a házasság előzményeire és a házasság megkötésének módjára vonatkoznak; továbbá azokra, a melyek a házasság kellékeit, a házasságnak emberi jogon alapuló akadályait (impedimenta matrimonii), ezen akadályok alól a fejedelemnek fenn nem tartott esetekben való felmentést (dispensatio), a házasság semmisségének (nullitas) kinyilvánítását, a házasság felbontását (separatio), a végleges elválást (divortium) és ennek okait, valamint a válóperek lefolytatását meghatározzák.

Birói hatalmának gyakorlásában az egyház első és másodfoku forumain az egyházi canonellenes vétségek és fegyelmi eseteken kívül: végérvényesen ellátta és ellátja ma is, a házassági pereket, még pedig úgy a semmisség, mint a megkülönböztetés és a végleges elválás eseteiben.

A törvényesen hozott határozatoknak és ítéleteknek végrehajtása tekintetében, a nemzeti fejedelmek alatt keletkezett és az A. C. valamint Comp. C-ba foglalt országos törvények, az egyház számára — szükség esetén — az államhatalom segítségét és támogatását biztosították.

Hogy az erdélyi ev. ref. egyháznak autonomiája s ilyen közjogi helyzete és az államhoz való viszonya, a nemzeti fejedelemségnek megszűntével, s Erdélynek a Habsburg-ház uralma alá jutásával sem változott meg, azt kétségkívül bizonyítja:

a) az 1691-ik évben kiadott Leopoldinum Diplomának 1—3 pontja, a melyekben biztosítás foglaltatik arra nézve, hogy a bevett egyházakra nézve semmi változások nem tétethetnek; hogy az egyházak, úgy a régi m. királyoktól, mint Erdély nemzeti fejedelmétől nyert mindennemű jogaikat és kiváltságaikat stb. jövőre is háborítatlanul fogják birni és hogy a többi között azon fejedelmi korszakban keletkezett törvények, a melyek az 1653-ban keletkezett „*Approbatae Constitutiones*“ és az 1669-ben szerkesztett „*Compillatae Constitutiones*“ című törvénykönyvekben foglaltatnak: jövőre is sértetlenül megtartandók lesznek. Ha pedig ezen itt jelzett törvények, a Leop. dipl. által minden megszorítás nélkül érvényben tartattak: akkor sértetlenül fenmaradtak azon jogok is, a melyeket ezen törvények a recipiált egyházak számára biztosítottak;

b) az 1693-ban keletkezett Suppl. dipl. Leop. első pontja, a mely szerint „*Quatuor religiones in Transilvania receptas in libero exercitio, juribus, bonis et possessionibus uti iis nunc fruuntur, sine turbatione qualicumque, quiete et pacifice in posterum relinquendas esse*“ biztosítja;

c) az 1791. 2 t. cz., a mely ezen kezdő szavaiban: „*Benignum Diploma Leopoldinum anni 1691 tanquam radicale Conventionis, inter Divum quondam Leopoldum I-m et Principatum Transilvaniae sponte initae, Instrumentum*“, egy évszázad mulva is azon alaptörvényt, mint I. Lipót császár és Erdély között létrejött kétoldalu szerződést tekintti és tartja fenn tartalmát.

Hogy az erd. ref. egyháznak nem változott közjogi helyzetében, specialiter a házassági ügyeknek ellátása egyházi forumai elébe tartozik, ezt bizonyítja az 1791. 34. t. cz., a mely kimondja, hogy a házassági ügyek ellátásának joga, mely II. József császár által egyoldalú rendeleti úton a polgári törvényszékekre ruháztatott volt, a bevett vallásfelekezetek egyházi házassági törvényszékeinek visszaadásuk; valamint legújában az 1868. 48. t. cz., a mely 2-ik §-ban és az 1868. 54. t. cz. 22 és 36

§§-ban világosan mutatják, hogy a házassági ügyek ez idő szerint is Magyarország erdélyi részében az egyházi házassági bíróságok elibe tartoznak.

A Maorik költéséről.

IV.

Pár szót a maorik mythológiájáról s isteneik eredetéről van szándékunkban szólni, a mennyiben földerítve van a hitelesebb uti följegyzések nyomán. Megjegyzendő, hogy soha sem voltak fetis-imádók, s bár különböző jelvényes képeket tesznek ajtaikra s hordoznak magukkal, de ezek csak emblemául tekinthetők. Némelyek szerint eredetileg két főistenük volt, Mani-Mua és Mani-Potiki, kik testvérek voltak, de az ifjabbikat az előbbi megölte s fölfalta és innen eredt a kannibalismus véres szokása. Mások szerint első isten, Jupiterhez hasonló, volt Rangui (églakó). Utána jön Tipoko, a harag és halál istene, Tan-Wati, az elemek ura, s csak ezután az elől nevezett kettő, kik a földet kihúzták a víz alól s az életnek és sorsnak urai. Bármint legyen is, a Manik nagy szerepet visznek a maori mythológiában, a mennyiben Rangival együtt néha egy személyiséggé csoportosítottak. Állítják különben, hogy Mani nem más volt, mint egy próféta, még pedig Atlas-hoz hasonló lény, ki a földet tartja s mozgásai földrengést okoznak. Heko-Toro, a báj és varázslat istene elveszté egyszer nejét. Több helyütt hiában kereste, míg végre Uj-Seelandban találta meg, honnan egy, az ég két végére függesztett csónak segítségével jutottak újra mennyei hazájukba, hol ma is, mint csillagok tündökölnek. Nem oly ismeretlen bár Rona története, ki a kutba esett, egy fára mászott, s azután a holdba szállítottott, hol ma is látható — de érdekes azon rokonságnál fogva, melylyel általunk is ismert dajkamesékkal bir. Vannak az említetten kívül, és pedig nagy számmal, helyi isteneik is, de mindenikök közt oly rangfokozat létezik, hogy a legfőbb nek mindnyájan alá vannak rendelve, oly formán, mint a hogy ezt Müller Miksa újabb henothesticus elméletei napvilágra hozták.

Csalódnánk azonban, ha azt hinnők, hogy a maoriknak az a véres isteneszménye, ki maga kívánja az ember-áldozatokat, példát ad a kannibalismusra stb. kedvezőtlen visszahatással lenne tulajdonképeni erkölcsi nézleteikre is, mint ez rendesen az eset. Ellenkezőleg, hogy mily egészséges és józan gondolkozással birnak e tekintetben, annak bizonyosságául elég leendő közmondásaik közül egy néhányat idéznünk, a mint azok sir George Grey, Uj-Seeland egykori kormányzójának, s a maorik történelmi és culturalis viszonyainak tanulmányozása körül magának nagy érdemeket szerzett tudósnak idevágó munkájában foglaltatnak. Egész vagyoni nézetük kifejezést nyer például e példabeszédben: „Táplálék adja az embernek a vért, s a táplálékot a föld adja.“ (Tanulság: sohse add el földedet) vagy kissé pikánsabbak, de nem kevésbé bölcssek a következők: „Asszony és háboru a férfi legfőbb két ve-

szélye.“ „Megeshetik, hogy az asszony énekelni hallja az ellenséget, midőn az legyőzött rokonainak testét áldozza az isteneknek.“ Mintha Salamon mély pessimismusát látnók föltámadva e szavakban. Méltóan sorakozik ezekhez még: „Vetéskor ritka barát akar segíteni, de ha aratás van, csordával jönnek“ s végre mint legfőbb életbölcseleti elvök: „Szilárdan állj, mint hullámverte szirt az Océánban!“

Az eddig bemutatott költeménydarabokban még nem sok oly jellemzetest találhatánk, mely épen a maori szellem sajátosságából kifolyó szükségképeni határozmánynak volna mondható. Az első, a vallásos dal, szemmel láthatólag idegen befolyások alól kelt ki, a mi már a másodikakat illeti, az a legkevesebb történeti multtal dicsekvő népeknél sem hiányzó ama fajbüszkeségnek s nemzeti érzéseknek formába öntése, mely az egyéniség érvényesítésére lehető szűk tért nyit, s általános és nem közvetlen impressióktól ered. S minthogy minden haladás, legalább pozitív oldaláról az osztódás és tovább egyenülés tényében gyökerezik, úgy ebből azt következtethetjük, hogy a szellemi lét zsengebb fejlődési fokain az impressiók általánossága föltétlen erkölcsi s physikai követelmény. Innen van az, hogy míg bevégzett, vagy legalább töredékeiben fönmaradott ós-eposszal majd minden nemzet irodalmában találkozunk, addig egy ós-drámáról szólni valódi képtelenség volna.

Legnyilvánvalóbban kimutatható azonban már az eddigi példákban is, a külszemléletnek benső kapcsolata a kedély lyrai állapotával, az a momentum, mely az anthropomorphismussal ugyanegy ágból veszi eredetét, s ugyanazon folyamatokon megy át. Népdalainkban majd minden alkalommal előfordul ez, oly módon, hogy a dal, első szemléltető sora után, látszólagos logicitással, de valójában jól indokolt lyrai szökkenéssel csap át a kedély reflexióinak kellős közepébe. Ez adott okot Erdélyi János helytelen magyarázatára is, hogy ez összefüggetleneknek tetsző sorok tulajdonképen különböző vidékbéli dalok esetlegesen egymás mellé került töredékei, melyeket a nép tréfás kedvében vagy szükségből halmoz egybe. Szükségtelen ma már ez állítás téves voltát bizonyítgatni, mert hiszen a maori dalokban is ugyanezt tapasztaljuk, s ez voltaképen igen természetes is, ha meggondoljuk, hogy egyeseknek úgy, mint népeknek naturalismusa bizonyos ízeig nagy előszeretettel foglalkozik ugynevezett hangulat keltéssel — s ez itt az egyedüli cél — a mi egyébként is az éledező aethesisnek legkezdetlegesebb álláspontja. Sajátságos itt csak az, hogy a maori dalok e bevezető képet is szűkebb természeti körből tudják kölcsönözni, mint a többiek; a felkelő és lemenő nap, a szellő, hold és csillagok: ennyi a készlet, melyből merítenek. Fölfogásuk a természet nyugvó, mozdulatlan jeleneteire vonatkozik, inkább, mint a változások és átmenetek mozgó életére — csöndes tespedő, mint életmódjuk.

K i m u t a t á s

az 1878 évi államsegélyből részesített egyházközségekről és egyházi tisztviselőkről.

1) Vajdahunyad-zarándi egyházmegyéből.

	o. é. frt.
Fábri József, ö. a. boldogfalvi lelkész, a zsil-petrozsényi egyházközségbe beszoigálásért; kötelessége pontos teljesítéséről felmutatandó bizonyítvány mellett utólagosan kiadandó	50
A n.-rápolti isk. tanító. A tanítói állomás betöltéséig takarékpénztárilag kezelendő állandósított segéiy	40
M.-Ilye e. k. temploma kijavítására, takarékpénztárilag kezelendő	100
V.-hunyadi egyhközség. Az iskolaház és kántori lak fedele kiujítására	150
Rákosdi egyhközség. A felépített kántor-tanítói lak és gyermekmenhely belsője felszerelésére	100
Sármási Áron, hosdái pap. Csekély fizetése, öregsége és gyakori betegeskedése tekintetéből	40
összesen	480

2) Gyulafehérvári egyhmegyéből:

Gruzda Domokos, tövisi pap, rendszeresített segély	70
Székely László, tövisi tanító, rendszeresített segély	30
összesen	100

3) N.-Enyedi egyhmegyéből:

M.-décsi egyhkség. A m. ig. tanács által előlegesen kintalványozott 100 frt törlésére	100
Bágyoni egyhkség. Temploma építésére; ugyanennyivel előjegyeztetik 1879-re és 80-ra	200
Nagy-laki egyhkség, mult nyári vihar okozta romlásai kiigazítására	100
M.-ujvári egyhkség, új temploma belső felszerelésére	100
M.-csuaci egyhkség, építéseire elköltött tőkéje visszahelyezésére	100
összesen	600

4) Kolozs-Kalotai egyhmegyéből:

Györgyfalvi egyhközség, temploma építésére, takarékpénztárilag kezelendő, 1879-re és 80-ra 200—200 frttal előjegyeztetik	100
Patai egyhkség, parochialis épületei kijavítására	150
Magyarókereki egyhkség, temploma kijavítására	100
Balázs István, járai pap, rendszeresített segély	50
Domján János, kajántói pap, csekély fizetésű régi szolga	30
Tulogdi István, m.-bikali tanító, régi szolga csekély fizetéssel	15
Dévai Mihály, bábonyi levita, öreg és szegény	15
Dézi Domokos, farnosi levita, a tagosítás miatt okozott hátramaradása pótlásául egyszer mindenkorra	15
Viski József, jákótelki levita, csekély fizetésű, terhes családdal	15
Kálmán István, egeresi kántor-tanító, öreg és szegény	15
összesen	505

5) Szilágyszolnoki egyhmegyéből:

Kraszna-czegényi egyhkség, mulhatatlanul szükségelt építkezése költségei pótlásául	50
--	----

Sülelmedi egyhkség, temploma és tornya kiigazítására; jövőig takarékpénztárilag kezelendő	80
Sülelmed czikói pap és tanító, rendszeresített segély 100 frt a papnak, 40 frt a tanítónak	140
Juhász Mihály bősházi pap, több egyhkségben szolgálatáért egyszer-mindenkorra	30
Molnár Miklós, égerháti tanító, csekély fizetéssel és terhes családdal	20
összesen	320

6) Deési egyhmségéből:

Kidei papi fizetés, rendszeresített segély	50
Kaczkói papi fizetés, az Ujfalvi-alapítvány kamatai $\frac{1}{3}$ része pótlásául, jelenleg pap nem levén, takarékpénztárilag kezelendő	60
Deésaknai egyhkség, megkezdett építkezése bevégzésére	80
Bántó Mihály, esztényi pap, öreg szolga, csekély fizetéssel	50
Balázs János, válaszüti pap, elbetegedett régi szolga, csekély fizetéssel	30
Czinege Mihály, alsó-tőlki tanító, csekély fizetése pótlásául	20
Farkas Sámuel némai tanító, csekély fizetése pótlásául	15
összesen	505

7) Széki egyhmségéből:

Apanagyujfalusi pap és tanító, rendszeresített segély	150
Viczei pap és tanító, rendszeresített segély	150
Szathmári Sándor, budai pap, csekély fizetése, terhes családja és nejeinek 5 évi betegeskedése tekintetéből	40
Szabó József, légeni pap, csekély fizetése pótlásául	20
Székely József, feketelaki pap, csekély fizetése pótlásául	20
Horváth Dániel, keszui kántor-tanító, csekély fizetése pótlásául	20
Balázs István, feketelaki tanító, csekély fizetése pótlásául	15
Nagy Elek, katonai pap, csekély fizetése pótlásául	40
Alsó Ilosva. Takarékpénztárilag kezelendő, jövőre ugyanennyivel előjegyez	100
összesen	555

8) Nagysajói káptalanból:

N.-sajói egyhkség, adósságai törlesztésére	150
--	-----

9) Görgényi egyhmségéből:

Komlód Oroszfája, rendszeresített segély	130
Görgény-üvegsüri lévita, rendszeresített segély	150
Garda Márton, nyugalmazott pap, rendszeresített	210
Holt-marosi egyhkség, a múlt évi előjegyzés nyomán	100
Biró József, abafái tanító, csekély fizetése pótlásául	30
Érsek Sándor köbölküti tanító, csekély fizetése pótlásául	30
Sipos József, k.-ilyei lévita, csekély fizetése pótlásául	30
összesen	680

10) Marosi egyhmségéből:

Havadi egyhkség, temploma kijavítására	100
M.-paniti egyhkség, a második tanítói állomás alapjául 1879-re és 80-ra ugyanennyivel előjegyeztetik; takarékpénztárilag kezelendő	100

Gyalakúti egyhkség, tanítói lak építésére; takarékpénztárilag kezelendő	50
Sepródi egyhkség, ideiglenes tanító fizetéséül; takarékpénztárilag kezelendő, míg esperesi bizonyítványnya l nem tanúsítja a tanító működése sikerességét	30
Ny.-szt.-annai egyhkség, égés által szenvedett kárai pótlásául	100
Kis Pál, h.-bodoni pap, csekély fizetésű régi szolga	30
Veres Mózes, csikfalvi pap, 7 leány egyhkségben szolgál csekély fizetéssel	30
Bordi Károly, n.-adorjáni tanító, csekély fizetésű régi szolga	15
Kis Dániel, kebele-sziváni tanító, ötvenegy éves szolga csekély fizetéssel	15
összesen	470

11) Küküllői egyhmségéből

Abosfalvi l. egyhkség, adósságai törlesztésére	50
Mikefalvi egyhkség, paplak bevégzésére	50
Haranglábi egyhkség, a múlt évi vihar által megrongált templom fedél kijavítására	50
Gocs Zsigmond, herepei lelkész, csekély fizetésű régi szolga	30
Vas Ferencz, sülyei pap, csekély fizetése pótlásául	20
Mihály József, d.-szt.-mártoni lévita, terhes családdal, csekély fizetéssel	20
összesen	220

12) Széchenyi egyhmségéből

Esperesi fizetésben, rendszeresített segély	100
Balásfalvi egyhkség, paplak építésére; takarékpénztárilag kezelendő	100
N.-széchenyi egyhkség a pap számára, különböző intézetekben a vallás tanításáért	50
Lukács Ferencz, mihályfalvi pap, szegénysége és buzgó-sága tekintetéből	50
Muzsnai József, mihályfalvi tanító, csekély fizetésű régi szolga	20
Jákó Mózes, ó.-ujfalusi pap, papi és tanítói hivatalában kifejtett buzgalmaért	30
összesen	350

13) Udvarhelyszéki egyhmségéből:

Égei egyhkség, kiutalt és kezéhez vett 200 frt törlesztésére	200
H.-szt.-páli egyhkség, papi fizetés alapjául; takarékpénztárilag kezelendő	50
Dobófalvi egyhkség, lévitai alapra és administráns lelk. fizetéséül; takarékpénztárilag kezelendő	40
H.-szt.-mártoni egyhkség, papi fizetésül állandósított segély	100
Sándor József, csekofalvi pap, folyósította a mlts ig. táncs 551—1878 sz. alatt	40
Székely István, böződujfalusi ny. tan., szegénysége okán	20
Maksai Áron, patarkfalvi pap, betegeskedése miatti költségei fedezésére egyszer-mindenkorra	30
Boncz József, hodjai tanító, régi szolga, csekély fizetéssel	15

Gábos Ferencz, oczfalvi tanító, terhes családja, csekély fizetése	15
Nagy Mózes, n.-buni pap, csekély fizetése pótlásául	40
összesen	550

14) Erdővidéki egyhalmegyből:

Bardoczi egyhátság, templomépítésre; takarékpénztárba; elő van jegyezve 1879-re és 1880-ra	100
Kis-bacsoni egyhátság, kántor-tanítói lak építésére; takarékpénztárba	50
Baróthi áll. isk. vallás-tanító, a vizsgákról bemutatott hiv. biz. után kiadandó	50
összesen	200

15) Sepsii egyhalmegyből:

Erődsdi egyhátság, adósságai törlesztésére	100
Albu Endre, k.-borosnyói pap. szembetagsége és csekély fizetése okán	40
Benkó János, málnási pap, szenvedett tűzkári pótlásául	40
Ágoston Pál, s.-sztkirályi pap, csekély fizetésű	20
Puskás Lajos, szacsvai pap, fél fizetéssel szolgál	20
összesen	220

16) Urbai egyhalmegyből:

Barátosi egyhátság, temploma fedelének kijavítására	100
Papolczi egyhátság, templomépítésre; takarékpénztárba; jövő évre ugyanennyi	100
Havadtői Gerő, körösi pap, fél fizetéssel szolgál	30
Zajzon András, nyug. pap, semmi biztos jövedelme	25
Molnár Dániel, nyug. tanító, szegénysége okán	20
Tamó Károly, kovásznai kántor, csekély fizetésű	20
összesen	295

18) Kézdi egyhalmegyből:

Markusfalvi egyhátság, új temploma belsőjének felszerelésére	100
Maksai egyhátság, előjegyzés következtében templom építésre 3-ik részlet	100
Bodola Sámuel, markosfalvi pap, vizár miatt károsult	30
összesen	230

19) Püspöki e. községek és egyesek:

Oroszfalvi l. egyhátság. temploma belső felszerelésére	100
M.-vhelyi egyhátság, a domestikából kölcsönözött 2000 frt 6% kamatjába	120
Üzv. Hiri Ferenczné, egykerületi közgyűlési határozat következtében	150
összesen	370
Főösszeg	6800 frt.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Réty, 1879. marc. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

Sepsi ref. egyházmegyénkben a vizsgálat ez évben is megtartott, még pedig január 20—28 és február 10—21 napjain, tehát 21 nap alatt megvizsgáltatott 35 egyházközség. Hogy tehát egyházmegyénk jelen állásáról valódi képet adhasunk a még fennálló vizsgálati kérdőpontok szerint indítom

meg és végzem be tudósításomat, de előre jelezni kívánom, hogy minden kérdésnél minden egyházközségre nem terjeszkedem ki, csak a kérdések alatt az oly egyházközségeket említem fel, hol valami baj, t. i. haladás vagy esés észleltetett, ily szempontból indulva ki, kezdjük el a vizsgálat észleletét, tapasztalatait, utasításait vagy rendeleteit pontonként:

1) Van egyházmegyénkben jelenleg 33 rendes, és két nyugalmazott lelkész, a lelkészi hivatal jelenleg ürességben van, N.-Borosnyón Benedek Áron és Oltsemén Kis János veterán bajnokaink halála miatt, kik a vizsgálat első folyamata alatt január 20—28 között haltak el. Az ersztevényi papi állomást a vizsgálat alatt még nem foglalta volt el megválasztott és meghívott Pál Károly ifjú aa, de jelenleg be van állva, azért a fentebbi számba bevétetett. Nyéni pap Kovács János meg levén választva Harasztosra, még nem ment volt el, azért a 33 számba be van véve; a két nyugalmazott lelkész van Uzonban és Szacsván. Van 35 énekvezető, kik közül 24 egyszersmind tanító is, a többi is segítkezik énektanítással; ezeken kívül van 27 tanító, tehát egyházmegyénkben a tanítók száma 62. Nyugalmazott énekvezető van 5, Bikkfalván, F.-Dobolyban, Málnáson, Szemerján és Uzonban. A közoktatási törvény létrejövetele után szaporadtak meg a tanítók, mi a nevelés nagy előnyét tünteti ki, az azelőtti rendszerhez képest, midőn minden egyházban csak egy énekvezető vitte a tanítói tisztet egyházmegyénkben, egy-két egyházat kivéve.

Megjegyzendő, hogy egyházmegyénk területén fekvő két püspöki vizsgálat alatti egyházközségnek, S.-Szt.-Györgynek és Ilyefalvának papi és tanítói személyzete nincs bevéve a fentebbi számokba.

2) Képviselési rendszer egy egyházközségben sincs, mivel a kétszáz családot egy egyházközség sem üti meg; tiszteletbeli egyházközségi főgondnok van Rétyen és Árapatakán; a megyebírók rendszerint 3 évre választatnak, megyebíró változás volt Bikkfalván. A körispataki leányegyházban is célba volt véve, minthogy eddigi mbíró Sipos Lajos némi hűtlenségben találtatott; a mbírák mindenütt elég lelkiismeretesen kezelik az egyházközségek vagyonát, de mégis nem lesz érdektelen némelyeket megemlíteni, például: lelkiismeretességéről, buzgóságáról liznyai mbíró Csia Sándort, pontosságáról n.-borosnyói mbíró Szabó Lászlót, lelkiismeretes buzgóságáról bikkfalvi mbíró Harkó Józsefet, ki helyett Pál István levén választva, nem kételkedünk, hogy benne egy buzgó mbíró fogunk észlelni; megemlítendő brassói mbíró Szabó György, szemerjai mbíró Serestely János, szt.-királyi Kerekes Sándor, ki 6—7 ezer frtot kezel; dicséretesen említetnek ki: uzoni mbíró Szócs Dénes és pénztárnok Babos Mihály, kik egy nagyszerű és szép iskola felépítésére lelkiismeretesen befolytak. Angyalosi mbíró Ferne János meghalt az ottani vizsgálat előtt 3 nappal, ez is egy jóra való ember volt, s mint közvagyon kezelő, lelkiismeretes. Külön iskolai pénztár van Uzonban, Angyaloson, Etfalván; Uzonban és Etfalván külön pénztárnoka is van ezen isko-

lai vagyonnak, s erről külön számadás is vitetik; Angyaloson a mbiró kezeli, külön számadás mellett, a tőkét is.

A presbyteriumok 7—16 személyből állanak, legtöbb helyen 9 tagja van, mindenütt rendszeren be vannak állítva, 18 egyházközségben jelenleg $\frac{1}{3}$ -dában ujítottak, 17 egyházközségben nem volt változás; inkább azon helyeken nem történik változás, hol az egyház népessége kevés s nincs kiből válogatni, mint: Eresztevényen, Erősdön, Árkoson stb.

(Folytatása következik.)

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A prot. egyh. és isk. Lap 13. számában Viski K. B. a hazai vallásszabadság és polgári házasság ügyéről elmélkedik s míg amannak törvényes biztosítása elejtését fájlatja, az ennek behozatala iránt hozott országgyűlési határozatot melegen üdvözli s legalább is facultativ forma behozatalát annyival inkább reméli, a mivel Magyarország több vidékén tényleg fennáll bizonyos formája, az általános hadkötelezettségi törvény kijátszására az illeték formális szerződést kötve egymással. Jobb tehát idején törvényes fölszabadítást adni, mintsem a népet a törvény erkölcsstelen kijátszására kényszeríteni.

A prot. Hetilap, mint ismételve említők, 11. és 12. számában megjegyzéseket közölt a zsinati előmunkálatokra, több igen gyakorlatias javaslatot is ajánlva a szabályzatokhoz, melyeknek ismertetését meg is ígértük. Ugyane lap 16. száma azonban Tóth Samu tollából cikksorozatot kezdve meg Török Pál részletesen kivonatolt nyilatkozata ellenében: a zsinati előmunkálatok nagy részének írójával szemben a méltányosság kötelez, hogy az ő cikkét is hasonló terjedelemben ismertesük s így a rendelkezésünkre adott szűk tér határait át nem léphetvén korább tett ígéretünk alól való fölmentésünket kérjük szerkesztőtől, olvasóktól egyaránt.

Tóth Sámuel „Tünődéseit“ adja elő Török Pál cikke fölött. Rajzolja az örömet, midőn egy oly tapasztalt és bölcs férfiú cikkét kezébe vette, mint Török Pál, mert számított rá, hogy „mindebből csak tanulhat irányt, elvet, hűséget, az igaz munkásságra nemes ösztönt nyerhet az ifjabb nemzedék.“

De csalódott, mert bár tudja és hiszi, hogy T. P. legjobb meggyőződését adta elő, mégis sokféle tünődést és aggodalmat keltett a cikk, melyben sokszor gunyoros csipkedés, oldalszurások, ingerültség s gyanúsítás érdes szavai foglalnak helyet. Bár ügyesen és bátran, de mégis csak vivómesteri karddal sok a vagdalozás s mindenki: Tiszántul, Erdély, conventi bizottság, a fiatal óriások és a tudománybuvár Révész) kikapja a magát.

De mindez megjárna, mert bírálni lehet is, kell is, csak bár új irányt jelezne T. P. a helyett, hogy mint te zi, visza tér régi kedvencz eszméjéhez: a határozatképes conventhez s így a már-már beheggedt sebeket fölszaggatja, minden más haszonélkül, minthogy ellentétbe helyezi ma-

gát az egész egyház már elfogadott állópontjával, kockázattalva így a remélhető sikert s ennél fogva egyházunk organismusának aligha használva.

Tóth Sámuel föltehetné magának, tünődései közben, a kérdést, ha vajjon ideje van-e most félbehagyni a megkezdett munkát s hátrálót fujva, most meg a convent megalakítására térni? De ezt hagyja sorjára s rendroveszi T. P. tételeit.

T. P. az uniót mint pusztá elméletet, hangzatos szót, de meg nem valósítható problémát tünteti föl. Efel szemben T. Sámuel hivatkozik épen Török Pál példájára, a ki épen egy ilyen elméletet, szót és problémát valósított meg a pesti ref. egyház fölvirágoztatásával, a pesti prot. főiskola megvalósításával. Az eszmék hatalma nagy s azok megteremtik a maguk emberüket — mint Török Pált a pesti munkához. A prot. egyetem, az unio sem lehetetlenebbnek látszó vállalat, mint volt elején Török P. munkája. s ezeknek is megszülethetik emberök, mint amannak megszületett. Élünk tehát mi is ebben a hitben és ne tépjük szét önmagunk a reménység e szép fátyolát. De meg nem olyan egyetemről van nálunk szó, mint a berlini vagy lipesei, hanem egy szerény protestans főiskoláról, önálló bölcsészeti szakkal és tanárképezdével, melynek égető szükségét már ezelőtt harmiecznyo'cz évvel hangsúlyozta b. Vay Miklos, a tiszántuli egyházkerület ifju főgondnoka, az egyházkerületi küldöttség előtt kijelentvén, hogy a paedagogicum és a philologikum seminarium felállítása immár halaszthatatlan mert „milesz így hazánkban hitünk sorsosai közt a tudományos miveltésből!“ S ime ez 1841-beli óhaj ma is csak óhaj; vajha az ágostai hitü testvérekkel egyetértve tetté valósíthatnók!

A zsinattartásra nézve hibáztatja Török Pált, hogy ma is csak 1877-beli ellenérveit hangoztatja. Elősméri, hogy csakugyan jó volna, ha az állam a vallásszabadság felekezeti és államközi viszonyokat már törvényesen megállapította volna; de a legutóbbi példa is bizonyítja hogy erre még jó sokáig kellend a magyar reformált egyháznak várakoznia. Nem jobb volna e, tehát, a szervezkedéshez addig is hozza kezdeni, hogy a majdani törvényhozási alkotások egyházunkat már mint szervek egészét találják, mert akkor egyházunk befolyása és sulya is nagyobb lesz, míg így a szétszakadozott egyes kerületek szava csak kiáltó szó a pusztában! Országos törvények biztosítják a ref egyháznak azt a jogot, hogy zsinat uján rendezhesse a maga ügyeit, annak megtartása engedélyeztetni is fog, bizton remélhetjük azt apostoli királyunk igazság szerzetétől!“

Eddig az első közlemény.

Az Egyh. és isk. Szemle 13-ik száma folytatólag közli Lessing Bölcs Náthánjának meséjét; Láng Lajos moldva-oláhországi missionarius jelentését az ig. tanács actái közül; az 1978 évi állam-egély kiostásának kimutatását s megkezdí az ig tanács márcz. 23—24-iki gyűléseinek ismertetését.

IRODALMI SZEMLE.

Hugó Victor legujabb kötete.

Alig egy pár hete, hogy napjaink legkiválóbb egyénisége, az ész költő, Hugó Victor, szelleme egy újabb, nagybecsű termékével ajándékozta meg az emberiséget.

„La Pitié suprême“ a legfőbb részvét: ez mysticus czime a kötetnek, melyről szólunk s részünkről nem hisszük, hogy költőibb pár szóba lehetett volna foglalni egy nagy szív és nagy elme ama végtelen világát, mely e kis füzetben az olvasó elé tárul. Jellemző pedig e czim, nemcsak alakilag, a külső vonatkozás okáért, de jellemző bensőleg, a költő ál-láspontja s eszmefejlődése tekintetében is. Kolossalis há-tármutatója azon hosszú útnak, melyet ez „enfant sublime“, mint Chateaubriand nevezte volt, érdemekben gazdag pályá-ján, maga mögött hagyott már, míg elérte azon delelő pon-tót, hol mint már „vieillard sublime“ az ifju romantika félszeg sallangjait lerázva, a modern világeszmék ama mély felfogásáig emelkedett, mely megveti a különöz érdekesség méltatlan fegyvereit, de az örök emberi alapján, s a ma-gasb erkölcsi rendeltetés tudatából meritett hit fegyveré-vel, küzd a jövő föltétlen birtokáért. Legiakább hasonlíthat-nók e könyvet Beethoven 9-dik symphoniájához, a „Seid umschlunger Millionen“ kara hatalmas pathosához; ugyan-azon nagy eszmék, a jóság, béke, szeretet, részvét dicső erényei lelnek benne iblettett kifejezést. E hangok ugyan nem volnának ujaknak mondhatók Hugó Victor költészeté-ben, de új az a hatalmas fordulat, melynélfogva hasonló érzéseket, minőket eddig csak a szenvedőkkel s nyomorul-takkal szemben vett föl, most egy fönséges crescendoval fokoz egész a trónig, a zsarnokokig és elnyomókig. Ez a „Pitié suprême“ alapeszméje; maga a könyv csak egy ré-szét képezi a jelenleg épen munkában levő „Toute la lyre“-nek; egy szividegekből font, lefejtett hurja ennek, melyet a költő előbb külön akar megzendíteni, mint egyénisége tol-mácsát is. S ezt nem csodáljuk. Mert igaz az, hogy a rész-vét nagy szellemek különleges erénye, de Hugó Victor még e különlegességben is különlegesség. S ha következő so-rait olvassuk, kénytelenek vagyuk elösmerni, hogy Krisztus után így csak Hugó Victor szólhat:

„Ember, te bántva vagy; hogy megtoroljad ezt

Felelj rá azzal, hogy ki gyűlöl, azt szeresd.“

Honnan ered a zsarnok, mi hozza létre? Az általános rom-lottság, melynek közepette képződött; az anyatejjel beszitt hizelkedés; a csalárd kezek által kicsavart agy; a szolgálai környezet ösztökélő szava; a korlátlan mindenhatóság csucs-pontja. Könyvének elején már a költő borzasztó színekben mutatja be a hizelgés által megrontott koronás gyermekség képmását. XV Lajos szépnek és tisztának született, mint a liliumok, melyek bölcsőjére valának hintve. Megkapó vers-sorok festik e királyi bimbó fakadó nyílását:

Oh! nézd e gyermeket, lomb rejtékén nem ül
Csicsergve fényesebb, tisztább és szebb madár,
Áldás és irgalom e földre tőle jár,

Mikéntha mondaná: Szeretlek, élj, szeress!

Ő benne minden még boldogságtól repes.

És bár még mitse tud, de láng tekintete

A szürkület s a fény élő vegyülete.

Oly édes - szép miként ha vallás és mithosz

Egyszerre adtak voln' vonást, szint arczihoz.

A gyermek Jézus és a gyermek Cupidó,

Mosolygva vigaszt és kegyelmet hordozó.

A leghatalmasabb s kegyetlenebb, erőtt

Veszit ez égien sugárzó arcz előtt.

Öt éves. Szent Lajos ünnepén a Tuileriákba viszik, a tűz-játékot megtekinteni.

„Az ablakok, írja Saint Simon, telve valának, s a Carrousel minden fedele, valamint a tér is rakva emberekkel, a ki csak elfért, mind ott volt. Villeroy maréchal fürdött ez emberáradatban, mely a királynak alkalmatlan volt, úgy hogy minden pillanatban a szögletbe húzódott. A maréchal karjánál fogva vonszolta elő, s majd azon ablakokhoz ve-zette, melyekből látható volt az udvar és a megrakott Carrousel tér, majd pedig azokhoz, melyek a kertre s az ün-nepélyt váró megszámithatatlan sokaságra szolgáltak. Éljen a király: hangzott mindenütt, a hol csak kibukkant, míg a maréchal, visszatartva a minden áron rejtőzni akaró ki-rályt, ezeket mondá: „Nézze uram e sokaságot és e népet. Mindez az öné, öntől függ, ön mindennek ura. Tekintsen hát rájuk egy kissé, hadd teljék benne örömük, mert ezek mind önt vallják uroknak: ön rendelkezik felőlük“

Hugó Victor e mozzanatot úgy dolgozta át, mint a hogy Dante dolgozhatná át Tacitust. Kórjelről kórjelre von-ja ki a gyermeki lélekbe óltott erkölcsi méreg rettentő di-agnosisát; a megpuhult lelkiismeretet, a megkeményedett szívet, a jó és rossz világos belátására képtelen szemeket, a pislogó elmét végleg kioltó gögőt, a jó ösztönöket kiirtó önzés pusztító rákfenéjét.

„S teremtvé lőn Lajos! .“

És minden emberietlen biborban rengetett, bálványként föl-mutatott gyermek azzá lett volna a mi ő, ha egy Villeroy állott volna háta mögött.

De ez csak első eset: a költő bebarangolja a törté-nelemnek minden erdeit, századokon át megjelöli nagy ban-ditáit: Nérot és Commodust, III Richardot és VIII Henri-ket, Ivánt és Dsingiskánt, IX Károlyt és II. Fülöpöt. Rá-jok emeli hatalmas kezeit, foglalyl ejti, s halomra hányja e szörnycsoportot; aztán egymásra üzi, hajtja, dantei kör-forgással, homályos tekervényeken, sikamlós úton át, hol a hűn új bünt szül, épen az összefüggés végzetes voltánál fogva. Mi sem oly borzasztó, mint a Pokolnak e rövidítése, melyben minden verssor egy démont idéz föl. De a költő még e ráboruló homályban is fölfedezni képes a kegyelem egy sugarát Mindezen szörnnyü büntettek az éj ortalma alatt lőnek elkövetve; mindezen kardos vakok és baltás bo-londok tapogatózva ölték és gyilkoltak. Az erkölcsi tudat-lanság ép oly természetszerűen képződik a zsarnok magas-lata körül, mint a felhő a kopasz hegycsúcson, melyet ma-gassága tesz terméketlenné. Ez végzetessége, s egyszer-s-

mind enyhítő körülménye. Ez óvja s szentesíti, s nincs az a pecsét, mely a világosság föltartóztatásának kötelmét hívebben s sikeresebben teljesítse, mint egy hamis isten körül térdelő rabszolgák csoportozata.

„Mindent, mi diszithet királyi homlokot
Drága fátyol gyanánt fejére aggatott
S az udvaronc sereg, mely híven őrizi,
A fátyol sűrű-e? fürkészve nézdeli.“

Igy foly tovább a plaidoyer, gyorsan, rohamosan, felölve a vitaérv minden alakját, a lyra és ékesszólás minden hangját, a bocsánat és irgalmasság paradoxaiig magasulva gyakran. A „Jó törvény lotus“-ának parabolái arról értesítenek, hogy egy nap Buddha szeméit egy vaknak ajándékozta, máskor pedig egy éhező tigrist látva, karját adta oda, hogy megegye. Hugó Victor, ki a gonoszokat annyi elnézésben, annyi nagylelkű feloldásban részesíti, éppen a hindu messiás ez ajándékaira emlékeztet. Mert ha az értelem tagad is néha, s ha a szabad elhatározás ellenvetése össze nem egyeztethető a bünöldöző végzetességgel, de a szív a jóság, nyugodtság és szeretet azon áramában uszik, mely fölfed és tisztára mos mindent, mint a szent folyó tisztító vize.

„Arábia minden balzsama sem moshatná le e foltot e kicsiny kézről“ — mondja lady Macbeth, Dunsinane csarnokaiban bolyongva. Hanem az illatnak s könyvek e csodás költészete megtisztítani látszik minden véres kezét, és Shakspeare gyilkosnőjének őrző álmatlansága, mely a bűn embereivel közös, éppen egyike azon okoknak, melyekre hivatkozik, hogy ki nem zárja az irgalmasság jótéteményeiből. A költő autopsziát tart e halálra roncsolt lelkek felett, s fáklával hatol be kísértetek által látogatott sötét éjeikbe, melyeket gyászosan világítanak a végzetes kéz által ágyaik falára irt tűzszavak. Az a szem, a mely a „Századok legendáiban“ Kainra mered, most óriásilag megnagyobbodva balcsillaggá válik, mely fenyegetőleg villan meg minden idők látáhatárán, a történelem minden irtó személyiségére.

Vége a könyvnek maga a cím. A legfőbb részt, melyet a költő Huss János megkapó legendájában fejez ki. Kissé eltér ugyan a történeti hagyománytól. „O sancta simplicitas!“ kiáltá a konstanci martyr, midőn egy lelkendező vénasszonyt pillantott meg, ki már lángoló máglyájára sietve tett még egy pár hasáb fát. S egyike ez a

legszebb szavaknak, melyeket emberi száj valaha kiejtett. Mindent érteni, mondják, annyi mint mindent megbocsátani; hanem egy szörnyű halál irtózatai közepett érteni, tisztán látni a fojtó füstön, az égető lángon keresztül, egy szegény öreg szívébe, ki kegyességéből saját hóhérunk cselédjévé szegődik; kimenteni magunk előtt naiv szivtelenségét, sőt ily résztvevő ironiával dicsérni azt: ez a lélek-nagyság legmagasabb eszménye.

Hugó Victor variansa, lehet mondani, még meghatóbb volna, ha lehetne. Ő éppen a hóhérra, a bünhődés ez utálatos eszközére vonatkoztatja a vértanu novissima verbáját.

„Ekként Huss János a máglyához köttetett,
— Alant a rőzsetűz pattogva terjedett
És ime látja Huss közelgni a bakót

Hajlott fővel közelg, álnokúl, piszkosan,
Hol a vérpad szörnyű cariatydje van;
Görnyedt hátán nehéz nyaláb tuskót czipel
S a máglya hamvasztó tűzét élesztni fel
Míg a teher alatt izzadva nyög, liheg,
A kályha tűz öhlét szurokkal tölti meg.
Megvetve fárad, fut, szid s szidalmaztatik
— Fent állva csapkodó lángok közt Huss pedig
Szemét az ég felé emelve szól: Szegény!”

A „Toute la Lyre“ már benne van e nagyszabásu előjátékban, hol az ihlet minden hangja a főszebes bocsánat karénekében harmoniál, hol a hymnus küzd az anathema ellen, s a történelem és az emberiség bűneinek kiengesztelésére gyujtatik meg az áldozat tüze.

„Vannak megdöbentő templom-épitmények, írja Hugó Victor egy helyt, például a sevillai Giralda, melyeknek tekervényei, lépcsőzetei, szobrai, üregei, fülkéi, visszhangjai, harangjai, izezetei s egész kolosszalis volta arra látszik alkotva lenni, hogy egy angyalt hordozzon, csúcsa felett kiterjesztett aranyos szárnyaival.“ A „Pitié suprême“, mely így a munka betetőzéseül szolgál, hasonló egy ily angyalhöz, ki a fellegekig tárja ki szárnyait. S teljes lenne a kép, ha égi könyörülettel áradó szemével inteni képzelnék azon orítók szörnyek felé, kik az épület oszlopzatai alatt letiporva hevernek.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

A Beechingtoni kilencz ifju hölgy.

(Angol beszély.)

Kilencz kedves leányka, minőkkel csak Anglia vidám falvacskái dicsekedhetnek, csoportosult atűz köré a papilakban, oly tárgy fölül társalogva, mely o perczen Beechington egész községét foglalkodtatá, tudnillik, a régi uradalom

ifju örökösének megérkeztéről. Kiváncsiak voltak — s az egész falu kíváncsi volt — hogy miféle fajtájú ember lehet az tulajdonképen.

Nagybátyja, kitől a jószágot örökölte, oly furcsa és különös volt; nem természetes dolog-e föltételezni, hogy unokaöccse is az?

Emberemlékezet óta sohsem látogatta meg e helyet, s

Folytatás a mellékleten.

■ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 14. számához. ■

most mindenkinek ajkán lebegett a kérdés: hol volt, vagy mit akar?

A jelenlevő ifju hölgyek ketteje unokahuga volt; mint ő, a Hungerford nevet viselték, s így természetesen várható volt, hogy némi felvilágosítással tudnak szolgálni felőle. Azon pillanat óta, hogy a paplakba érkeztek, ki is lettek vallatva irgalom nélkül a más hét lány által. Hanem ök biztosították barátáikat a felől, hogy unokafivéroket sohasem látták, s mindaz, mit róla tudnak annyi, hogy mérnök-kari tiszt volt, sokáig élt külföldön, s mamájok vélekedése szerint úgy harminczöt éves lehet.

„Ha annyit utazott“, jegyzé meg az ifjabb Mildmay kisasszony, „úgy, képezem, nagyon mulattató kell hogy legyen“; nővére pedig azon véleményének adott kifejezést, hogy, „mint hallá, nagyon vallásos“. Lefestették még rendkívüli szépségnek, kiállhatatlan gögösnök, korhelynek, köteködőknek, fősvénynek, mint nagybátyja, jó lövének, kitűnő művésznök, valódi hősnök a csatában. Ily hírek kerengtek a faluban, miket a kilencz ifju hölgy nevetgélve adott most elő.

Hungerford kisasszony hozzá tevő: „Mama azt mondja, nagyon gazdag, s jó parthie lesz valamelyikünknek!“

„Szégyeld magad Eugenia“, válaszolá Angelina pirulva.

Wentworth asszony, a pap neje, férjére nézett s mosolygott. Mindketten az asztalnál ültek, dolgozgatva, de figyeltek a lányok csevegéseire is, a nélkül, hogy részt vettek volna abban.

A pap viszonzá neje mosolyát, melynek kitalálá értelmét. Saját négy szép leányát is, kedvességökért, méltónak találta volna anyjok, hogy majdon előkelő helyet foglaljanak el a társaságban, de a két gödrös arczu, vidám Mildmay kisasszony, a járási orvos csinos leányai, voltak a falu elősmert szépei, kik ennél fogva sokkal nagyobb népszerűségnek is örvendettek, mint ez aristokratikus ifju hölgyek.

Kilenczedik volt a csoportozatban dr Buchanan, Beechington urasági haszonbérőjének leánya, ki bár sem szép, sem vonzó nem, mindazonáltal általános kedvence volt a többieknek. Wentworth Amália, a pap legidősb leánya, vevő föl a társalgás fonalát e fölkiáltással: „Nem adnám a világért, ha láthatnám!“ míg a legifjabb, a kis Róza, nővérehez lépve s őt átölelve szóla: „Mibe fogadjunk, Janie, hogy bál lesz az urasági udvarban?“ E pillanatban az ajtó nyílt, s Hungerford kapitány lón bejelentve.

Láttam megrettent nyáját szertefutni a mezőn, idegen eb csaholását hallva; így rebbentek volna szét tán ez ifju lányok, ha a visszavonulás lehető lett volna. De Amália méltónak bizonyult a helyzethez. Megállotta helyét; a többiek csaknem elmerültek székeikbe s pamlagaikba, míg a pap teljes illemmel fogadá vendégét s bemutatá nejének s legidősb leányának.

Hungerford kapitány sokkal többször állott ellenség-gel szemközt, semhogy zavarba jött volna egy sereg szok-

nya láttára. Mindamellet rövidre szabta látogatását, s azon reményének adott kifejezést, hogy még jobb ismerős lehet a paplakban, ha egyszer dolgait rendbe hozta.

A kilencz fiatal leány egyszerre ugrott föl helyéből, s rohant a kertbe, a mint a pap kikísérte vendégét, s szobájába vonult. A bosszuság, meglepetés, borzalom és kacaj kiáltásaiba törtek ki, s a vén tölgy alatt, zöld pázsinton, a szép Amália köré seregelve, összedugdosák fejeiket s következő felkiáltásokra ragadtaták magokat: „Beh különös!“ „Olyan ügyetlen!“ „Furcsa!“ „Hanem igen szép! nem gondolod, hogy több harmincs évesnél?“ „Vajjon kedves-e?“ „Vagy inkább bolondos!“ „Tán csak különzködik!“ „S egy szava sincs hozzánk, rokonaihoz“, tevő hozzá Hungerford Angelina.

Hanem utoljára is azzal végzék, a mivel kezdették: „határozottan szép!“ s Amália mindnyájoknak szívére kötő, hogy „várjanak kissé, míg jobban megismerendik.“ „Ugy van! És a legközelebbi héten jöjjetek itt mind össze, mondá Róza, hogy kicseréljük gondolatainkat. Ez jó tréfa lesz.“

Alig telt el néhány nap, mialatt a régi házbeli új ember minden papától látogatást kapott, mit aztán az illető mamáknak ő is pontosan visszaadott, s meghívás folytán majd Hungerfordnéknál, majd a paplakban, a bérlőnél s Mildmay uréknál ebédelt.

Következő csütörtökön a kilencz ifju lány újra találkozott a paplakban; valami eligazítani valójok volt, a mit rendesen sohasem igazítottak el, hanem az egész estét a tűz köré csoportosulva tölték, szívik kedvére fecsegve és nevetgélve, mely fecsegésnek és nevetgélésnek fő tárgya, mint előbb, az új ember volt, s az új ember modora, és az egyes házaknál tett nyilatkozata.

A kis Róza, tréfától égve, nővére Amália lábaihoz ült s fölkiáltott: „Rajta hát, kezdjük el! Beszélje el minddegyitek, mi történt azokon a napokon, hogy e titokteljes idegen titeket meglátogatott. Amália te kezded.“

Amália fölállott ragyogó szépségében, arcát a bosszuság könnyed pirja színezté.

„Hogy találjak szavakat, leányok, kifejeznem azt, mi a mult kedden történt? Tudom, hogy meg leszték lepetve, s különösen mama, ki róla oly sokat föltételezett, mert tudjátok, mily sokat tart a jó modorra, lányoknál és fiatal embereknél. Hanem biztosítlak, hogy a durvaságig félszeg és ügyetlen volt.“

„A parasztságig!“ kiáltá Róza.

„Sőt a szemtelenségig; hallgatott, mint egy ostoba, Még a papa is csodálkozott, pedig oly elnéző.“

„Azt hiszem, félszü kell hogy legyen!“ kiáltá Róza harsány kacajjal.

„Kedvesem, vága közbe Buchanan Anna, hiszen ti a szegény embert halálra szóljátok. Angelina, neked unokafivéred, hát nincs szavad védelmére? Észre vetted-e szemét? Ő nem félszü.“

„Féleszü!“ erősíté Angolina. „De néni! Még rosszabb annál, nem lovagias férfi. Egyébről se tud beszélni, mint faültetésről, nyesésről, hernyózásról, s ezt is csak mamával. Nem szereti Byron és Tennyson költeményeit, gyűlöli a zenét. Neki a katonaság is csak pénzszerzési mód. Nincs benne semmi regényes. Hát nem botrányos-e ez?“

„Utálatos“ jegyző meg nővére „mamám eléggé sajnálja, a mi pedig engem illet, bizonyos, hogy rá sem nézhetek.“

„Ugy van, tevé hozzá Angelina, és mi még azt hittük, hogy bátyánkat pótolandja.“

A vidám Mildmay Zsuzsánna alig tudott felocsudni bámulatából Angelina szavai hallattára, mert, mint megjegyzi: „Nálunk csütörtökön egész más volt, még papával szemben is, ki pedig nem szereti a „csélcapságot“, mint ő nevezi a finom kisasszonyi és gavalléros modort.“

„Igen, tevé hozzá nővére, a népről, a „csélcapságról“ beszélt, mint ő nevezé, mintha igen finom, igen érzékeny volna ahoz. Mondá, hogy a realis életet gyűlöli, s örökké csak verseket, meg regényeket olvas.“

„Különös, szólott Buchanan Anna, mert minálunk, pén-teken, csak kutyáival, lovaival, borral és szivarral bajlódott. Még tőlem is kérdezte, szoktam-e szivarozni? No csak képzeld!“

„Azt gondolám, hogy csak szenvedélyes lovas, de gyanitom, hogy még egyébről is beszélt papával, miután elhagytam a szobát. Mert a mint a nappaliba feljött, anynyi udvariatlan kérdést intézett hozzám, hogy mit szeretek és mivel foglalkozom.“ — „Épen mint hozzánk, szakitá félbe Róza, hogy alig tudtam neki illendően felelni. Kedvetlennek látszott, hogy a papa véletlenül kiejtette, hogy latinul olvasok. Igazán haragudtam papára, hogy ezt is elárulta, ámbár nem látom át, mért törődniek mi az ő véleményével, nemde Amália?“

Igy fecsegték a lányok új ismeretségük rovására, s nevetgélve az arra vonatkozó különböző megjegyzéseken.

Ekkor toppant be a tiszteletes úr, mosolygva s papírt tartva kezeiben. „Ifju hölgyeim, mondá, jó ujságot hozok kogyeteknek. Egy meghívás ebédre, az uradalmi kastélyba. Ki akar elmenni? Mindnyájan meg vannak hívva. Tudtomra adták, hogy mindegyikök kapni fog meghívót. Egyszerű lesz, minden teketória nélkül. Jövő hétfőn öt órakor.“

Persze, hogy nagy felindulást keltett a szoknya-parlamentben, a kíváncsiság és enyelgő kedv mindannyiát hazaröpítette, megtekinteni a meghívót. „Isten veletek, hét-főig“, kiáltotta a négy Wentworth kisasszony, a papilak kapujában állva.

Róza egész kis tündér volt; Lavinia és Emma pedig amaz barna, ez szőke szépség, soknak véleményében nemes, királynői nővérek, Amáliának is elébe lőnek helyezve.

„Jól kell férjhez menniök“, mondá Wentworth asszony férjének, az ablakból nézdegelve utánok.

„Ah! sohajtott a lelkész, nem gondolod meg, hogy nincs pénzök?“

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 ápr. 5.

— **Előfizetési felhívás.** Mint mult számunk élén jeleztük, ápril hó 1-től kezdve az „Erdélyi prot. Közlöny“ kiadásától Stein János úr visszalépett s a szerkesztés gondjai mellett a lap kiadásának terhe is ránk nehezült. Őszintén kijelentjük, hogy időnkét s parányi erőnkét szíves örömmel szenteljük fel azon magasrendű érdekeknek, melyeket képviselni e lap hivatva van, — de anyagi áldozatra képesek nem vagyunk s így az előfizetők részéről az eddiginél fokozottabb támogatás lapunkra nézve, a szó legridegebb értelmében, életkérdéssé lett. Fölkérjük hát ügyünk minden igaz barátját, lapunk támogatására s illetőleg arra, hogy körükben szerezzenek új előfizetőket. Részünkről mindent elkövetünk, hogy lapunk a méltányos igények színvonalán jövőre is megmaradjon; fényes ígéretek helyett tettekkel igyekszünk ennek bizonyosságát adni.

Előfizetési árak a következők:

Ápril—június	1 frt 50 kr.
Ápril—september	3 frt — kr.
Ápril—december	4 frt 50 kr.

Harmad és negyed osztályu egyházközségeinknek s lelkészeinknek a következő kedvezményeket nyújtjuk:

Harmad osztályuaknak ápril—deczemb. 4 frt — kr.
Negyed osztályuaknak ápril—deczemb. 3 frt 50 kr.

Ha t új előfizető beküldőjének ingyen példánnyal szolgálunk.

A n. t. esperes uraknak is egyházmegyéjükből minden hat új előfizető után egy példányt — általuk megjelölendő valamely szegény egyházközség részére — rendelkezésükre bocsátunk.

Az előfizetési összegek postautalvánnyal czímem alatt küldendők

Kolozsvár, 1879. ápr. 2.

Szász Domokos,
szerkesztő s kiadó.

— Főt. Révész Bálint, tiszántúli superintendens úr indítványára a hazai öt ref. egyházkerület részéről, a főgondnokok s püspökök által aláírva együttes felirat fog intézteni, Király és Királyné ő Felségükhez, 25 éves jubileumok alkalmából. Az üdvözlő felirat szövegének szerkesztésére Szász Károly kéretett föl.

— A „Prot. Egyh. és Iskolai Lap“ írja: A lelkészeknek egyik szép tiszte az, hogy a nyugdíjasok nyugtáit, mielőtt az adóhivatal azokra fizetne, aláírják, bizonyítván ezzel azok életben létét. S. A. Ujhelyben volt egy adóhivatali szolga, a ki eljárt ezekkel a nyugtákkal az illető lelkészekhez, míg a nyugdíjasok éltek. De megkíséرتette a nyugták kiállítását és lelkész általi láttamozását egy pár nyugdíjas halála után is. Ez sikerült és így több mint két évig szedte a szolga a halottak nyugdíját. Hanem végre is kistült a gonoszság s most a lelkész is nagy bajban van a fenytő bíróság előtt, a nyugták aláírása miatt. Jó lesz tehát a lelkészeknek pontos lelkiismeretességgel járni el az ilyen aláírásoknál.

— A francia ref. egyházak közlönye: „La Renaissance“ (Ujjjászületés) márcz. 28-iki száma a következő érdekes újdonságot közli: A lapokat közelebből az a hír járta be, hogy Luther végrendeletének eredeti példányát fölfelezték Budapesten. A végrendelet 1542-ből kél s a Capzow (?) család birtokában volt 1854-ig, a midőn egy Janovich nevű régiség kedvelő vásárolta meg s később a luth. egyháznak ajándékozta. Ugyancsak Budapesten van eredeti kézírata annak a beszédnek, melyet Luther „A keresztyén szabadságról“ irt s ezenkívül még egy Hesseni Filephez intézett levele is.

— Az angol unitariásoknak egyik közlönye: „The Christian Life“ („Keresztyén élet“) közelebbi számában aláírást nyitott 6000 márkáig, a végett, hogy 1879-ben és 1880-ban a lapból 500 példány ingyen szétosztható legyen. Az aláíróknak — ha adományuk meghaladja az előfizetési árt — jogukban áll megjelölni az egyént, kinek a lap ingyen küldendő. Szépen jellemző vonása annak az ügybuzgalomnak, melyet az angol unitariások hírlapjaiknak s azok utján eszméiknek terjesztésében kifejtének!

— A patri rkák sirboltja Hebronban. Már 1877 év tavaszán figyelmeztette a jeruzsalemi török pasa a török kormányt, hogy a bibliai ősatyák sirjait fedő néhány zöld selyem terítő, valamint több perzsa szőnyeg mérges s eltávolítandó. Az épen kitört orosz-török háboru a porta figyelmét másfelé terelte. Pár héttel ezelőtt azonban az a hír terjedt el Hebronban, hogy a mekkai nagyserif elhatározta, miszerint a kártékony szőnyegetek eltávolítja s ujakkal helyettesíti, melyeket egy Lloyd-gőzös fog odaszállítani. Csak azt kötötte ki magának, hogy a mindenféle arabeszekkel s feliratokkal diszitett terítőket engedjék át neki, mert darabokra akarja vágatni, s a hívők közt amulettek gyanánt kiosztani. Megemlitendő, hogy az említett sirboltban csak Ábrahám, Szarah, Izsák és Rebeka sarcophagja áll, míg Jákobé és Leáé egy átelleni épületben van elhelyezve.

— A baptista egyházban Angliában jelenleg 200 pap van — állomás nélkül. Nálunk épen megfordítva áll a dolog, lévén feles számú egyházunk — pap nélkül.

— Kivándorlás Amerikába. A new-yorki statisztikai hivatal kimutatása szerint 1878-ban 153,207 egyén vándorolt Amerikába Európából, az 1877-iki 130,503 kivándorlóval szemben. Angliából 19,581, Irlandból 17,113,

Skóthonból 3700, Walesből 311, Németországból 31,958, Ausztriából 4881, Svédországból 6175, Norvegiából 5216, Dániából 2688, Schweiczból 2051, Franciaországból 4668, Olaszországból 5153, Oroszországból 4216, s Kanadából 24,533 egyén vándorolt ki.

— Értésítés. 84—1879. A nagy-enyedi Bethlen-főtanodánál a papi szigorlati vizsgáló bizottság által f. évi husvét utánra határozott rendkívüli papi szigorlat idejét a mélt. és főtisztelendő püspök ur — 430—1879. sz. leiratában — f. é. ápril 22 és 23-ik napjaira méltóztatott kitűzni, miről az illetők tudomásvétel és ahoz tartás végett értesítettnek. Nagy-Enyed, ápril 4. 1879. A n.-enyedi ev. ref. Bethlen-főtanoda igazgatósága.

NECROLOG.*)

A mult időkből egy régi munkással ismét kevesebb: Iklód szentiványi Szentiványi Ferencz hitves ügyvéd, a kolozs-kalotai ref. egyházmegye gondnoka, 72 éves korában, március 8-án hunyt el Türebén. A temetés 11-én ment végbe; „a szeretett férj, testvér, gondos jó atya, nagyatyja, após, ipa, rokon, barát“ koporsóját nagy közönség, számos tagú rokonság vette körül, de a gyásznak, bánatnak bizonyára legnagyobb részese az elmaradt özvegy: Gaszner Anna és gyermekei: Szentiványi Kálmán Maros-Tordamegye alispánja, Szentiványi Ilona és Szentiványi Blanka. — A háznál az igaz ember felett Timár Lajos egyházmegyei aljegyző beszélt, a sirkertben Szakács István esperes, a megboldogult barátja, tisztársa egyházmegyéje nevében mondott utolsó Isten hozzád-ot. Szentiványi Ferenc született Dézsen, 1807-ben tanult Kolozsvárt és M.-Vásárhelyt, itt végezve a jogot a királyi táblán szolgált. Az ügyvédi pályára lépve, széles jogismerete a keresett ügyvédek sorába emelte és Kolozsvárt tág mezeje is nyílt, hogy mint a közügy embere ismereteit hasznosítsa. — A Kolozs-Kalotai egyházmegye 1868-ban választá meg gondnoknak a buzgó munkást, a ki — kivált jogi kérdésekben — fáradhatlanul munkált egyházmegyéje javára.

HIVATALOS RÉSZ.

Körlevél az esperesekhez.

365—1889.

Az 1878-ik évi államsegélyből részeltetés végett felküldött kérvények közt oly folyamodványok is terjesztettek föl, melyeknek mellékletei ezelőtt évekkal beadott államsegélyi kérvények felszereléséhez állítottak ki; másfelől több kérvényhez az 1869 évi 276 sz. a. kelt körendeletben jelzett iga-

*) A „Prot. egyh. és iskolai Lap“ból vesszük át e sorokat, miután a kolozs-kalotai egykmegyében senki sem vette magának a fáradságot, értesíteni lapunkat annak elhunytáról, ki évek hosszú során át az egyházmegyének buzgó gondnoka volt.

zolványok nem mellékeltek, mindamelllett az illető egyh-
megyék m. tt. közgyűlései által, ugy az érvényt vesztett ok-
mányokkal felszerelt, mint a kellőleg vagy egyáltalában fel nem
szerelt kérvények segélyezésre felajánló vélemény kíséretében
küldettek fel, holott az ily kérvények, már az egyh megye m.
tt. közgyűlése által visszautasítandók lettek volna: igazgató
tanácsunk az egyhközségekkel közlés- és a kérvények véleménye-
zésénél ahhoz alkalmazkodás végett ujólag közzé teszi az
1869-évi 476 sz. a. kelt következő körrendeletet:

A.) A segélyért folya modó egyháza kra néz ve:

1. Legyen kimutatva a folyamodó egyház tagjainak létszáma.

2. A folyamodó egyház vagyona, hitelesen kiállított birtok iv, vagy telekjegyzőkönyvi kivonat melléklésével.

3. Tőkési, évi jövedelmei s kiadásai.

4. Adóssága.

5. Építkezési költségvetése, még pedig: mellékelve az emelendő vagy kiigazítandó épület tervrajza költségvetése szakértő által.

6. Kimutatandó, hogy maga a folyamodó egyház mennyi áldozatot tett már azon célra, melynek érdekében segélyt kér? mikor és miből fedezi a még hiányzó építési költségeket?

7. Bemutandó, hogy épületei biztosítva voltak és vannak; ellenkező esetben melléklendő egy kötelezvény, hogy biztosítani fog s miután megtörtént a biztosítás, esperesi uton utólagosan bejelenti.

8. Mindezen bizonyítványok beadandók az egyház-
megyei tanácshoz, mely megvizsgálja az indokokat, megállítja a segélyért folyamodó egyházak sorozatát, véleményt ad a segélyre felajánlás és a segélyösszeg mennyiségéről, vagy a kérvény visszautasításáról s évenként a maga idejében benyújtja az egyházmegyei közgyűlés elébe, melynek helybenbonyolítása után terjesztetnek fel igazg. tanácsunk elébe.

B) A segélyért folya modó egyénekre néz ve:

1. A folyamodó egyén egyháza tagjainak száma.

2. A díjlevél hitelesen kiállítva, a fizetés mennyisé-
gének pénzértékben feltüntetésével.

3. Az egyházmegyei eljáróság által lelkiismeretes
kiállítandó bizonyítvány, a folyamodó egyén munkál-
kodásáról, buzgóságáról, képességéről, vagyoni állásáról, szó-
val: anyagi és szellemi körülményeiről.

4. A folyamodó magánvagonának hiteles kimutatása.

5. A folyamodó családkönyvi kivonata.

6. Szolgálati ideje.

7. Ha valamely elemi csapás következtében kéretik a
segély, ez, valamint a csapás mérve tanusítandó.

Megjegyzendő, hogy minden bizonyítványnak azon év-
ről keltezettnek kell lennie, a melyről a kérvény beadatik;
előző időről keltezett bizonyítványok tekintetbe nem vé-
tetnek.

E fenn elősorolt bizonyítványokkal ellátott folyamo-
dások beküldésének határnapjául december 1-je tűzetik ki,
azon határozott figyelmeztetéssel, hogy a metalan elkésotten
beadandó vagy hiányosan felszerelendő kérvények figyelembe
nem fognak vétetni és semmi igényt se tarthatnak a se-
gélyezésre.

Tekintve, hogy némely egyh megyéből a kérvények nagy-
részt elsősorban és aránytalanul magas összegű segélyezés-
re lettek felajánlva, miáltal nemcsak a segély kiosztása nagy-
ban nehezítettett, hanem az egyhközségek helyzetei s viszo-
nyai felől kellő tájékozás hiányában, a segély sürgőssége
nehezebben ítéltető meg: ajánlja ig. tanácsunk tiszteletednek,
hogy jövőre az államsegélyben részesülésért beadandó kér-
vények nagy szigorral bíraltassanak meg, és mindenkife-
lett ajánlatukkal legyenek tekintettel a kiosztandó segélyössz-
szegre és abból aránylagosan eshető jutalékra.

Az államsegélyi kérvények tárgyalása folytán ig. ta-
nácsunk azon egyh megyéből beküldött kérvényeket ./. alatt
hátrati határozatokkal ellátva azon felhívással küldi le tisz-
teletednek — kérelmesekkel leendő közlés végett — hogy
a segélyezett részére megállapított összegek, a mennyiben
takarékpénztári kezelése nem mondatott ki, javadalmazot-
tak által félívre kiállítandó, aláírandó és pecsétviaszos pe-
cséttel ellátandó nyugtákra t. Deák József pénztárnok aá-
tól felvehető, s felhívja tiszteletedet a szabályszerű nyug-
táknak lehető legrövidebb idő alatti felküldésére. Az egyház-
községek részére utalványozott segélyösszegek felhasználá-
sát igazoló és tiszteleted által hitelesítendő kimutatás f.
évi december hó végéig felküldendő igazgató tanácsunkhoz.

Az állandó ig. tanácsnak 1879 márcz. 24-én tartott
ülésétől

Bodor Antal,
titkár.

Nagy Péter,
elnök.

A szerkesztő postája.

Nagy Lajos esperesnek, Doboka. Buzgolkö-
désodat köszönöm, s ha a reménykedés mind beválik, jó
dolog lesz.

x.-y.-nak, Gyulafehérvárra. Ugy tudjuk, hogy
a főt. püspök úr az új candidatio előkészítésére megtette
a kellő lépéseket.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállá s:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Resurrexit . . . — Egyházkerületünk ítélő hatalma, főtekintettel a házassági perek ellátására. — A Maorik költéséről V. — Az áll. igazg. tanácsnaggyűléséből r. t. — Egy elvi fontosságú kérdés. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Egyházmegyei vizsgálat. (Folytatás.) — Egyházi lapok szemléje. — Tárca: A Beechingtoni kilencz ifju hölgy. (Angol beszély.) (Folytatás.) — Különlélek. — A Szerkesztő postája.

RESURREXIT . . . !

Az ég borutlan; tenger sima tükrét
Nem háborítja dagály, zivatar,
Hús lombu erdő anya-lágy ölében
Még enyhe, üde fészkeket takar.
Nyugodt a lég is, halk zizegve röpdés,
Ing, száll, csapong, hull milljó kis rovar
— Ormán a távol kéklő fenyveseknek
Búgó pásztorsip remegve törik meg.

Merengve nézek, illat s fény köríti
Szent buzdulásban égő homlokom,
Majd kósza felhők társául szegődöm
S velők bolyongok völgyen s halmokon.
S mig önfelédten köny lopoz' szemembe,
— A természet szívünkkel oly rokon, —
Csak úz, csak hajt egy titkos ösztön engem
Aláomolva keblén megpihennem.

Feltámadott! susogja könnyes arczczal
A rejtve, félve nyíló kis virág;
Feltámadott! bölintja rá mosolygva
S remegve ing a zöldelő fa-ág
Igen! feltámadott! ő itt, mi köztünk,
Viszi a hirt a gyors szellő odább —
És négy világtáj ím egyszerre zugja
A lét örök himnuszát: hallelujah!

Te tündöklő nap, ott a láthatáron
Ragyogva fényben, fennen oly dicső;
Jó föld anyám, áldott, szelid karoddal
E nagy világot általölelő;
S mi él, munkál, szétszórva végtelenbe,
Homályos ösztön, titkos őserő —
Szememről ah! a földi fátyol rebben,
Ragadatok föl lényetekhez engem!

Porszem vagyunk; vész és vihar felettünk,
Kaczagva kap föl, semmiségbe szór.
Kitett bölcsőnkben bűnök árja ringat,
Tolúl a hullám s mind belebb sodor,
— De tullebegve téren és időkön,
E földrögön, hol jó s rosz küzdve forr,
Tisztult szemeink színről-szinre lássák
Mi láthatlan, egy és örök Igazság!

Böhm Sándor.

Egyházkerületünk ítélő hatalma főtekintettel a házassági perek ellátására.

Kolozsvár, 1879. ápril 4.

II.

A működő házassági trszékek; ezek illetősége és a házassági perek.

A közelebbi számban idézett alaptörvények és szerződések kétséget kizárólag tanusítván, hogy az erdélyi reformatus egyháznak birói hatalma a házassági ügyekre kiterjed, ezen hatalomnak ez idő szerint mi módon gyakorlása földerítésére

a) a működő házassági törvényszékekre és

b) ezeknek illetőségére kell néhány megjegyzést tennünk.

Van az erdélyi reformatus egyháznak 18 egyházmegyéje (tractus), a melynek mindenike az egyházi alkotmányban meghatározott szervezetű elsőfolyamodásu házassági törvényszékekkel bir, és így összesen létezik Erdélyben 18 reformatus egyházmegyei vagy is elsőfoku házassági törvényszék.

Ezen egyházmegyei elsőfoku házassági törvényszékek fölött áll, mint végérvényesen ítélő felebbviteli forum, az egyházkerületi vagy házassági főtörvényszék, a melyhez az alsó forumoknak minden elválást kimondó ítélete, a házasságvédő director által, hivatalból fellebbeztetik.

A megnevezett házassági alsó- és főtörvényszékeknek illetősége (Competentia) részint állami felekezeti törvények által, részint pedig az egyháznak saját autonom szabályai által van meghatározva.

Az állami törvények szerint, a mint ezt az 1868. 48. t. cz. tanusítja, a reformatus házassági törvényszékek általában véve, egyedül és kizárólag csak a reformatus vallásu felek, illetőleg egyes házasságoknál csak a reformatus fél és az erdélyi reformatus egyház tagjai felett ítélhetnek, illetőségük a más vallásuakra ki nem terjedvén.

Az egyház saját törvénykezési szabványai szerint pedig az illetőséget, a mint azt az 1757-ben keletkezett és több, mint egy század trszéki gyakorlata által szentesített „Judiciaria fori ecclesiastici praxis“ 7 §-a és 8-ik §-ának 2-ik pontja tanusítja, a **lakhely** állapítja meg.

Valame'y községben pedig a lakás tartamának minimumául az emberi emlékezetet meghaladó szokás hatheti időt határozott, a melyet az erd. reformatus házassági törvényszékeknek soha senki által, még az absolut uralom tartama alatt is, kétségbe nem vont és ma sem vonható több százados gyakorlata bizonyít. Régi szokásról és trszéki gyakorlatról van itt szó, a melyet, mint általában minden régi szokást, az előfordult eseteknek sokaságával (frequentia actuum) a legkönnyebben bizonyíthatunk. De ezen bizonyításra még szükség sincsen, ha megtekintjük II. József császárnak 1786-ban kiadott s „Benigna Constitutio Josephina de causis matrimonialibus“ czimen (az 1. és 33 §. kivételével) ma is érvényben levő rendeletének 32 §-át, a mely következő szavaival: „Si personae desponsatae sub diversas parochias pertineant, trina promulgatio in utriusque parochia praemitenda est, quin imo si alter utra pars in actuali Parochia sua nondum sex hebdomados exigisset, promulgatio in illa quoque Parochia sub qua pars talis antea constituebatur fieri debet“ a házasság kihirdetésére és ennek megkötésére valamelyik községünkben hatheti lakást elégségesnek jelent ki. Ha pedig a házasság megkötésére hatheti lakás elégséges: akkor a józan logika szerint, a házasságnak felbontására is hatheti lakás valamely községben meg kell hogy állapítsa annak az egyházmegyei házassági trszéknek competentiaját, a melynek területén a lakásul választott község fekszik. Fennálló trszéki gyakorlatunknak ebben a logikai következtetésben rejlik ratiója. Ezen gyakorlatot pedig annál inkább tartozunk követni, mert az 1853. év május 29-én kelt patens III. czikke alapján rendeli hogy „a házasság érvénytelensége iránti tárgyalást, az ágy és asztaltól elválást s a házasság felek végelválasztását illető kérdések a hitvallások különbségéhez képest érvényes egyházi szabályok szerint intézendők el.“

A mi a házassági per folyamatát illeti, arra nézve — czölünkhoz képest — a következőket jegyezzük meg:

A házassági per vagy rendes, vagy pedig ugynevezett instantiás-per.

Rendes per útjára tartozik: a semmiségi akadályok ellenére kötött házasságok annullatioja, továbbá: a házasság feleknek hat hónapra separatioja és a vég-

elválás, ha ennek a törvényben taxative meghatározott okai fenforognak. A mi különösen a végleges elválást illeti:

Azon eset, a midőn mind a két házaspár már eredetileg reformatus vallású, ezuttal nem képezi kérdés tárgyát; valamint az sem, ha az 1868: 53. t. cz. értelmében más egyház kebeléből mindketten a házasság megkötése előtt térve át a reformatus vallásra, a felbontandó házasságot ezen egyháznak törvényei szerint kötötték volt.

Ha a házasság vegyes, az 1763-ban szerkesztett és most is érvényben levő Synopsis juris Connubialis 220. §-ának következő szavai szerint „Sic conjuges litigantes diversae sunt Religionis tunc Actor debet sequi forum Rei, v. g. Maritus Reformatus Uxorem Pontificiam in Consistorio R. Catholicorum. Uxor Catholica Reum Maritum in Consistorio Reformatorum prosequatur“, a felperes a válópert az alperes illetékes foruma előtt kell hogy megindítsa és lefolytassa. Az 1868: 48. t. cz. következő szavai: „A vegyes házassági válóperek, a mennyiben a házassági kötelék érvényességét és az ideiglenes elválást, vagy a végképi felbontást tárgyazzák az alperes illetékes bírósága előtt indítandók meg“, ugyanazt rendelik, a mit a saját egyházi törvényünk.

Ha a házasság vegyessé válik az által, hogy a tiszta cath. házaspár egyiké reformatussá lesz, a catholicusnak maradt felperes reformatussá lett alperesét csak is az illetékes ref. házassági törvényszék előtt perelheti, miután az 1868: 58. orsz. t. cikk 8. §-a rendelkezése szerint: „Az áttértnek, áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint itélendők meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.“

Akár az eleitől fogva vegyes, akár a később vegyessé vált házasság végleges feloldása iránt rendszeren lefolytatott válóperekben, erdélyi reformatus házassági törvényszékeink **egyedül csak a református félre hozhatnak véglegesen elválasztó ítéletet**, „Sententia autem ferenda videtur secundum Principia utriusque religionis in Patria non solum toleratae sed fundamentalibus unionis legibus etiam stabilitae: ita ut si **divortium totale** obtineret

Maritus ex Principiis Reformatae Religionis; Uxor Catholica ex Principiis Religionis Catholicae tantum **Partiale**, id est, quo ad vinculum maneret obligata, seu in separatione Toriet Mensae perpetua“, mondja a fönnebb idézett Syn. jur. connub. 220. §-a. „és miután **az alperes felett** kimondott ítélet jogerőre emelkedett, a per legfőbb 30 nap alatt, hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, mely viszont a felperes felett hoz ítéletet. Mindezen felre nézve egyedül saját hitelvei alapján hozott jogerejű ítélete kötelező“, ezt rendelvén a többször idézett 1868: 48. országos törvényezikk.

A folyamodásos — instantiás — perek esetei közül csak két, a mi házassági törvényszékeink előtt leggyakrabban előforduló esetet hozunk föl, t. i. midőn jogerőre emelkedett ítélettel olyan vegyes házassági kötelék separáltatott az 1868: 48. t. cz. alapján, az alperes catholicus voltánál fogva illetékes r. cath. forumok által, a melynél — a házasságnak a cath. egyh. tanai szerinti felbonthatlansága miatt — kötelékben hagyott reformatus és volt felperes fél folyamodik; vagy pedig a midőn egy tiszta catholicus házassági kötelékben élt, de az illetékes r. cath. vagy polgári forumokon hozott jogerejű ítélettel a thoro et mensa már separált házaspár egyiké, a törvények által előírt kellékek megtartásával a reformatus vallásra áttérvén, és erdélyi ref. egyházunknak kebelébe lépven: folyamodással (instantia, honnan az instantiás-per elnevezés) kéri illetékes házassági törvényszékét, hogy separatiós jogerejű ítélete alapján reá nézve, mint eredetileg reformatus, vagy azzá lett félre a separatio divortium má változtattassék, miután a prot. elvek és jogszabályok szerint, hat hónapon túl terjedő, s még annál kevésbbé végleges separatio nem létezik és miután azon okok, a melyek catholicusoknál a házasságnak separatióját eredményezték, a ref. egyháznak törvényei szerint — a végelválásnak képezik alapját.

Az ilyen kérvényeknek elsőfoku egyházi házassági törvényszékeink helyet adhatnak, sőt tartoznak helyet adni, ha a folyamodó tanusítja:

a) hogy reformatus vallású, a melyre nézve szükséges hiteles alakban kiállított kereszt-levelét,

vagy áttérési bizonyítványát, a házassági törvényszékek bemutatni;

b) hogy az illető házassági törvényszék illetősége alá tartozó valamelyik egyházközségnek tagja, a mire nézve szükséges a lakásául szolgáló egyházközségnek pénztárnokától, vagy számadó gondnokától kiveendő hiteles bizonyítványnak beadása, arról, hogy folyamodó egyházközsége pénztárába egyházi adóját lefizette, és szükséges továbbá az illetékes politikai hatóságnak (vármegyéken az alispánnak vagy szolgabírói hivatalnak) hiteles pecsétével megerősített bizonyítványát beadni arról, hogy folyamodó azon községben már legkevesebb **hat hét óta** állandóan ott lakik; miután a mint följegyzett, az illetőségek megállapítására törvényeink szerint hat heti lakás van előírva.

c) Hogy, ha netalán idegen államból származott volna, megszerezte a magyar állampolgári vagy polgárnöi jogot; a mire nézve szükséges a polit. hatóságnak bizonyítványát bemutatni arról, hogy annak idején a magyar állampolgári esküt letette. Végül szükséges

d) hogy eredetiben vagy közhitelességű másolatban beadja azon jogerejű ítéletet a melylyel az illetékes r. catholicus vagy polgári házassági trszék által ágy és asztaltól örökre vagy usque ad tempus separáltatott.

Megvizsgálván a házassági törvényszék az elébb fölemlített adatokat, megbírálván azoknak hitelességét, és megállapítván a maga competentiáját, ítéletére nézve a fentebb idézett fundamentalis országos törvények értelmében az egyházi törvényhozás által alkotott és az 1870-ik generalis synodus 13. jkvi száma alatt foglalt következő egyházi törvény kell hogy zsinormértékül szolgáljon, u. m.

a) „Azon esetben, midőn a vegyes házások között élethossziglan tartó elkülönítés ítéltetett, házassági törvényszékeink értelmében mondják ki a **ref. hitű félre** nézve az örökös elváltást.

b) Azon esetben, midőn a házások azon okokból ítéltettek ágytól és asztaltól ideiglenes elkülönítésre, mely okokból házassági törvényeink elváltást — divortium — mondanak ki, házassági törvényszékeink a **ref. hitű félre** nézve szintén mondják ki az örökös elváltást.

c) Azon esetben, ha az elkülönítő ítélet alapokai egyházi törvényeink értelmében is hat hónapig tartó s

ítélesen kimondandó separatiót igényelnek, házassági törvényszékeink a hat hónapi separatióra nézve, törvénykezésünk azon meghagyását tartásuk előtt, hogy a különvetési ítélet kelésétől kezdve csak hat hónap leteltével s akkor is külhatósági kényszerítés próbája után mondják ki a **ref. hitű félre** nézve az örökös elváltást.“ Megjegyezzük: hogy az itt említett külhatósági kényszerítést, most érvényben levő egyh. alkotmányunk szerint, a törvényalkotási hatalmat gyakorló egyházkerületi közgyűlés az 1875. egyházkerületi közgyűlési jkv 18-ik pontjának tanúsítása szerint a presbyterek általi figyelmeztetéssel helyettesítve, megszüntette.

Ime a fentebbiekben jeleztük a folyamódásos, szokásból ugynevezett per lefolyását és azon egyházi érvényben levő törvényeinket, a melyeknek szem előtt tartásával az instantiás házassági váló-ügyek házassági törvényszékeinken ez idő szerint tárgyalatnak.

A szakértőnek elég egy tekintetre meggyőződést meríteni arról, hogy itt perről tulajdonképpen értelemben szó sincs, mert per felés alperes nélkül nem létezik. De szükség sincsen a perre, mert a folyamódónak kérdésben forgó házassági válóperok, már az illetékes catholicus forumok, vagy a cath. egyház tanai szerint eljáró polgári bíróságok jogerejű ítéletével, megelőzőleg már véget ért. Ennélfogva, a mi házassági törvényszékeinknek ítélete, az ilyen esetekben, nem egyéb mint egy, a reformatus fél részére hozott olyan deliberatum declarativum, a mely őt mint reformatust a separatiós ítélet alapján és a fentebb felsorolt feltételek mellett, a prot. elvek és az erdélyi ref. egyházi törvények értelmében, a házassági kötelekbből kiszabadultnak tekinti és nyilvánítja; minden tekintetben érintetlenül hagyván catholicusnak maradt volt házastársát és annak azon jogi állapotát, a melybe őt a separatiós ítélet a cath. egyház tanai és törvényei szerint helyezé; annál is inkább, mert az idézett országos és egyházi törvények szerint ref. házassági törvényszékeink a nem reformatus házasság felett nem is ítélnének.

A Maorik költéséről.

V.

Rátérünk már most ez utolsó cikkben azon lélektani körülmények taglalására, melyek nyomán a maorik művészi ösztönének útja egyengetve, irányozva lön, ugyannyira,

hogy önálló s különleges vonásokban bővülködő irodalom, vagy inkább irodalmi eszmekör megteremtésére lehete köpesítve. Szükségtelen fejtegetnünk itt azt a föltételezettségi viszonyt, melyben általában az aesthetikai műképeség valamely népnek erkölcsi fölfogásához áll; de tudva van, hogy a classicitás fogalma ki nem zárhatja semmiesetre magából a nemzeti genius erkölcsi mozzanatainak legszigorubbant vett egyensúlyát, melynek alapján eszméivel közvetítőleg hasson a megtermékenyítendő korszellemre, s a történelmi fejlődés abstract elveit a szép érzéki formájában juttassa kifejezésre és tudalomra. Vannak érzések, gondolatok, melyek életképtelenek, s az ilyenekre már szülemelésök pillanatában ki van mondva a kárhóztató ítélet. Előbbi cikkünkben érintettük már a szépérző kedély állását a külvilág jeleneteivel szemben, s egyenes alkalmazást hoztunk ki ebből a maorikra. Epen ez okból nem lehet csodálni, ha a szemléletek e kényelmes lassúsága s monoton egykedvűsége bizonyos lágy sentimentalismust von maga után az erkölcsi emotiókban is, mint azt a következő s egy távozó európaihoz intézett sorok tanúsítják:

Im északról lágy fuvalmak
Erdőn, berken átsuhannak,
Felhő ül a tengeren;
Messze síkok távolába,
Vágyva nézlek, ah! hiába.

Nem tér vissza csolnakod hát?
Jöjj s maradj itt; arczomat, ládd,
Köny, patakként, öntözi.
Fájó keblemből a bánat
Mély sohajban kél utánad.

Majd felém ha felhők szállnak,
Ugy jó, hogy tán Angliának
Partjéről bolyongtak el
S rajt' sötétén elmerengve
Ujra csak te tűnsz eszembe.

Sorstól elszakítva messze
Végzetünk ha nem hoz össze
S hű barátid képei
Emlékedből szétoszolnak, —
Hidd, feledni én nem foglak.

Hiányzik itt a pathosnak azon ereje, mely a moralis akarat fölényében áll. Érezzük, hogy e hang nem természetes; bizonyos érzéki túlszigázottság, passiv szétfolyás észlelhető benne. Czivilizált európai nemzeteknél a barátság érzését nem festik ily férfiatlanul; pedig meg vagyunk győződve, hogy a kedélynek épen e hurja az, mely biztos mértékű szolgálhat a nemzeti érzület erkölcsi magaslatának. Tény, hogy a maori, bár tartozkodó tisztelettel vegyes, de sokkal rajongóbb szeretettel viseltetik az általa felsőbb lénynek tartott európai iránt, semhogy az igaz barátság magosabb, tisztább légkörébe birna fölemelkedni. Ugyanily jelenséget okoz azonban másfelől a miveltségi raffinement is, mint azt a késő hellen és római nemzedékek életéből is-

merni tanulhatjuk. A kedély lágysága, érzékes felpuhultsága csak romlott czivilizacio folyamánya lehet, mely előbb-utóbb megdönti önmagát. Jól esik ezzel szemben oly igaz, mely tragikai erű terméket is olvashatnunk, minő egy, a szikláról magát levett nőnek, szerelmi kétségbeesésre utaló eme pár sora:

Egy perczre még, te fényes napsugár,
Világosítsd meg végső utam. Ah!
Hatalmas isten irgalmas keze
Kora halálba mért nem vezetett?
Keblem zajong, e csöcselékét megvetem
Mely szívem titkát sértőn lopta meg.
Parihinál, kit messze délen ünnepelnek,
Beszéljetek, hát nem vagyok-e szebb?
Mondják, mi báj ül Tahetahe arczán
S Pokais ifju lénye mily kecses,
Hirök terjed kénkö gyulásaként
Mit el nem olthat, fojthat senki sem;
S Mortara is, ah! ott leseng a délen,
Kétségbeesés fog el, szemem homályosul,
Eldöntve van — halálba süllyedek!

Minttha Sapphot magát hallanók zengeni, örvöngő kétségbeesése vad hurjain. A lélek nehéz problémája a maga egész érzéki teljességében tárul e költeményben élénk. Pathosza megragad, lesújt. Tizenegyedik sorában e meglepőkép: Hirök terjed kénkö gyulásaként, oly sajátságos természeti környezetből látszik merítve lenni, mely kapcsolatban áll e déli vidékek földtani viszonyaival, a mennyiben vulkanikus képződményekben, kialudt tűzhányókban, geyserekben, kénbarlangokban, stb. bővülködnek. Emlékezetet némely délamerikai tartomány azon irtóztató katasztrófáira, midőn egész heglánczolatok kén-állománya tűzbe borul s a fojtó, halálos füst elől emberek, állatok mértföldekre kényszerülnek menekülni.

Bármennyire imposans is azonban itt a halállal vívódó lélek tépelődéseinek bensőleg igaz kifejezése, mindazonáltal tagadhatlan, hogy a betegességnek nem kevesebb nyomait látjuk e költeményben, mint az előbbiben. A psychikai indok itt nem annyira a kétségbeesett szerelemnek erkölcsi hatálya, mint inkább a megsértett női hiúság kicsinyes bántódása, mi a szenvedély ily magas hullámvetésével szemben kissé groteszk ellentétet mutat. Jobban megértjük ujra e stereotyp kedély-vonást, ha azon viszonyokat tekintjük, melyek a maori nőknek életkörüül szolgálnak, ugy a nem vonatkozásokat, mint a társadalmi és politikai intézményeket tekintve. Itt, a nőknek féltékenység következtében fölidézett önkéntes halála, nem csak hogy nem kivételes eset, de igen gyakran előforduló, s már bizonyos megszokottság bélyegével bíró társadalmi állapot. Ez a nők általános rutságában gyökerezik. Volt eset reá, hogy egy Turkuma nevű főnök neje, férje hűtlensége fölől megbizonyosodván, megleste azt, a mint egy este kedvese kunyhójába belopózott, s annakutána vetélytársnője ajtajára akasztotta föl magát. Arra pedig, hogy egy nő férje sirján áldozza föl magát, számtalan példa van. E költemény-darabban Tahe-

táhe, Parihi, Pokais, Mortara, személynevek, s valószínűleg messze földön hirhadt szépségekre vonatkoznak, kik a nem kevésbé hiu maori nőknek nagy nyugtalanságokat okozhattak. Mindenesetre érdekes dolog így szembeállítva látni egyfelől a maori férfi beteges sentimentalizmusát, másfelől a szerető nő activ erőteljességét s rohamos vehemenciáját. Látnivaló, hogy a viszony itt természetellenesen fordított, s ez az erkölcsi és physicali decadentiának elégséges bizonyítéka.

Fűzhetnők még tovább is ez elmélkedéseket, a természeti népek, in specie a maorik kölcsönének az eddiginél szélesebb s realisabb alapokra való fektetése lehetőségéről. De a szempontok tudományos rendezése nem az időszaki irodalom hatalmában áll, annál kevésbé a feldolgozható anyagkészlet oly csekély volta mellett, mennyi ez idő szerint rendelkezésünk alatt van. Szoros kapcsolatban áll a kérdés az összehasonlító vallástudományok buvárlatával is, bizonyos fokig, s azok lendületével itt e téren is nevezetes eredmények földerítése várható. A történeti ember e népcsoportokon tanulmányozhatja saját életének előzményeit, s a cultura mindenestre csak nyer azáltal, ha fölfrissítés végett a természethez fordul, úgy, hogy a passiv népek tápot szolgáltatassanak az activ haladó népeknek, s viszont magok is ezekkel érintkezve, az emberiség fejlődésének processusába új tetterővel lépjenek be.

mp.

Az áll. igazgató-tanács nagygyűléséből.

Kolozsvártt, 1879. ápril 6-án.

Jelen vannak: ft. Nagy Péter elnök; b. Bánffy Albert főgondnok, b. Bánffy Dániel, Lészai Ferincz, Gyarmathy Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, dr. Jenei Viktor igazgató-tanácsosok; Bodor Antal titkár, Szabó Ádám számvévé, Balogh György ügyvéd.

Az időközben elnökiileg elintézett ügyek bejelentetnek és tudomásul vétetnek.

Ft. elnök ur jelenti, hogy az uralkodó-pár ezüst menyegzőjére küldendő hódolati feliratot a kiküldött bizottság nem készíté el, mert Török Pál superintendenstől felhívást vett a püspök, mely szerint az öt egyházkerület együttes hódolati feliratot küldene fel. A Királyhágon-tuli superintendentiák e javaslatot elfogadván, Szász Károlyt bizták meg a felirat szövegezésével. Ft. elnök indítványozza, hogy e megállapodáshoz csatlakozzunk mi is. Az indítvány elfogadtatik s a legidősebb főgondnok és a püspök fölkéretnek a közös felirat aláírására.

A fogarasi egyh. község tanácsa felterjeszti Hörtiger Vilmossal kötött szerződését az orgona elkészítése iránt, megerősítés végett. Felhivatik az egyh. község tanácsa, hogy vegyen a vállalkozótól biztosítékot avagy kezesekeket az előlegképpen kiadandó 1000 ft iránt.

Ft. püspök ur a Vizi György által beadott semmisségi panasz alkalmából kéri az igazgató tanácsot, hogy nyilvánítsa ki, ha vajjon a legfőbb törvényszéki ítélet vég-

rehajtása a beadott semmisségi panasz eldöntéséig felfüggeszthető-e, vagy nem? Az igazg. tanács kijelenti, hogy a semmisségi panaszok a legfőbb tszki ítéletek végrehajtását nem gátolhatják.

Benedek F. esperes fölterjeszti a kutyfalvi egyh. községnek egy rét vásárlása iránt kötött szerződését megerősítés végett. A szerződés jóváhagyatik.

Benedek F. esperes fölterjeszti a radnóti. egyh. községnek az iránti kérelmét, hogy egy rozzant házas telkét eladhassa s árát az iskola felépítésére fordíthassa; egyidejűleg kéri a tanítói-lak építésére a lak. pénztárban kezelt 100 frtnyi államsegélynek kiutalását. A telek eladása elvileg engedélyeztetik oly feltétel alatt, hogy annak ára kölcsönképpen fordíttassék az iskola felépítésére; az egyház törzsvagyona nem lévén más célra fordítható, tíz év alatt a 190 frtnyi vételár az egyház pénztárába visszatérítendő; a 100 frt akkor fog kiutaltatni, ha az építési költségek fedezése ki lesz mutatva.

Csiki György lelkész panaszos fölterjesztést tesz szőkefalvi papi illetősége elvonása tárgyában. A fölterjesztés leküldetik az espereshez azon utasítással, hogy küldjön ki az egyh. megye részéről egy bizottságot, mely a panaszlónak vagy megbizottjának jelenlétében derítse ki a tényállást; a bizottsági jegyzőkönyvet azután az egyh. megye határozatával terjessze az egyh. megyei közgyűlés elébe a panaszló pap illetőségének számszerű meghatározása végett.

Dr. Jenei Viktor igazg. tanácsosnak egyh. kerületi képviselői mandatumáról való lemondását az igazg. tanács első alkalommal nem fogadván el, fölkérte nevezett ig. tanácsost, hogy miután alkotmányos szempontból óhajtandó, hogy az igazg. tanácsosok egyszersmind egyh. kerületi képviselők is legyenek, lemondását vegye vissza s mandatumát továbbra is tartsa meg. Ez elvi jelentőségű felhívásra dr. Jenei V. annak idején részletesen indokolt beadványban felelt (alább közöljük egész terjedelmében), kérve lemondásának elfogadását. Az igazg. tanács most a beadott lemondást tudomásul veszi és felhívja a kolozsvári egyházmegye esperesét az üresedésbe jött képviselői hely betöltése iránt szükséges intézkedések elrendeléséért.

Szász J. esperes fölterjeszti a bölöni egyhközség-tőkéinek — úgy a papi és tanítói kepeváltásra alapított jövedelmeknek kimutatását a papi és tanítói díjlevelekkel együtt. A pénztári kimutatások nem lévén esperesileg hitelesítve, sem a díjlevelek az egyh. megyei közgyűlés által helybenhagyva, sem a kepe megváltása engedélyezve, az esperes utasittatik, hogy a kimutatásokra vezettesse reá, hogy mely időről szólnak, hívja fel az egyhközséget annak kimutatására, hogy a kepe-váltási alap tényleg bevett jövedelme mennyi volt az 1876/7 és 8-ik években, abból kinek, mennyit adott ki, stb. stb. Megjegyeztetik, hogy ha a kepe-váltási alap teljesen biztos jövedelme által a papi és tanítói fizetés fedezhető kimutatatik, a kepe megváltása ideiglenesen még a ker. közgyűlés határozata előtt is engedélyezhető. Felhivatik egyszersmind az esperes, hogy a Bartha János tartozásainak és kamatainak bekebelezését igazolja.

A sz.-udvarhelyi tanoda előjárósága tudatja, hogy Tolvaly Zsigmond pap és szaktanító a díjlevele — valamint a legfőbb törvényszék ítélete által megállapított tanítói kötelességének eleget tenni nem akar. Az ig. tanácsos Tolvaly Zs. ellen megindítandó közkezeset elrendelése végett átteszi az ügyet főt. püspök urhoz.

Láng Károly missionarius a pitesti és plojesti e. községek segélyezése végett a Gusztáv Adolf egylethez folyamodást intézvén, kéri e folyamodványának a nevezett egylethez az igazg. tanács útján való elküldését. Elküldetik.

Ellátatott még ezenkívül 4 ügydarab.

r. t.

Egy elvi fontosságú kérdés.*)

Meg vagyok győződve arról, hogy az egyházi közügyek iránti érdeklődés terjedése üdvös és jótékony hatást gyakorol ugy az egyházi közélet fejlődésére, mint a vallásos buzgóság emelésére. Ez üdvös érdeklődés terjesztésének egyik módjául tekintem azt, ha egyházunk alkalmas és buzgó tagjainak — az egyházi szervezetünk által megszabott határok között — lehető legnagyobb számát vonjuk be az egyházi közügyek intézésébe. Nem habozom kimondani, hogy csupán ebből a szempontból, ha a munkafelosztás követelményeitől eltekintünk is, anyaszentegyházunkra nézve, a mostani állapotoknál üdvösebbnek vélném, ha egyházi és iskolai gondnokaink is, a mennyiben a viszonyok megengedik, csak egy-egy gondnoki helyet tartanak elfoglalva. Hangsúlyozom, hogy a mennyiben a viszonyok megengedik; mert tudom, hogy — fájdalom — nem mindig és nem mindenütt bővülködünk az annyira fontos gondnoki hivatal betöltésére alkalmas férfiakban. De a hol, és mennyiben akár gondnoki — akár képviselői állásra alkalmas egyének találhatók, az ilyeneknek cumulatív miatti kirekesztése az egyházközügyeket vezető testületekből — meggyőződésem szerint — anyaszentegyházunk jól felfogott érdekei ellen elkövetett hiba.

Felesleges mondanom, hogy kolozsvári egyházmegyénk nem szűkölködik az én csekélységemet érdemekben meszsze túlhaladó oly férfiakban, a kiknek közgyűlésünkbe való beválasztása: anyaszentegyházunkra nézve csak nyereség lenne.

Lemondásomnak főindoka az, hogy egy ily választás lehetőségének útját állani nem kívántam.

Lemondásom iránti elhatározásomba nem ingatbat meg a mlts igazgató-tanács tisztelt leiratában jelzett azon alkotmányos szempont, mely szerint kívánatos lenne, hogy „egyházi kormányzó testületünk választott tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek külön is tagjai legyenek“.

Igénytelen felfogásom szerint ugyanis, az alkotmányos kormányzat követelményei teljesen ki vannak elégítve ott, a hol a kormányzó-testület a népképviselői alapo-

kon nyugvó törvényhozó testület bizalmának kifolyása, s mint ilyen, a kormányzatot nem „egyesek“, hanem az „egész“ érdekeinek szem előtt tartásával, a törvényhozó testület ellenőrzése mellett és felelősség terhe alatt vezeti. Ilyen alkotmányos kormányzó-testületet alkotott a mi szervezeti alap-törvényünk, midőn ez egyházkerületi igazgató-tanácsot létesítette. És ezen igazgató-tanács tagjaira nézve, midőn az egyházkerületet képviselő közgyűlés többségének bizalma alapján foglalják el helyeiket, alkotmányos szempontból teljesen alárendelt jelentőségű körülménynek tekintem azt, ha vajjon egyszersmind valamely egyházmegyének is megbízottjai-e, avagy nem? Megbízottjai ők magának a képviselői alapokon nyugvó egyházkerületi közgyűlésnek; és alkotmányos szempontok nem követelik, hogy ezenkívül még valamely egyházmegyének is megbízottjai legyenek.

Annak, hogy a kormányzó-testület tagjai vajjon egyszersmind képviselők-e vagy sem: az állami modern alkotmányos életben sincs valamely kiváló jelentősége. A fődolog az, hogy a parlament többségének bizalmát bírják-e a kormány férfiai vagy sem? Ha igen: ez esetben nem tagadható meg az alkotmányos jelleg a kormány azon tagjaitól sem, kik — mint ez nem ritkán elő is fordul — történetesen nem képviselők. Holott pedig a kormány tagjait az államfő nevezi ki és nem a képviselő-testület választja. Nem ugy a mi egyházi alkotmányunk szerint. Itt a közgyűlés választja az igazgató-tanácsosokat — meghatározott időre. Amott a kormány tagjai csak úgy bírhatnak szavazattal a képviselőházban, ha egyszersmind képviselők is; itt az igazgató-tanácsosok hivataluknál fogva constituens tagjai a közgyűlésnek; tehát törvényeink utat nyitnak arra, hogy a megválasztott igazgató-tanácsosok, mint ilyenek, decisivum votummal vehessenek részt a közgyűlésekben.

Hogy közgyűlésünk maga sem táplál semminemű aggodalmakat a nem képviselő igazgató-tanácsosok irányában: eléggé bizonyítják a praecedens esetek. Dr. Kolozsvári Sándor kétszer lett megválasztva igazg. tanácsosnak, anélkül, hogy képviselő lett volna; Szász Béla igazg.-tanácsos lemondott képviselői mandatumáról és a közgyűlés legkisebb megjegyzés nélkül elfogadta azt, stb.

Ily előzmények után, a mlgs állandó igazgató-tanács mostani enuntiatiója, mely szerint alkotmányos szempontból óhajtja, hogy képviselői mandatumomat tartsam meg, annyival inkább feltűnő, mert ezen elvi jelentőségű határozat történetesen oly igazgató-tanácsból jött, melynek kebelében ez időszert, kivülem, egyetlen tagja sincs, kinnek képviselői mandatumuma lenne. És ha a mlgs igazgató-tanács előbbi nézete mellett következetesen meg kívánna maradni, igénytelen felfogásom szerint, vagy utólag kollene az igazgató-tanácsos uraknak magukat képviselőkké választatniok, vagy pedig az igazgató-tanácsból kellene kilépniök. Részemről egyiket ugy, mint a másikat, jelenleg legalább is inopportunistának tartanám.

Ezek így lévén, miután meggyőződésem szerint sem általános elvei az alkotmányosságnak, sem specialis törvényeink, sem opportunitási tekintetek nem követelik, hogy a

*) Dr. Jenei Viktornak e nyilatkozatát, mely válaszul szolgál az ig. tanácsnak hozzá intézett ama fölhívására, hogy egyházkerületi képviselői állásáról beadott lemondását vegye vissza: indokoltnak tartjuk egész terjedelmében közreboocsátani, mert alkotmányos szervezetünknek egy elvi jelentőségű kérdését világítja meg. Szerk.

fennforgó esetben képviselői megbízatásomat továbbra is megtartsam; de másfelől igen is nyomós okok vannak arra, hogy beadott lemondásomhoz ragaszkodjam: bátor vagyok mély tisztelettel kérni a mlgs állandó Igazgató-Tanácsot:

Méltóztassék a kolozsvári egyházmegyénkben leendő új választás elrendelése és megejtése iránt szükséges intézkedéseket megtenni.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Réty, 1879. marc. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

(Folytatás.)

3) Egyházmegyénk népessége 22,764 lélek; a mult 1878-ik évben a születések száma 799, haláleset 787, átlalás 13 egyén, tehát szaporodás 25, házasság 219 pár, tehát ama statistikai észlelet jön ki, hogy 28—29 egyénre jő egy születés; 29 élő közül egy haláleset, s minden 104 egyénre egy pár házasság. És ezen statistikai észlelet a mult évről egy kevésse elcsüggesztőleg hat, mert régebbi statistikai felszámítások szerint 26 élöre esik egy születés, de hasonlatba téve a halálesetekkel, csaknem helyreáll az arány, mert régebbi statistikai adatok szerint 27 élő közül történik egy haláleset.

Megjegyzendő itt is, hogy a két püspöki vizsgálat alatti egyházközség m. e. 3000 lélekszáma nincs bevéve a népesség fenn kitett számába.

Nagy apadás van Hidvégen, Gidófalván, Bodokon, Besenyőn, N.-Borosnyón a toroklob miatt, Zalánban a himlő miatt.

4) Az istenitisztelet mindenütt rendesen folytattatik és a hívek is mindenütt elég buzgón gyakorolják a templomot; örvendetes haladás jelentetett Kilyénben a hívek templomgyakorlati buzgóságáról, Málnáson, hol a hívek az énekvezetővel teljesen kibékültek. Némi hiány volt az istenitisztelet tartásában Kőkösben, az isk. tanító felfüggesztése miatt, Eresztevényen pap nem léte miatt Kőrispatakon mbiró Sipos Lajos azzal adatott fel, hogy Szabó Bóniámot az egyházközségi gyűlésben templomi üléséből kiutasította, ezen feladás visszatetett a presbyteriumhoz, mint első forumhoz. Besenyőn még jelenleg is az iskolában tartatik az istenitisztelet, be levén a templom zárva a romladozás miatt s a templomépítési tőke még nem levén elég a templom építésre.

5) Bibliai magyarázat rendesen tartatik. Eresztevényen nem volt pap nem léte miatt, K.-Borosnyón a pap szemfájdalma miatt nem mindig tartatik.

6) Ismétlő-iskola többnyire mindenütt van. Ismétlő-iskola kötelesek száma 1017, feljár 743, tehát nem jár fel 273, mely m. e. 27 perzentet tesz ki, akkor mikor a feljárók a 73 perzentet ütik meg. Szotyorban 21 köteles közül csak 2 járván fel, köteleességévé tetetett az egyházközségi előljáróságnak, hogy a községi előljáróság útján rendelkezesse fel; Hidvégen is 80 köteles közül 5 jár fel, átírás

tetett a községi előljárósághoz, Kálnokon nem járván egy is, hibául tetetett ki, hogy jelentés nem adatott e tárgyban, s szoros köteleességévé tetetik a presbitériumnak, hogy mindent kísértsen meg előbb a községi előljáróság útján az ismétlő-iskola beállítására; Besenyőn sem levén beállitva — jelentés szerint, a presbiterium ebbeli köteleességében eljár, de a községi előljáróság nem rendelte fel — meghagyatott, hogy még egyszer szólítsa fel a községi előljáróságot, s ha felszólításának eredménye nem lenne, 8 nap alatt jelentés be esperes aafának; Komollón sem levén beállitva, a kellő lépések megtétettek. Brassóban az állami iskolában tart a vasárnapi-iskola, ezenkívül a pap'husvét és pünkösöd közti időben minden évben tanítja a vallást.

7. Konfirmáció a mult évben volt Kilyénben, Szotyorban, Al-Dobolyban, Kőkösben, Nyénben, Brassóban, Gidófalván, Zalánban, Etfalván, Angyaloson, Magyaroson, K.-Borosnyon, Szatsván, tehát 13 egyházközségben, a konfirmáltak száma 324. Ebből írni, olvasni nem tudott 21, mely m. e. 6 perzentje az egész számnak. A konfirmatio rendesen minden két évben tartatik, kivéve Brassót, hol szükség van, hogy minden évben tartassék.

8. Himlő-oltás rendesen foly, a rendesen anyakönyvbe írt és feladott száma a beoltottaknak a mult évben 521. De a szám nem adatott fel azon indokból, hogy az eredményt lelkész társainkkal nem közölte a községi előljáróság, s következőleg anyakönyvbe sem irathatott be Szotyorban, Kőkösben, Nyénben, Mártonoson, Magyaroson, N.-Borosnyon; csupán Besenyőről jelentetett, hogy nem volt himlő-oltás, Brassóban pedig, mint nagy városban a rendőtség dolga levén, rendesen foly a beoltás, még pedig papok hire nélkül is, minden évben hetekig, azért a lelkészek nem lehetvén jelen, anyakönyvbe nem iratnak be.

9. Botrányos vagy törvénytelenül együttélők vannak: Kálnokon egy pár, Kőrispatakon egy pár, minthogy ez utolsó helyen a férfi azt állítja, hogy a nő, a kit tart, conventio-natus cselédje, visszatetett a presbiteriumhoz tisztázás végett; Zalánban 2 pár, Málnáson két pár, kik közül egyik párnak közelebből 3 gyermeke lett, 2 fiu és 1 leány s mind egészségesek, minthogy pedig a szülők szegény napszamosok s a férfinak törvényes felesége van, kit már rég elhagyott, oda utasított, hogy kérelmezzen a ház. tör. széknél s minden fizetés nélkül olvasszatatik, s mint szegénynek, házassági tör. széknél kieszközli felsőbb helyen is fizetés nélkül a válást, hogy ezen együtt született 3 gyermek anyjával összeházasodhasék. Rétyen egy pár, Lisznyóban egy pár, összesen 8 pár. Mindenütt intézkedés történt az elkülönítésre; Bodolán 2 férfi törvényes nőjeiket elhagyván, elkülönözve élnek, meghagyatott a presbiteriumnak jelentést tenni a j. szolgabirói hivatalhoz, hogy kényszeritessenek nőjeiket magok mellé visszavenni. Nem megdöbentő a botrányos életük száma egyházmegyénkben, midőn 1423 személyre esik egy törvénytelen házasságban élő egyén.

(Folytatása következik.)

Folytatás a mellékleten.

☛ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 15. számához. ☛

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A „Prot. egyh. és isk. Lap“ 14. számában Bierbruner Gusztáv „Consuetudo est altera natura“ felirat alatt az istenisztelet látogatásának elhanyagolását annak tulajdonítja, hogy papjaink nem szoktatják hiveiket idején, már iskoláskorukban, a templomba-járásra. Nem az orthodoxia jelszava: „Vissza a feltétlen hithez!“, sem a modernnek ítélete: „Szakítás az eddigi dogmákkal; berendezés az újvilág-nézet elvei szerint!“ — hanem a pap buzgalma lehet orvosság, — hivatkozván dr. Seberényi Gusztáv superintendens úr 1874. évi körlevelére, melyben rosزالólag említi föl, hogy a bán-szerémi esperességben hétköznapi isteniszteletet nem tartatik. Czikkiró ettől fogva hétköznapi is tart templomozást, legkivált biblia-magyarázatból s rendszeren az iskolások jelenlétében, minek igen jó eredményét tapasztalta. Inti paptársait, hogy beszédeikre való odaadó előkészület által is igyekezzenek hiveiket a templomba édesgetni; idézi erre nézve Dinter több nyilatkozatát is.

A Prot. Hetilap folytatja Tóth Sámuel „Tünődéseit.“ Tagadja, hogy az egységes szervezet az egyes kerületek autonómiáját fogná gyöngíteni, sőt inkább erősítésük czéloztatik. De meg, ha igazi alkotmányos testületeket óhajtunk, jogs- és hatáskörüket szabatosan körül kell irnunk s az ily szabatos körülírás nélküli autonómia nem is volt az egyháznak a multban semmi hasznára, mert ez csak távolította az egyes kerületeket egymástól s útját állta a közösügyek elintézésének. — Az egységes szervezet e visszaéléseket meg fogná gátolni s a külföldi szervezett egyházak példája is a mellett szól, hogy a szervezet nem semmisíti meg az autonómiát. Sőt inkább, az egységes szervezet adná meg a teljes fejlődés módját, mert alkotmány most is van, de a hatás körök meg nem szabott volta okán hiányzik az erő, s illetőleg néha az egész sinli meg az egyes önjogának érvényesítését.

A mostani alkotmányozási munkálatokat nem tartja oly semmitérőknek, mint T. P., mert ezek készítik elő az egy célra törekvő közös munkálkodást. S aztán, ha nem tartá T. P. az egységesítés munkáját most időszerűnek, miért nem fejté ki okait 1877. nov. 15-én az egyetememes értekezleten? Miért fogadta el ama convent határozatait, gr. Lónyay Menyhért javaslatát (I. konventi jkönyv 1877. 5. és 6. szám.) Akkor kellett volna most hangoztatott kifogásait és fejtegetéseit előadni; akkor kellett volna „hatalmasan, megrendítőleg és prófétai lélekkel“ ellene szegülni a tisztántuliak és gr. Lónyay indítványának! Mert az 1877. évi konvent épen az időszerűség kérdésének eldöntése végett ült össze.

Az sem áll, hogy a tisztántuli kerület labyrinthusba vezetete volna az egyházat, Ariadne-fonal nélkül, mert hisz ki volt tűzve a cél: legelőbb alkotmányozó-zsinat, hogy aztán a további teendők intézhetők legyenek; az egyes zsinati tárgyak amugy is az egyházkerületek s illetőleg egyházmegyék által levén a szervezkedés után meghatározandók.

Idézi T. P. mostani gunyolódásával szemben, a dunamelléki egyhkerület 1876. évi közgyűlésén mondottszavait, a midőn T. P. fölajdult, hogy látja ugyan honunk térképén a folyamokat, Királyhágót, melyek s mely egy hazává forasztják az egész területet, de nem látja e térképen sehol a magyar ref. egyházat. Nős, az alkotmányozás ép láthatóvá akarja tenni az egységes ref. egyházat, s mivel a tapasztalat szerint a konventek nem birták ez egységes magyar ref. egyházat megteremteni: kell a „zsinatot, mint egyházszervezetünk betetőző organumát, megteremteni.“ Czikke végét jövőre igéri.

Az Egyh. és iks. Szemle 14. száma megint kezdi kedélyes évdődéseit. Első cikkében megpróbálja kifigurázni az ig. tanács multkori megállapodását, mely szerint óhajtja, hogy az idei szükségessé vált rendkívüli közgyűlés oknélküli költséget és fáradságot ne okozzon a közgyűlési tagoknak; elnevezi a juniusban okvetetlen tartatni kellett közgyűlést rendkívüli rendesnek, „fa-vaskarikának“, „csodabogárnak.“ A cikkiró buzgalmában csak azt a csekélységet feledte, hogy megnézte volna az ig. tanács illető határozatát, mert ez esetben látta volna, hogy az ig. tanács mielőtt érdemelegesen határozni kívánt volna a főt. Püspök ur ez indítványa fölött, előbb kikérte a főgondnok urak véleményét is. Várja be tehát a Szemle a főgondnok urak nyilatkozatát s hogy mit fog aztán az ig. tanács a főt. Püspök ur indítványa fölött határozni, majd csak akkor kritizáljon.

Második cikkében „A magyarországi reform. egyház szervezkedéséről“ fölirat alatt, azt a nehéz problémát oldja meg, hogy miként lehet valakit úgy elegyebugyálni, hogy mégis elfogadja nézetét. Reflectál ugyanis Czelder Márton mindjárt ismertetendő cikkére s a mikből Czelder argumentot farag a létesítendő „országos egyházi-tanács“ ellen: t. i. a mi ig. tanácsunk ellen fölhozott vádak mind aláírja, sőt tódítja, de aztán mégis az „országos egyházi-tanács“ (vagy ha tetszik: „zsinati bizottság“) mellett tör lándzsát. Hogy a „Szemle“ a mi egyházi ügyeink, kormányzó testületünk s szereplő személyeink megítélésében avál a Czelder Mártonnal fúj egy követ, a ki ugyanennek az egyházkerületnek törvényes ítélő hatalma által, mostani püspökünk vezetése alatt, papi állomásáról kicsapatott; avál a Czelder Mártonnal, a ki a romániai missio pénzeiről szabályszerűleg maig sem számolt; avál a Czelder Mártonnal, a ki a missioi egyházakat a román kormánynak fölajánlotta, romániai magyar honfűtársait az oláh kormánynál, mint kémeket, denunciálta; embereinket, elkezdve báró Kemény Ferenczen és Nagy Péteren, galádul megsértette, s minden törvényes egyházi hatóságnak fitytyet hányt, mig Romániából ki nem tiltatott stb. stb. — mondjuk, hogy a Szemle evel a Czelder Mártonnal fog kezet, nem csodáljuk: csak azt lessük, hogy mikor fog már Bacsoni Ádámától is adatokat kérni, melyek alapján mostani szervezetünket, kormányzatunkat és embereinket halálra ítélhesse.

Bölcs Náthán ismertetését folytatván s Menyhárd Já.

nossal, a biblia-fordítás ügyében, polemizálván, Lapszemléjében lapunk szerkesztőjét mutatja be, mint olyat, a ki Mephistoval szövetséget kötött, a miért egyik cikkében a protestantismus alkotó elemei közt a negatio elvét is hangoztatá. Rásüti ehhez képest, lapunk szerkesztőjére, hogy „a rossz tulajdonképeni eleme“, hogy „ígér, ámit, hazudik, ront, pusztít, és mindent csak azért, mert ez az eleme“, stb. Azt hisszük, hogy lapunk szerkesztője csak hálás lehet a Szemle iránt hogy így — dicséri.

A „Magyar prot. egyh. és isk. Figyelő“ 3-ik füzetében a szerkesztő, meglehetősen hosszadalmas és fraziszokkal telt tirádákban kel ki a zsinati előmunkálatok ama pontja ellen, hogy a pap a kathedrán gondosan kerülje a politikai párttusát, színezetet, — a protestans szólás-szabadság nevében kívánva e pont kihagyását. Részünkről azt hisszük, hogy a „párttusát“ minden értelmes pap mellőzni fogja a kathedrán s ha vannak értelmellen papok, azok ellen semmit sem árt az óvakodás. A csendőröktől csak a tolvajok félnek, de a tisztességes ember még örvend, ha van csendőr is.

Dr. Heiszler József bevégzi Nagy Constantinról szóló tanulmányát, Gulyás Lajos Engelhardt után Az evangéliumi egyházi beszéd alapelveiről értekezik. A szerkesztő felel lapunk szerkesztőjének ama reflexioira, melyekkel Czeldernek „A magyarországi reformált egyház szervezkedéséről“ szóló első cikkét lapunkban kísértte.

Czelder Szász Domokos megjegyzéseit nem helyesli, mert „az egyházi főtanács eszméjének és gyakorlásának híve“, s annyira szeretné vinni a dolgot, hogy nálunk „csak annyi szabadsága lenne az egyes egyházaknak és egyhalmegyeknek, a mennyit a központon megengedni méltóztatnak.“ (Rectius: a mennyit a törvény megenged.)

Czelder szerint egyhkerületünk tendenciája ez s bár a Királyhágón-tuliak ügyeinkbe nem szóltak, azért mégis van „az összponttal nem bíró magyar prot. egyháznak is“ egy közös főérdeke: „a protestantismus főelvének, az egyéni és testületi szabadságnak föntartása s annak minden ártalmas összpontosítás ellen védelmezése!“

Ismétli, hogy az országos egyházi tanács terve, szakasztott a patens Kirchenrathja; polemisál Szász Domokossal, hogy neki nem kell „központ“, mert ez = centralisatio. Részletezi az országos egyh. tanács tervezett hatáskörét s azt tartja, hogy teendőit az 5 superintendens és 5 főgondnok is elvégezheti, a szabadság kockáztatása nélkül. Ne hajoljunk el a szépen fejlődésnek indult presbyteri elvtől; tegyünk mi magunk (egyház és egyházmegye) s ne bizzuk szabadságunkat az „egyházfőtanácsra!“ mert az országos egy-

házi tanács lassanként magához hódítaná a zsinat jogait is. Intéző szövetet állítunk föl, mikor nincs miről intézkedni.

„A születhető csecsemőnek előre ruhát szab és meg is varrja.“ Egyetért azonban Szász Domokossal arra nézve, hogy, ha a zsinat bár a domesticát megalapítja, nagy és jó munkát végezend s „ez fakasztana és növelne új lombokat a magyar ref. egyház életfáján, mely eltakarná azon nagy pusztulást, mely Erdélyben száz év alatt, az egyházfőtanács szemelátára, anyagilag és erkölcsileg omlasztja erdélyi anyaszentegyházunkat.“ A mi régi egyházfőtanácsunk gyarlóságait, szerinte, magunk is belátva: alkottuk az ig. tanácsot, de „ugy látszik, ez sem fogja virágzásnak indítani az erdélyi anyaszentegyházat.“ „A régi főconsistorium alatt az elpusztult egyházak vagyonát eladták, a pénzt pénztárba tették, onnan a tagók kiszedegették s aztán sokan örökre maguknál hagyták.“ „Most már ilyenek nem történnek“, de az enyedi tanoda töke-apadása, a dr. Bartók elleni közkereset s „a hogy a püspökkel elbánnak“ — a mostani ig. tanács ellen szól.*) „Azért nemcsak mindnyájunk felé egy egyház főtanács felállítását nem helyeselhetjük, de azt szeretnők, ha az erdélyi is megszüntetnének.“ Az ügyeket pedig intézze jövőre a püspök. A cikkirő szerint, tehát, egy közgyűlés előtt felelősségre vonható s 6 évenként újra választandó testület veszedelmesebb a közszabadságra nézve, mint egy élethosszig választott egyén, ki a mellett egyházi dignitarius is és csak kanon-ellenes tettért elmozdítható.)

Czelder szerint tehát a ref. egyház főhibája nem a rendszer hiányában, hanem szegénységünkben rejlik s fél, hogy az országos egyházi-tanács 20—30 ezer frtnyi (??) költségeit meg nem bírjuk, vagy talán exequáltatjuk hiveinket, avagy az állam-kormánytól kérjük majd a szükséges pénzt?! Ha pedig már épen nem tudunk „eddig nem létezett“ fensőbb testület nélkül ellenni, a zsinati végzéseket hajtsa végre „az ágostai és unitarius superintendens(ekkel) és főgondnokokkal egyetértve“ az 5 superintendens és 5 főgondnokból álló „zsinati-bizottság.“ (Hát az agostaiak és az unitariusok mit mondanak ehhez?) És végzi: gondoljuk meg szegénységünket és főként becsüljük meg szabadságunkat!

A füzet többi közleményei több érdekes bel- és külföldi ügyet érintenek.

*) A mi püspökünk, azt hisszük, nem hagy magával csak amugy „elbánni“; de különösnek tetszik előttünk, hogy épen Czelder M. veszi pártfogásába Nagy Pétert, az a Czelder M. a ki ugyane püspök ellen bujtogatott Udvarhelyt, s ugyane Nagy Pétertől, mint püspöktől, megtagadta a köteles engedelmisséget.

Rovatvezető.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

A Beechingtoni kilencz ifju hölgy.

(Angol beszély.)

(Folytatás.)

A mondott órában az egész társaság találkozott a régi urasági lakban. Nem messze esett a falucskától, s gyönyörű,

hosszu hársfa-sétányon át lehetett odáig jutni, mely most épen teljes virágjában állott s pompás illatot terjesztett a levegőben maga körül. Több mint ötven éve már, hogy látogatóféle nem tapodta a sétány homokját s nem érinté az udvar küszöbét. És talán a hely kinézése nem is kedvezett

az ünnepélyességnek. A tornyok, lépcsők, folyosók az időtől mocskosak s mohával benöve valának. De a kapuk tárva állottak, s az ebédlő ajtaja szintén. Nem volt szükség inasra, mert a házigazda maga állott az ajtónál, kutyáitól környezve s udvariasan segíté föl vendégeit. Az enyhe tavaszi idő daczára, az ebédlő terjedelmes kandallójában vidám tűz pattogott, egy más pedig kellemesen terjeszté ki melegét a széles, ó-divatu társalgóban, hová a vendégek bevezetve lőnek.

Butorzata régi, de mindenesetre felette értékes volt. Ódon ezüst-lámpák függtek a gazdagon diszitett menyezetről, míg a falak szőnyegzettel valának bevonva, melynek sötét alapja előnyösen emelé ki a kilencz ifju lányt, kik, mintha összebészéltek volna, mindnyájan fehér mousselinebe voltak öltözve, kiki izlésének s arczszínének megfelelő szalagokkal. Magaviseletökben házigazdájuk iránt, volt valami féltékenység és tartózkodás, miről amaz mit sem sejtett, de némelyikénél hamis mosoly is volt észlelhető. Mildmay kisasszony megépen nevetett anyjának terjedelmes vállai mögött.

Házigazdánk a férfivendégek szerencsekivánataira, kik dicsérték házáat, régi festményeit, nagyterjedelmű szántóföldjeit, azzal felelt, hogy pókhálóval s patkányokkal telt, haszontalan, roskatag ócskaságnak nyilvánította azokat. És hozzátevé: „Talán jobb lett volna egy kényelmes kis birtokrész Meltonban. Régi elődök és régi festmények alkalmatlannok — nemde Mildmay kisasszony?“ Ezzel egy mosolygó tekintetet vetett a rózsás arczu leánykára, ki érzé az ostromló szemek élet.

Egy hosszú őszhaju, tipegő vén kulcsár jelenté, hogy találva van, mire a kapitány rögtön karját ajánlá a papnénak s az ebédlő felé indult, minden czeremonia nélkül ismételve: „Kövessenek barátaim, a mily rendben tetszik!

A mint a hosszú, ó-divatu, tömör ezüst és porcellánnal borított asztalnál helyet foglaltak, egy hajlott koru nő behozta a levest.

„Kérem, Amy, foglalja el az asztalfőt,“ nyilváníta a házigazda a tekintély hangján. „Remélem, kedveseim, tevé hozzá, hogy nem veszik rossz neven.“ Ezzel belemerült a husdarabolásba, úgy, hogy nem veheté észre sem a futó-pirt Hungerford asszony arczán, sem Wentworth kisasszony ránczba vont homlokát.

A felszolgálás oly lekötélező módon ment végbe, s a házigazda vendégszeretete oly elbájolóan nyilvánult, hogy a meglepetés és kellemes szórakozás csakhamar száműzék a formaiságokat, s az ó-divatu ebéd az ó-divatu teremben, teljes fesztelenséggel s vidáman végződött.

Miután a jó borok s finom gyümölcsök kellőleg meglőnek vitatva, a házigazda hirtelen fölállt, s a mint az ajtót megnyitá a nők előtt, feléjük fordulva meghajolt és mondá: „Hölgyeim, kártyák állanak készen azok számára, kik játsszani akarnak, festmények a képtárban Amália kisasszony számára, orgona Lujza kisasszonynak, Tennyson ábrándos unokahugainak, Horácót egyenesen Buchanan kisasszonyra való tekintetből vettem elő, a mi pedig Mildmay kisasszonyt illeti, remélem, hogy kegyed és nővérei magokkal hozták zsebeikben kapó-csontjaikat!“ Ezeket szólva, betette az aj-

tót a megrettent lánykák mögött s visszatért borához és ivótársaihoz.

„Mily goromba!“ „Mily kiállhatatlan!“ „Mily illedelmetlen!“ „Milyen unalmas!“ s a három mama köré csoportosultak, hogy lássák, mit szólnak ők is a dologhoz. De Amy belépett] s alázatos meghajlással kérdezé, „hogy nem akarnának-e az asszonyosságok körültekinteni a házban? A gazda őt bizta meg, hogy kalauzok legyen.“

Ez egy oly ajánlat volt, melyet természetesen nem lehetett visszautasítani, mert a faluban soha senki sem volt e falakon belől, s a hölgyek kíváncsisága kielégítettetés után után sovárgott. A nagy képtár telve volt régi arczképekkel, faragványokkal és festményekkel, míg a hálószobák érdekös példányai voltak az elmúlt időknek, régiségök és kopottságuk daczára kitűnő rendben állottak, sőt némelyikben tűz is égett.

Amy szép bókot kapott a mamáktól mindenre kiterjedő gondjáért.

„Gyermekkorom óta vagyok itt, s az ur oly szives, hogy nem óhajtja távozásomat,“ válaszolá nyugodtan s fejét meghajtva odább ment.

Midőn a hölgyek a társalgóba visszatértek, azt viaszgyertyákkal ragyogón kivilágítva találták, közepén egy kihuzott asztallal, melyen kártyák voltak kitéve. A három öreg kényelmesen melléje ült, míg a leányok a szófákon foglalták helyet.

„Soha át nem lépem e küszöböt többé!“ sugá Lujza. „Mikép sejtette, hogy a templom orgonáján szoktam gyakorolni magamat?“

„Kapó-csontok a mi zsebeinkben; mily borzasztó!“ kiálta föl a csinos Mildmay kisasszony.

„Honnan tudja, hogy olajba festek?“ kérdezgeté Wentworth kisasszony.

„Mindnyájunkat megvet, egytől-egyig!“ jegyzémeg Róza.

A kávé újra összehozta hölgyeinket a férfiakkal. Midőn a házigazda belépett, a lány-csoport összeresztent, mint midőn az éjszakiszól hirtelen hullámot ver föl a tavan.

A Wentworth leányok ösztönszerűleg hideg és kimért tekintettel közeledtek a kártyaasztal felé. A Mildmay kisasszonyok szinlelték, hogy egy képes-könyvön nevetnek. A Hungerford-testvérek gondolatokba merülve vonultak vissza egy szögeletbe, s nem sok kísérletet tettek részt venni a társalgásban, az est többi részén át.

Buchanan Anna fölkel s atyjához lépett, karját karjára fűzte s a tűzhez vezette, oly tekintettel, mely azt látszott mondani: „te vagy mindenem a világon.“ Atyja, a szülői büszkeség és bizalom hevével vonta őt közelebb magához.

Eközben a házigazda szerepét szokott módja szerint vitte. Kávéval szolgált mindenkinek, volt egy megnyerő szava mindenkire, s mint Amália hazatértökben megjegyze: „teljesen otthon látszott lenni.“ Sokan mondták rá, hogy bárdolatlan, vagy különös, vagy hogy sosem tudnák szeretni. Egy-kettő azt is rebesgette, hogy sosem tér vissza többé az urasági kastélyba. Hanem általában kimondták, hogy ez egy különös, de mulatságos estély volt.

Telt az idő s Hungerford kapitány igen szorgalmasan nyesegetett, ültetgetett s lovagolgotott a szomszédságban. Nagyon hanyagul öltözködött s megvetni látszott minden külszint. De észrevették, hogy sűrűn látogatja a falut s különösen a papilakot.

Az ifju lányoknak, bár kinyilatkoztaták, hogy nem állhatják, kedvök telt abban, hogy róla beszéljenek, s a szoknyaparlamentben minden ténye följegyeztették. Ennek daczára azonban továbbra is „bűnbak“, „unalmas medve“ maradt.

Ismertek minden szál fát, a mit lehasított, minden kaput és lépcsőt, a mit kiigazított, minden adományt, mit a szegényeknek tett s minden jó szót, a mit lakói s munkásai csak mondhattak felőle. Azt végre is kényszerültek bevallani, hogy jól lovagol, ügyesen mozog, rendkívüli szép s ugy látszik, valóban jó szive van.

Bármilyen durva és boszantó volt is, bármennyire színlették az ifju leányok, hogy nem szeretik s mondtak róla el minden rosszat, de folytonosan tanulmányozták és csak róla beszéltek.

„De ki ne fecsegeje mama, a miket mondtunk“, szokták volt hozzátenni.

A mamák meg magok közt kezdték mondogatni, hogy: „Nem házasulandó!“ Sőt egyikök arra is célzott, hogy „meglehet, házasságban él már valamely indiai begummal.“ Wentworth asszony matronai szép arca a szokottnál nagyobb aggodalmat fejezett ki, míg Hungerford asszony csipősen nyilatkozott rokonáról. Az atyák nevettek, mitse szóltak s a legbarátságosabb viszonyt tartották fenn tovább is új szomszédjukkal. Így mult el a nyár s következett a rügyzés évszaka újra. Más ebédek lőnek rendezve a faluban s a vén kastély is új ünnepet ért meg. Amy még mindig az asztalfőn ült, maga előtt az ezüst-tányérral.

„Nagy sértés anyámon“, mondá Angelina.

„Szörnyű udvariatlanság“ válaszolá Eugenia, „hanem bizonyosan tudom kedvesem, hogy földüket.“

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 ápr. 12.

Lapunk t. megrendelőit tisztelettel kérjük az előfizetési pénzek mielőbbi beküldésére.

A kiadóhivatal.

B. Kemény Gábor ő nagy méltósága, mint legidősebb főgondnokunk — lapunk bezártakor vett értesülésünk szerint — kijelentette, hogy hajlandó junius 8-ára rendkívüli közgyűlést hívni össze, de nem érzi magát följogosítva a novemberre kitűzött rendes közgyűlést máskorra tenni át. E nézetét gr. Bánffy Miklos és Tisza László főgondnok társai is helyeslik. E szerint a rendes közgyűlés novemberbe fog megtartatni s ha juniusban lesz is közgyűlés, de csak rendkívüli,

— A honi öt ref. egyházkerület idvezlő felirata ő Felsőgük jubileumára, Szász Károly által fogalmazva, egyház-

kerületeink legidősebb főgondnokai s a püspökök kezén forog, aláírás végett. Közölni fogjuk mi is.

— Révész Irutól pár nap alatt nagy érdekű röpirat kerül ki a sajtó alól, a zsinati előmunkálatok kérdésében. Kiváló érdeklődéssel várjuk s tüzetesen ösmertetni fogjuk.

— Papválasztás. M.-Macskás és B.-Ó-Buda egyesült egyházakban f. hó 4-én ment végbe a papválasztás. Megválasztatott: Rigó György, babuczi pap.

— Megjelent: Aigner Lajos kiadványában a Nemzeti könyvtár XVI-ik és XVII-ik füzete. Tartalma: Kazinczy Ferencz, Pályám emlékezete (IV-ik füzet), Költményei (VI-ik füzet). Ismételten ajánljuk olvasóink figyelmébe e derék s olcsó vállalatot. — Egy kötet ára 30 kr.

— Megjelent: A tiszántuli reformatus középiskolai tanáregyesület első évkönyve 1878/9-ről. Szerkesztette Gergely Károly, egyesületi jegyző. Ára 80 kr. A 140 lapra terjedő, díszesen kiállított kötet tartalmát az alapszabályok, a tagok névsora, az állandó bizottság, jegyzőkönyv, közgyűlési beszédek és értekezések teszik. Az egyesületnek jelenleg 3 tiszteletbeli, 6 alapító, 30 pártoló, 75 rendes, összesen 114 tagja van. Az egyesület célja: általában ugyan az összes hazai, de különösen a prot. felekezeti középiskolai tanügy előmozdítására törekedni, az egyházkerületbeli felekezeti középiskolákat egymással lehető összhangzásba hozni, odaműködni, hogy a kerületi középiskolák, fenntartván a prot. szellemet s megőrizvén önkormányzati jogait, minden tekintetben a kor színvonalára emelkedjenek. Ezen célból az egyesület felváltva más-más középiskola székhelyén vándorgyűléseket tart, azokon az iskolák állapotát bizalmas közlések által megismerni igyekszik, a tapasztalt hiányok s bajok orvoslásáról tanácskozik, határozatait minden egyes tanári kar a maga kebelében életbe lépteti, az iskolákat érdeklő ügyekben az egyház-kerülethez indítványokat terjeszt elő. — Most midőn középiskolai tanügyünk rendezése tárgyában mindenfelől ország boldogító tervek merülnek fel, mindenesetre örömmel kell üdvözlőnk egy oly egyesületet, mely szakértőkkel alakulva a javuláshoz vezető módokat megvitatja, a nézeteket tisztázza s ez egyesület alakulását annak jelöl is tekinthetjük, hogy a protestans intézetek tanárai is felismerték, hogy a korral kell haladniok ha azt nem akarják, hogy el maradjanak. Mindenkinék, ki iskoláink felvirágztatását szíven viseli, melegen ajánljuk az egyesület támogatását, különösen pedig a protestansoknak, mint a kiket az ügy első sorban illet.

— A zsoboki templom építése javára adakoztak: M. Lészai Ferencz ivén: Szentiványi Ferencz, gondnok 5 frt. Szerkesztőségünkönél: Sárkány Ferencz, tanár 1 frt. A szőlősi ref. egyház 2 frt. A Szász D. által Zsobokon tartott egyházi beszéd eladott példányainak árából tiszt Timár Lajos ur, mint a vizsgáló-bizottság jegyzője, beszolgáltattott 3 forintot.

A szerkesztő postája.

Nagy Lajos, esperesnek, Doboka. Az államsegélyből Dézsakna 200, Fodorháza 80 frtot kapott. A sajtóhiba e szerint helyre igazítandó. A miskolciak javára gyűlt adomány összegét elküldöttem.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi e kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kv.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Hódoló felirata a hazai ref. egyházkerületeknek Ő Felségeik ezüst-mennyegzőjére. — Üdvözlő hangok 1879. ápril 24-ére. — A kis
pad a parochia előtt. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Egyházmegyei vizsgálat. (Folytatás.) A kolozs-kalotai egyházmegyéből. — Egyházi lapok szemleje. —
Irodalmi szemle. — Külföldi szemle. — T á r c z a A Beechingtoni kilencz ifju hölgy. (Angol beszély.) (Folytatás.) — Különfélék. — A szerkesztő postája. — Stein
János hirdetése.

HODOLÓ FELIRATA

a hazai ref. egyházkerületeknek Ő Felségeik ezüst-mennyegzőjére.

Felséges Császár és Apostoli Király!

Felséges Császárné és Királyné!

Legkegyelmesebb Urunk és Asszonyunk!

Mídon felségtek boldog s népeiket is boldogító házasságának 25-ik évfordulata alkalmából az uralkodásuk alatt álló összes népek és nemzetek hódoló szerencse-kívánatokkal sereglenek Felségtek legmagasabb trónja köré: ezüst-mennyegzőjük e szép napján, hű Magyarországuk h. h. ev. egyháza is együtt örvend az örvendezőkkel; ez egyház, mely egyes tagjaiban ugy, mint egyetemében, a Felségtek és legmagasb trónjuk s dicső uralkodóházuk iránti törhetetlen hűségben mindig az első közt lenni igyekezett.

Fogadják azért Felségtek most is mindenkori királyi kegyelmökkel, kedvelt Magyarországuk hű h. h. ev. egyházának mély és őszinte hódolatát, melylyel a királyi trón zsámolyához járulni siet; míg az egek Urának trónja előtt buzgó imákat emel, hálákat adva, hogy e napot Felségtek boldogan s népeiket boldogítva megérhették és esdekelve, hogy a Mindenható, a királyok Királya, napjaikhoz napokat, esztendeikhez esztendőket adjon; hogy e boldogító boldogságban érhessék el dicső arany-mennyegzőjüket is, s akkor összes népeiket és országaikat jólétben és hatalomban, hű Magyarországu-
kat s abban a h. h. ev. egyházat is virágzásban láthassák, atyai és anyai szívők legfőbb öröme. Felséges királyi házuk pedig, gyermekeikben, unokáikban s késő utódaikban, mind az idők végéig fenállva, boldogítsa szelid hatalmával népeiket s országaikat, virágoztassa hű Magyarországukat s védje és oltalmazza annak h. h. ev. egyházát!

Ez őszinte szerencse kívánattal, e buzgó imával tesszük le jelen hódoló feliratunkat felségtek legmagasb trónjának lépcsőjére; esedezve annak legkegyelmesebb elfogadásáért.

A kik legalázatosabb jobbagyi hódolattal s törhetetlen hűséggel maradunk és öröklünk

Császári és Apostoli Királyi Felségednek

legkegyelmesebb Urunknak

és Császári és Királyi Felségednek

legkegyelmesebb Asszonyunknak

leghivebb alattvalói

a magyarországi h. h. egyház képviselőiben:

Id. báró Vay Miklós
főgondnok.

Báró Kemény Gábor
főgondnok.

Gróf Degenfeld Imre
főgondnok.

Gróf Lónyai Menyhért
főgondnok.

Tisza Kálmán
főgondnok.

Török Pál,
dunamelléki helv. hitv. superintendus.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Révész Bálint,
tiszántuli helv. hitv. superintendus.

Kún Bertalan,
tiszamelléki helv. hitv. superintendus.

Pap Gábor,
dunántuli helv. hitv. superintendus.

Üdvözlő hangok

1879. ápril 24-ére.

(— Sz—s.) A hegyek és halmok dicséretet énekelnek s a mezőknek minden fáikézzel tapsolnak, — a prófétának e szavai csöndülnek lelkünkbe, midőn koronás Királyunk és királyi Asszonyunk ezüst-menyegzője szép napjára gondolunk s annak közelgését előre idéveljük.

Mert méltó az a nap, hogy örüljenek akkor ég, föld s Kárpátoktól Adriáig népek milliói... Hadd zendüljön dicsének a természet dalnokainak ajakán s az ébredő tavasz virágaival behintett pástról, mint élő oltárról, szálljon föl a drága illat — hála áldozatul — a magosba. Hadd dobbanjanak, szokatlan hévvel, az örvendő szivek; szólaljanak meg még a néma ajkak is; ragyogjon föl öröm-tüzként a bágyadt szemeknek fénye s pezsdüljön új életnek vére az erőtlen tagokban is.

A Felséges magyar Királyi Pár öröm-ünnepet ül!

S midőn ama napon zendül az ég, zsi bong a föld s népek milliói adnak hangot: avagy hallgathatnánk-e mi, magyar protestánsok? Bizonyynal, nem! A természet s emberek dicsénekebe a mi dicséret-mondásunk buzgó hangja is belevegyül s a feldobogó szivekkel együtt érez, együtt dobog a mi szívünk is.

És mondjuk meg nyiltan, miért? .

Mi, magyar protestánsok, a haza határain kívül. nem ismerünk semmiféle hatalmat, melytől függőknek éreznök magunkat, melyet lelki idvességünk munkálásában vezérünk, közbenjárónk gyanánt elfogadhatnánk. Számunkra, vallásos hitünk s életünk világában is, Isten után, az első és utolsó, a kezdet és vég, a bölcső és sir a haza szent földje, melynek virágzása a mi virágzásunk, romlása a mi romlásunk! És a haza földje iránti szeretetünk elválhatatlanul van egybeforrvva a szent István trónján ülő koronás Király felséges személye iránti alattvalói hódolatunk s törhetlen hűségünk mély érzetével, melyet ama sötét idők sem valának képesek szívünkben kiirtani, midőn a hitüldözések viharában elnémult az igazság és szeretet szava, s dúló harcok mezején annyi némes szív vére vegyült össze az anyaföld porával.

És ki tagadhatná? a hazai historia lapjai tanúsítják, hogy a magyar protestánsoknak e nagy vivódásai s a hit és lelkiismeret szabadságáért átélt nehéz küzdelmei nyomán vert mélyebb és mélyebb gyökereket az egész magyar nemzet szívében az alkotmányos eszmék s a polgári szabadság féltékeny szeretete s ennek következménye lőn, hogy a magyar alkotmány és a magyar protestantismus élete között oly benső érdekközösség s kölcsönös egymásra hatás fejlett ki, hogy az alkotmány felfüggesztése, vagy csak részben mellőzése is, szükségképen mindig maga után vonta a magyar protestantismus egének elborulását s valahányszor fönt és alant tiszteletben tartatott az alkotmány, mindannyszor az is új életre kelt s a kettő olyanná leve, mint iker-testvérpár, kiknek számára az öröm mindig közös s ha az egyik sirba száll, a bánat sulya alatt után hanyatlik a másik is.

És az elévülhetlen hála érzelmével kell elősmernünk, hogy azon idők óta, midőn Erdély fejedelmi trónján a mi hitünket valló uralkodók ültek, kik vallásos jogaink s szabadságunk megalapítói s őrei valának, e drága kincseink még egyszer sem valának annyira tiszteletben tartva, a magas trón által is annyira védve, mint most, midőn I. Ferencz József felséges halántékait köríti az első magyar király szent koronája s a mióta Ő leve a magyar alkotmánynak s az annak védelme alatt élő keresztyén felekezetek jogainak s szabadságainak első őre, megerősítvén királyi székét igazsággal és irgalmas-sággal.

Ezért viszhangozzuk mi is a próféta szavait: Mikor az igaz uralkodik, örül a nép. E boldogító tudat éleszti és sokszorozza a mi örömmünket is ama közelgő napon, midőn ő Felsége, egy negyedszázad emlékei által megszentelt szeretet frigyének, a szülői örömeknek s reményeknek, a családi erényeknek főnséges ünnepét üli ama Felséges nővel, kiről méltán elmondhatja, a mit hajdan Ahasverus király Eszterről mondott vala: Minden királyi asszonyok között a legkedvesebb; s a ki most huszonöt év múltán viszont joggal intézheti felséges férjéhez ama szavakat, melyekkel hajdan Sába királynéja Salamon királyt eképen dicséré: Igaz volt a beszéd,

melyet hallottam az én földemen a te dolgaid felől: Ime, eljöttem és szemeimmel láttam, hogy még felét sem mondták meg nekem; meghaladod bölcsességgel és jóssággal a hirt, melyet hallottam vala felőled!

S mert mélyen érezzük mindnyájan, hogy miként hajdan kelet bölcs és jó királyára, ép úgy a mi királyunkra is illenek ez idvezlő szavak. Legyen a te Urad istened áldott, ki anynyira kedvelt téged, hogy királyi székbe ültetett, mert szerette az Ur az ő népét és királylyá tett téged, hogy ítéletet és igazságot szolgáltatnál: leborulunk mi is a Mindenható örök szeretetének színe előtt s szívünk mélyéből száll föll Hozzá az esdeklő fohász „Uram! a király életének esztendeit szaporítsd meg! Áldd meg őt a földilét véghatáráig; áldd meg erővel testét, világossággal elméjét, szeretettel szívét; áldd meg benne a bölcs s jó királyt, ki népével együtt örül s szenved, ki leszáll trónjának magasságáról a megpróbáltatások mélységeibe s a keserőségek megáradott vizeinek hullámai fölött, mint Jeruzsálam láttára hajdan a Megváltó, népe romlásán könyvet ejt, s vigaszt vive a csüggedő szivekbe, a hullámsír fölött új élet reménységét kelti föl! Áld meg királyi hitvesét, az első keresztyén magyar királynő méltó utódát, kit az ég nemes örömmel, drága ékességül s édes vigaszul adott a hazának, nemzetnek! Áldd meg Ő Felségök magzatjait, a királyi törzs eme fűnséges sarjait, hogy azoknak elsejében idvezelhesse majd a távol jövendő a Felséges atya méltó utódát, s az utolsóban is, ki magyar emlőből szivta az élet nedvét s kinek ajkán magyar szó zendült először, élvezhessék ő Felségeik még sokáig, szerető népeiktől környezve, a földi lét legszebb, legtisztább örömeit!!

A kis pad a parochia előtt.

Az újabb kor építkezési modora, s az újabb papi nemzedék gondolkozásmódja csaknem egészen száműzte azokat a kisdéd ereszeket a falusi papi-lakok utcaajtója mellől, melyek alatt, az egyszerű deszkapadon, vasárnap estvéneként a pap pipázgatva társalkodott alá s fel járó hallgatóival; elkezdve az időjárásról, folytatva a napi eseményeken s végezve Isten tudja minő tárgyon.

Ezelőtt huszonkét évvel én is örököltém elődömről egy

ilyen kis padot a parochia előtt, de, mert nem illett az új kő-kerítés mellé, elrontattam onnan

Huszonkét év mulva azonban reá jöttem arra, hogy nem ok nélkül állott ott az a rozszant kis pad, hogy megvolt annak a maga jelentősége, hogy kár volt azt onnan elrontani

Nem is késtem azonnal visszaállítani régi helyére. Már most ismét ott van a parochia előtt, ismét gyűlpontja az ott eljáró egyháztagnak, ismét foly a beszéd rajta a napi eseményekről.

Nehogy azonban ifju paptársaim kinevessenek ósdiságomért, sietek elmondani „miért állítottam én vissza huszonkét év mulva azt a padot a parochia elébe?”

Azért állítottam vissza, mert a hosszas tapasztalás arról győzött meg, hogy az a kis pad legalább is oly fontos helyet foglal el a parochia előtt, mint a szószék a templomban, mert a nélkül a kis pad nélkül csak fél sikere van az egyházi tanításoknak. Nagyon komolyan állítom, hogy abban a kis padban oly varázserő van, mely a népet papjával bizalmasan hozván össze, lehetővé teszi a templomban elhintett eszméket megérlelni, gyümölcsözővé tenni.

Nagy baj az, hogy mint én — hihetőleg — még mások is, csak későn ismerik fel annak a kis padnak nagy fontosságát

A papi-szigorlatot letéve, azon meggyőződéssel foglaljuk el hivatalunkat, hogy már kellő képzettséggel vagyunk felruházva pályánk folytatására. Csak mikor a világba kilépünk, vesszük észre gyászos ébredésünket! Csak akkor látjuk, minő keveset tanultunk az iskolában, mikor hallgatóink lelkét kezdjük tanulmányozni.

Hivatali pályánk gyakorlati ismerete nélkül, nagy tüzzel fogunk hozzá az ifjukur lelkesültségével tervezett népboldogító eszméink keresztülviteléhez.

Apostoli buzgósággal hirdetjük a szószékből az ígét hiveinknek, egyengetve nékiek az utat, az idvesség kutforrásához. Lelkesülten karoljuk fel az ifjuság fejlesztését, a gyermekek nevelését. Elkábítatva a színpadon látott, s regényekben olvasott buzgó és tevékeny papok könnyű győzelmei által, teljes lélekkel törekszünk a csábítva buzditó példa követésére, az édes álomnak megvalósítására...

De mekkora lesz meglepetésünk, megbotránkozásunk, midőn azt vesszük észre, hogy az a nép, melynek jobblétén munkálkodunk, visszavonul tőlünk, jó szándékunkat félremagyarázza, törekvéseinket gátolni igyekszik, s végre nyílt ellenségünké válik. És minden jut eszünkbe, csak az nem, hogy mind e nyomoruságoknak oka az, hogy azt a rozszant padot onnan a parochia elől félre dobtuk, azt a padot, a melyen üldögélve, oly közel voltunk egymáshoz, oly könnyen megérthettük egymást; a melyen bizonynyára, legalább is oly mesteri feladat várt volna reánk, mint a szószéken: megnyerni hallgatóink bizalmát, a kölcsönös eszme-csere útján legyőzni kételyeit, elítéleteit, tisztázni fogalmait, kiismerni gondolkozásmódját, melyeket elérni sem a templomban, sem a papi hivatalos szobában nem lehet.

csak is azon a rozszant kis padon, ott a parochia előtt

Sokan mondják: „nem kell a papnak a néphez leereszkedni, hanem a népet kell magához felemelni.“

De miként emeljük fel magunkhoz a népet, ha le nem nyújtjuk kezünket munkától feltört tenyerük után? Miként ismerhetjük fel szükségéit, miként orvosolhatjuk bajait, ha chinai-falat állítva közinkbe, nem szólhatunk velük a bizalomnak szívet, lelket megnyerő varázs-hangján?!

Bizony mondom, hogy a papi pálya töviseinek nagyrésze elvesztené szurósságát, ha nagyobb súlyt fektetnénk a hallgatóinkkal való hivatalos faszesség nélküli érintkezésre ezáltal a kölcsönös bizalom fejlesztésére.

Ha mélyebben tanulmányozzuk Jézusnak tanítási módját, a ki a népnek nemcsak tanítója, hanem barátja is volt, közöttük élt, velük társalkodott és így élete példájával is tanított.

Ha nem hitetnők el magunkkal, hogy eleget tettünk papi kötelességünknek, ha a rendes hivatalos szolgálatot elvégezve, bevonulunk dolgozó szobánkba tudományos könyveink társaságába.

Szóval, ha korán belátnók azt, hogy minél inkább elkülönítjük magunkat hallgatóinktól, annál kevésbé felelünk meg hivatásunknak

Megengedem, hogy a hivekkel való ritka érintkezés által személyünk tekintélye nevekszik, de ezt igen drágán, népszerűségünk árán vásároljuk meg, elvágva magunk mögött azt a hidat, melynek neve bizalom s a melynek megnyerésével igen sok jót érhattünk volna el.

Ime, ezért állítottam én vissza huszonkét évi száműzetése után azt a kis padot régi helyére.

Tartsd meg tehát továbbra is illő helyedet a parochia előtt, te egyszerű padocska!

Légy továbbra is központja a pap és a hivek találkozásának, közvetítője a nép és a pap bizalmának!

Valahányszor rajtad pihenek, mindig eszembe fog jutni, hogy a pap csak akkor egész pap, ha úgy a szószéken, mint a padocskán meg tud felelni hivatásának.

Mike L.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Réty, 1879. marc. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

(Folytatás.)

10. Iskola-köteles van 2407, iskolába jár 2025, tehát nem jár 382, eszerint a népesség számához képest, minden 11 személyre esik egy iskolába-járó, leszámítva a 382 számból a felsőbb iskolábajáró 78 tanulót; felekezeti iskoláinkban tanulnak másfelekezettiek 90, még pedig nagy számban Uzonban, Komollón, Al-Dobolyban. Nem volt teljesen beállítva az iskola Szotyorban, hol 59 tankötelesből csak 30, Málnáson, hol 81 tankötelesből csak 49, Etfalván, hol 64 tankötelesből csak 42 jár fel; mindezen egyházközségekben

az intézkedés megtétele az iskola teljes beállítására. Oltszemen a himlő miatt fel volt oszlatva január 21-től fogva, hivatalosan meghagyatott, hogy az iskolaszék tartsa magát a külhatóság rendeletéhez e tekintetben. N.-Borosnyón is a toroklob miatt fel volt oszlatva, csak február 13-án gyült be. Kökösbén az isk. tanító felfüggesztése miatt a múlt évben nem volt közvizsga; a jelen iskola-idény alatt esperes aának jelentetett, hogy 15 gyermek fel kezdett járni, esperes aa. az egyházmegyei tanács jóváhagyásának reményében megengedte a felfüggesztett isk.-tanítónak a tanítást, melyet később az egyh. m. tanács helyeslő tudomásul vett azon indokból, hogy a tanulók más iskolába ne járjanak és ezen intézkedést a vizsgálat a presbiterium tudomására hozván, semmi ellentmondás nem jelentetett be. Erősdön még szabályszerűleg nem lévén az iskola községivé változtatva, megrendeltetett, hogy a kérést a szükséges okmányokkal felszerelve adják be 30 nap alatt esperes aának.

Közvizsga nem volt a múlt évben Szemerján, a tanítói állomás ürességben léte miatt; Kökösbén a tanító felfüggesztése miatt; vizsgát állott összesen 1775 tanuló. Egyházmegyénkben van 20 községi iskola és 15 felekezeti, a tanítás mindenütt elég jól folytatattik, de legkitünőbb iskolák vannak Uzonban, Bodolán, Hidvégen, Málnáson, Angyaloson, Rétyen, Komollón, N.-Borosnyón.

Itt az iskolai rovat alatt nem tehetjük, hogy köszönet ne szavazzunk brassói állam-iskola igazgató tek. Orbán Ferencz urnak, ki az állami-iskola minden tantermében elhordozott, mindeneket megmutatott, s azon édes érzettel váltunk meg ez iskolától és szakértő igazgatójától, hogy a hol az iskola vezetése egy ily szelid, és magát az iskolaügynök szentelő igazgatótól függ, ott a haladás, a mivelődés kimarad hatatlan.

Meg kell még említenünk azt, hogy brassói lelkiismeretes és hivatalának élő lelkész-társunk Molnár János, a különböző felsőbb iskolákban tanulóknak, t. i. felekezetünk tagjainak s még sok idegen tanulóknak hetenként 3 órán, hétfőn, kedden, szerdán d. e. 11—12 óra között vallást tanít, a tanulók m. e. 45 s feljárnak ezek felekezetünk régi tantermébe.

Megjegyzendő, hogy a községi iskolákban rendszeren a papok vallást, az ének-vezetők éneket tanítanak.

11. Anya- és jkönyvek mindenütt rendszeren vitetnek, új anyakönyvek állítottak Kilyénben, Erősdön, Angyaloson; új jkönyv Erősdön, Eresztevényen új anyakönyv igényeltetik.

12. Kepehátrálék: Kilyénben egy egyháztagnál, kinek irányában a presbiterium nem járt el törvényesen, mert 60 kalangya termés után sem itélte meg, hibául tétetett a presbiteriumnak s megrendeltetett utólagosan a megítélés és felhajtás. Vas Dénes lelkész aa azon feladást teszi, hogy 1876-ra a fakepe nem fizettetett be, minnek oka az volt, hogy a fakepét az egyház erdejéből fizették s hogy az egyház erdeje ezáltal ne pusztuljon, valami más jövedelem-forrást akart az egyházközség e célra felfakasztani, de csak a jó szándokkal maradtott s a fakepe még is fizetetlen. Egyhárvizsg. székünk komolyan megrendelte, hogy az egyhközség béküljön ki az

1876. évi fakepére nézve méltányosan a belső emberekkel s fizetessék meg. Al-Dobolyban egy egyháztag kepehátrálékaért átírás tétetett a j.szolgabírói hivatalhoz. Kőkösbén az isk. mesteri-kepe a felfüggesztés óta a mbíró kezelése alatt lévén, 124 frt 76 kr takarékpénztárban van elhelyezve meghagyatott, hogy 6 hectolit. buza és annyi zab természetben mint jeleni készlet június 24-ig tartassék meg; sarju, szóna, tönk elárveroztetvén újra tétessék takarékpénztárba. Árapatakán az egyhtagok nem fizetvén semmi képét a múlt évben, azt határozta az egyházközség, hogy bizonyos kategoriák szerint fizessenek az egyház fennállására 1 frt 40 kr, 30 kr, 20 kr, 10 krt, de még nem lévén teljesedésbe, egyház vizsg. székünk ajánlotta ezen határozat teljesedésbe vételét, minthogy a templom és papi-ház mulhatatlanul javítást igényel. Ezenkívül az egyhközség közelebbi határozata szerint minden gazdaságot folytató új házas fizet 2 véka törökbúzáat, a zsellér 1 vékát a magtárhoz, hogy egyhtagnak tekintessék, egyh. vizsg. székünk ezen intézkedést dicsérettel helybenhagyta. Kálnokon is átírás tétetett, ott a, mesteri-kepéből az ürességi idő alatt megtakarított 40 frt melynek kamatja adatik az isk. mesternek. Málnáson Juri Györgynő asszony régi kepe-hátráléka iránt átírás volt téve az alispáni hivatalhoz, ez megsürgetendőnek határozatott, az 1878 évi hátrálékért pedig átíratott a j.szolgabírói hivatalhoz. Ez az asszonyság elhatározta, hogy soha semmit sem fizet, mert a hivatalok is csak könnyedén veszik, körülbelül a j.szolgabírói hivatal az 1878 évi képéért foglalást fogantatosított, de az illető asszonyság azt felelte, hogy azért nem fizet képét, mivel a papnő és mesternő a templomban az ő székébe kezdettek ülni. Etfalván az isk. mester részére volt hátrálék; kérdés tétetik a községi bíróhoz, hogy miért nincs kielégítve, a j.szolgabírói megrendelés daczára Angyaloson a kepe-hátrálékosok névsora beadatni határozatott esperes aafiához. Eresztevényen az 1877 évi jégverés miatt még hátrálékban lévén a kepe (nem lévén pap is) átírás tétetik a j.szolgabírói hivatalhoz. Lisnyóban, Magyaroson, N.-Borosnyón átírás tétetett végrehajtás végett a j.szolgabírói hivatalhoz.

Mindezeket megtekintve azon következtetést hozhatjuk ki, hogy egyhmegyénkben a kepe-hátrálék nem hajmeresztő nagyságban tűnik fel, sőt oly csekélység, hogy még szót sem érdemel, a mi székely mivelt népünk egyház iránti ragaszkodásáról és vallásos buzgóságáról tanuskodik, de ez talán nem is lehet másképen ily kompakt és tömör nép között, hol még az egymásiránti jó szomszédság is sokat teszen.

13. Klenodiumok szaporodtak Nyénben egy fehér keszkenővel, Bodolán egy 9 frt értékű catédra-takaróval, melyet ajándékozott Gódri József György és nője Czirmes Mária; Arapatakán egy urasztali kanna és pohár csinosan kijavítottak, aranyoztattak 15 frt költséggel, Gidófalván Jurson Jánosnő asszony egy 10 frt értékű catedra-takarót ajándékozott; Komollon özvegy Kerestely Zsigmondnő egy 5 frt értékű papi szék takarót ajándékozott. Szacsván 14 éves Budai Rozália a Budai Ferencz ur leánya konfirmatiója emlékéül ajándékozott egy urasztali terítőt és egy catédra-

takarót (m. e. 15 frt érték), eszerint a múlt évben is m. e. 50—60 forint értékű áldozat tétetett egyhmegyénkben a clenodiumok szaporítására.

14. Az ingóságok szaporodtak a 11 pontban említett új anya- és jegyzőkönyvekkel, Szemerján is új anyakönyvvel, Szotyorban 3 iskolai paddal, 1 asztallal és 2 székkal. Uzonban sok iskolai felszerelvényekkel, Brassoban a gyűlés-terem számára 12 székkal, Erősdön a papiháznál fűttővel, K.-Borosnyon új ládával, Komollón egyh. vizsg. székünk a papváltozás indokából, új leltár készítését határozta el. N.-Borosnyón az egyház ládája a mbíróhoz, Oltszemén az isk. tanítóhoz helyeztetett el, minthogy pap nincsen egyik egyházban is.

(Folytatása következik.)

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

Alsó-Jára, april 6-án, 1879.

Alsó-járai ev. ref. egyházunk, mely a szomorú 1848—49-iki forradalomnak egyik szerencsétlen áldozata volt, s mely sebeit még mindedig kigyógyulni nem tudta, a jó lelkek áldozatkészségéből a folyó évben két ízben jótékonyságban részesült.

Ugyanis, folyó év február 1-én az alsójárai nemes szivű polgárság, valláskülönbség nélkül, azon indoktól vezettette: „hogy egyházunk anyagilag a legszegényebb,“ jótékonyczélú tánczvigalmat rendezett, melynek 40 frt tiszta jövedelmét Várad István, Várad Sándor, Várad Ferencz és Kovács Mihály uraktól, kik önzéstelen fáradozásaik által dicséretes példát nyújtottak, egyházam nevében, szives köszönetem mellett, át is vettem.

Ezenkívül, több kegyes szivű pártoló buzditása következtében, kik minden nemes ügynek barátjai, egyházunk szegénységön segíteni kívánván, a már rég tervezett tombola-játékkal egybekötött jótékony tánczvigalmat f. év február 22-én, csakugyan egyházunk javára, mi is megtartottuk.

Nagy eredményt nem tudunk kimutatni, de ily szűk körben s a mostani pénzszükséget tekintetbe véve, az alább kiirt jövedelem még is csak tesz valamit.

Elkölt összesen 47 belépti-jegy, mely egy frtjával tesz 47 frtot. Felülfizettek: Mlgs gr. Teleky Gusztáv ur 5 frt, mlgs br. Józsika Andor ur 3 frt, mlgs br. Kemény Ödön ur 1 frt, Gidrai Demeter 1 frt, özv. Örbán Antalné uraszony 2 frt, Nagy Mihály 1 frt, Biderman Alajos 1 frt, Haraga János 1 frt, Szabó Ferencz 1 frt, Czigerean János 1 frt, Tarsaly Gábor 50 krt; tehát a felülfizetésből bejött 17 frt 50 kr. Végre a tombola-játékból begyűlt 23 frt 10 kr.

Eszerint az egész bevétel	87 frt 60 kr,
melyből levonva a költséget	38 „ 29 „

marad tiszta jövedelem	49 frt 31 kr.
------------------------	---------------

Elismeréssel és hálával tartozunk ezen jótékony czélért áldozóknak, ugy a vidékieknek, mint a helybelieknek; de különösön mlts br. Kemény Ödönné ő nagysága, ki minden szépnak, jónak és nemesnek kifoghatatlan pártolója s ki szép lelkét ez alkalommal is jó tettekben tündököltetvé, fo-

gadja mindnyájunknak azon buzgó óhajását, hogy sok éven keresztül, kedveseivel együtt, élvezhesse azon boldogító örömet, mely a jó lelkek kiváltsága.

Baldzs István,*
alsójárai ev. ref. pap.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLEJE.

A Prot. egyh. és isk. lap 15 száma husvétéről emlélkedő főczikke mellett öt egyh. megye véleményét közli a zsinati előmunkálatokról. Van köztök olyan, a mely most nem tartja időszerűnek a zsinatot; több ellene nyilatkozik az országos egyházi-tanács föllállításának s egyáltalán mindenik nagyon sok kivetni valót talál a tervezetekben s valamennyi nagyon félti eddig élvezett autonómiáját, melyről lemondani nem igen hajlandók az unió kedvéért.

A Prot. Hetilapban Tóth Sámuel bevégzi Tűnődéseit. Török Pálnak az elhamarkodás ellen emelt vádjára avval felel, hogy idézi az idevonatkozó történeti adatokat, melyek szerint a zsinattartás sürgettetett 1838-ban (I. konventi jkönyv 4. sz.), 1846-ban (tiszáninneri egyhker.), 1848-ban (b. Eötvös József miniszter fölhívására); 1857. és 1860-ban (egyházi küldöttségek ő Felségénél) — a tiszántuli superintendencia 1877. évi indítványa tehát nem „elhamarkodott.“ Arra, hogy a munkálatok, konvent- és zsinattartás szintén praecitálva volna, azt feleli Tóth Sámuel, hogy az egyesülés vágya, a sok égető és fontos kérdés, igaz, siettető a bizottságot a munkával, de lehetett remélni, hogy az egyhkerületek majd pótolják a hiányokat; igaz, továbbá, hogy az iskolügyi munkálat maig sincs kész, de e kérdés, szorosán véve, nem is tartozik az egyházalkotmányhoz, a mint, hogy a bizottság utasításában nincs is benne ez a föladvány s csak a kérdés fontossága érzetében és buzgóságból ölelte a bizottság ezt a kérdést is munkálkodása körébe. Az elkészülendő munkálat előterjesztését azért tüzték a konvent összejövetelre szükség s aztán most csak a fölvek megállapítandók, a részletek kidolgozása az országos egyházi tanács feladata lesz majd.

Visszautasítja az „unificatio“ balsengésű vádját is, mert hát az egyhközségek, megyék és kerületek önjogát meghagyják a 17. 23. 25. 39. b) 50. b) 50. c) pontok s a zsinati képviselők választására is majd megtalálják, a helyi viszonyokhoz képest, az alkalmas formát.

Török Pál több részletre vonatkozó megjegyzését ez uttal mellőzhetőnek tartja Tóth Sámuel, mert, hiszen „a konventi bizottság a legnagyobb készséggel elfogadja, ha jobbakra tanítatik“ — — „kő kövön ne maradjon abból az egész javaslatból, csak haladhassunk és mehessünk tovább, jelszavunk levén: győzzön a mi jobb!“

Summa summarum: történeti tény, hogy a szükségből tartatni kellett konventek az egyházkerületek országos egységét nem tudták megteremteni; kísértünk meg, tehát, czé-

lunk elérését e másik úton; azért nincs miért sietnünk, hanem kölcsönösen felvilágosítva, megértve egymást, egység és szeretet által idézzük elő a biztos eredményt.

Ugyane szám közli Ritók Zsigmond megjegyzéseit a fegyelmi eljárás és bírósági ügy felőli bizottsági munkálatokra, ki fölös számú kifogásokat ajánlván a bihari egyh. megye figyelmébe, az egyh. megye kívánságára közre is adja e bírálatát. Ugyancsak Ritók Zs. módosítást is ajánl az országos egyházi tanácsról szóló pontokhoz is.

IRODALMI SZEMLE.

Révész Imre a zsinat kérdéséhez.

Révész Imre még Figyelője utolsó füzetében ígéretet tett volt, hogy a zsinatkérdéséhez tüzetesen hozza szól, legutóbb pedig e lap is említé, hogy munkája megjelenése legközelebbre várható. Most előttünk fekszik egy 24 lapra terjedő füzetecske: „Néhány előleges szó a magyar reformált egyház zsinati előkészületei ügyében“, írta Révész Imre, ki e füzet hátlapján előfizetésre hívja föl a közönséget 1 frtjával, a tulajdonképeni munkára, mely „észrevételek a magyar ref. egyház konventi bizottságának zsinati előmunkálataira“ czim alatt két füzetre van tervezve: „az első a hibák és hiányok részletes és indokolt kimutatását tartalmazná s bizonyos támadásokra s megrovásokra fogna hozni töle feleleteket s fölvilágosítást. A második füzet, mely az első bizonyos idő mulva követné, az időközben fölmerült körülményeket venné figyelembe s ha a szükség úgy hozná magával, részletes javaslatokat s formulázott törvény terveket is hozna.“ (Az előfizetések május végéig R. I.-hez küldendők).

Várva vártuk, hogy a zsinati ügyek oly alapos ismerője, a konvent contra-zsinat-harcz egyik nagy viadóra, a kérdés újabb felszínre hozója a magyar egyháztörténelem legkiválóbb munkássa szintén hallassa nagy nyomatéku szavát a zsinat kérdésében. Révészről, ha más véleményen vagyunk is, mindig tanulhatunk s neki épen ezért kötelessége tanítói szerepét be is töltenie.

De ha vártuk nyilatkozatát eddig, még inkább kell várnunk most e „Néhány előleges szó“ elolvasása után, érdemleges munkáját, — mert, ha eddig táplálhattuk azt a meggyőződést, hogy az öt ref. egyhkerület alkotmánya egyetlen kaptafára nem vonható s nem vonandó; mert ha eddig hangot adhattunk annak a meggyőződésünknek, hogy az erdélyrészi egyhkerület sokat hánytorgatott „secessionarismusanál“ sokkal nagyobb akadályt fognak a királyhágon tuli négy superintendencia autonomicus törekvései az unionak vetni: még erősebbé teszi e meggyőződésünket, még inkább támogatja e nézetünket Török Pál, Czelder Márton és Révész Imre azóta közreadott nyilatkozatainak egymásmellé helyezése s különösen e néhány előleges szó okszerű radicalismusa, melyre előre kimondhatjuk, hogy ha ki az itt kifejtett nézetek teljes keresztülvitelét premálja, evel nem is ad graecas calendas, hanem örökre elhalasz-

* A «Kelet» t. szerkesztője tisztelettel kéretik ezen közlemény legalább részbeni kiadására. B. I.

totta az unió, avagy csak bizonyos közös érdekű ügyek intézésére szervezendő közeg megteremtését is.

De lássuk Révész előleges szavait.

A tiszántuli superintendens 1877. évi indítványakor — kezdi Révész — sokan azt hitték, hogy eljött az idő ha nem is a zsinatba nyakra-főre való beleugrásra, de legalább az egyetértésre, kibékülésre s a zsinatba való közös belépésre. Révész azonban csakhamar kiábrándult, látva a lázas sietséget, melylyel némelyek a munkának fogtak, azt hívén, hogy „hopp hopp! ott legyek, a hol akarok!“ szóval, el lehet intézni mindent könnyű szerrel.

Nem csoda, tehát, hogy e tulhajtás a másik végletet is megszólaltatta „s az egész török muzsika különféle szenvedélyes változatokban hirdeti a jelszót: hátrább azokkal a zsinati-agarakkal! le vele! éljen a konvent!“ stb. De mellözve is a tréfát, őszintén s komolyan mondja Révész, „hogy jelenleg sem hazánkban sok tekintetben szomorú helyzete, sem magoknak a már kezünkben levő zsinati előmunkálatoknak többrendbeli hiányai, tévedése és ferdeségei (tisztelet a kivételeknek!) egyáltalában nem javallják azt, hogy most hamarjában, sőt bármikor is, ilyen viszonyok közt s ilyen készüléttel bemennyünk abba a zsinatba.“

A politikai pártok, a külpolitikai bizonytalanság, a nép nyomoruságai — pedig a patronusok kora lejárt! — ellene szólnak a mostani zsinatnak, a mi pedig legalább is 20 ezer forintba kerülne, s ennyit sárba dobni nem szabad.

De ellene szólnak a mostani zsinatnak a mostani előmunkálatok, melyeknek „nem kevés része olyan, hogy ha azt a zsinaton valami többségre vergődött vastag arcbőrű clique-nek, vagy a legjámorabb quasi egyetértésnek vagy más effélének sikerülne is rövid idő alatt keresztül erőszakolni, vagy ügyesen átcsusztatni:“ visszaesnénk a XVI. évszázadra, vagy még hátrább s beláthatatlan zavarokba jutna közszabadságunk, békességünk, rendtartásunk.

Ne siessük hát el a dolgot, mert, „ha folyvást a rohamos sietség és könnyelmű működés eddigi útján haladunk“ még törvényeink is a legkeményebb támadásoknak lesznek kitéve. Im, az előmunkálatokat már ő is kénytelen megtámadni; melyek, ha törvényerőre emelkednének, lehetnének majd egyhkerületek és megyék, melyek végre nem hajtának s maga Révész is azt mondja, hogy „synodus non habet potestatem, aliquid contra scripturam sacram statuenti“ — és „protestans elvek szerint valóban lehetnek esetek, a midőn nem csak egyh megyék vagy kerületek, hanem egyes gyülekezetek, sőt éppen egyének is“ meg fognák a zsinati törvények iránti engedelmisséget tagadni.

Mindezekből immár — t. i. Révész Imre szerint — nem az következik, hogy hagyjunk föl a zsinattal s menjünk konventbe „a milyen Pestről ezelőtt néhány évvel terveztetett,“ mert az a centralisatióba vezetne; de azért abba a tulásba se essünk, hogy semmi országos hatóságot se fogadjunk el, mert vannak már is oly ügyeink, a melyek valóban közösek, a melyeket együttesen kell végezni; kell

tehát az országos zsinat mellé országos egyh. kormányzó hatóság (már akár konventnek, akár főtanácsnak, akár zsinati bizottságnak neveztessek) s a kérdés maga csak az, miképen szerveztessék e hatóság, hogy se a rendet, se a szabadságot ne veszélyeztesse, hanem inkább fejlessze, szilárdítsa, sőt Révész tovább megy: a kormányzó-tanácsot az egyházmegyei és egyházkerületi gyűlések mellé is fölláztatná (lásd az erdélyrészi alkotmány fejezeteit az egyházmegyei tanácsról és az egyhkerületi áll. ig. tanácsról!)

Az alkotandó új szervezet elvére térve át, Révész kijelenti, hogy e tekintetben az új-szövetségi szentiratoknak az egyházalkotmányra vonatkozó alapelvei és tételei; aztán az őskeresztény-kor emlékei; a reformatio szelleme; a tiszta reformatus typus lényeges jellemvonásai s a mai tisztult társadalmi fogalmak az egyetlen biztos alap. Vagy más szókkal: a lehető legtisztább népképviselő, a demokratia elvei szerint keresztülvive — más nem lehet az új alkotmány. Még Geleji Katona sem zárta ki a plebs christianát; Mártonfalvi aristocratico-democratiát követelt; s ma, az általános haladás folytán, „a Kálvin-féle aristocratico-democraticus presbyteri rendszer túl van szárnyalva“ — Révész tehát követeli a teljes tiszta népképviselőt, a tökéletes demokratia keresztülvitelét. Lehetnek fokozatok, módosulatok, de nem lehet p. o. „hogy bármely egyházi tisztviselő, már mint ilyen, minden választás nélkül, tagja, vagy éppen elnöke is legyen a törvényhozó, sőt éppen alkotmányozó zsinatnak.“ **Ez nálunk meg nem engedhető.**

El kell, továbbá, esni „a lelkesi és világi elem közötti paritás, a kettős elnökség, s a tanítók és tanárok különleges képviseltetése kényszerének,“ ilyesmire, a minek sem a bibliában, sem az őskereszténységben nyoma nincs, nem szabad kényszeríteni a szabad választókat. A zsinati képviselők verificalását sem lehet a törvényhozó testület hivatalnok-tagjaira bízni — ezeket s az ilyeneket nem tűrheti el az evangéliumi szellemű protestantismus s midőn a magyar nép meg van érve a szabadságra, a magyar reformatusok sem fognak e szabadsággal visszaélni.

Nem fogadhatja tehát el az előmunkálatokat, melyeknél az izraeliták 1868. évi congressusa is szabadelvűbb szervezettel bírt. Hát még a hatóságokról s tisztviselőkről szóló pontok! „Episcopalismus, hierarchia, burocracia, ceremonialisumus, ritualismus s több más effélék mutatkoznak itten,“ — a liturgiákról szóló pontok láttára, pedig, „a vallását szerető magyar reformatus ember szíve elkecsereedik.“

„Ime, mondja Révész, hova vezet az a rohamos sietség!“

Bezzeg külföldön a legkitünőbb elmék ápolják a reformált jellemet; a szabadság mátyurjai nálunk is legnagyobb részt reformatusok voltak; de most kiveszőnek indult e jellem s már csak a szegény nép őrzi — meddig? ki tudja!

Mi legalább ne ássuk még mélyebbre sirunkat, ha-

nem fokozzuk a reformatus jellemet az istenitiszteletben, szertartásokban, egyházalkotmányunkban, mert a mi zsinati előmunkálatainkban, „a melyek a „haladás“ föllekesült barátai által meglehet, hogy nagyon rövid idő alatt s államesinyszerűleg csakugyan epochalisokká octroyáltatnak, még csak hederitést sem sajdíthat az ember a tiszta reformatus felekezeti jellem felé.“

Mindezekre tehát azt mondja Révész a debreczeni T. urammal, hogy „Nem állunk rá nagyságos uram!“

Az egyházi bíróságról és fegyelmi eljárásról szóló fejezeteket még nem ért rá tüzetesen átvizsgálni, de azok is, úgy látja, nagyon hibásak s föltöbb complicáltak, másfelől hiányosak is, úgy, hogy „az egész tervezet nagyon kevéssé mozdítja elő Augias istállójának tisztogatását.“

Eddig terjed Révész Nehány előleges szava — melyekből sejtethetjük, hogy érdemleges művében mily óriási divergentiák fognak még kitűnni közte és a többi szereplő és tervező között!

A mi alólírottat illeti, csak örömmel constatálhatjuk, hogy egy Révész, ugyszólván, egészen az erdélyrészi álláspontra helyezkedett, mert Révész ama reménykedését, hogy ilyen gyökeres átalakításokat a királyhágotuli superintendentiákban nem ma, hanem évszázak alatt is érvényre tudjon juttatni, nem tekintjük egyébnek, mint olyan légvár-építésnek, a milyenekbe a nagy elmélkedők szoktak, muzeumuk négy fala között mélyedni.

Érdemleges művének megjelenését, természetesen, nagy érdeklődéssel várjuk s most épen csak arra az egy megjegyzésre szorítkozunk, hogy mily sajtáságosak az eszmék és elvek fölött folyó küzdelmek cikázásai! Ime a conventista Török Pál és a synodalista Révész Imre majdnem ugyanarra a végconsequentiaira jutnak, csak hogy, míg Török Pál az autonomiát a hatalmas convent által akarja biztosítani, addig Révész Imre az universalis zsinat mellett egész nyugodtan hangoztatja a presbyterianismus, sőt congregationalismus elveit is.

Lehet-e ebből valaha a tervezett egyesülés? S nem az-e a logikai következés e szemmel látott tényekből, hogy nem kell a lehetetlent erőszakolni, mert az individualismus protestantismusából soha sem válhatik az universalismus catholicismusa?

Szász Béla.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Comte Ágost nagy és Congreve Richard az ő prófétája. Így van ez megírva a humanisták koránjában. A patens vallások gombaként teremnek s merülnek újra a feledés homályába, de a positiv humanismus él és hódít, mint egyetemes hit, mely idővel minden más árnyalatot magába nyelni fog. Péter megtagadta Krisztust, midőn a kakas háromszor kiáltott, de Congreve Richard nem fogja megtagadni Comte-ot, a dogmatisták minden kukorikolására sem, s a „szent és dicső humanitás állani fog, mint nagyhatalom, mint az emberiség hite, reménye és szeretete.“ E meg-

macskakörmözött apotheizáló szavak azon közelebbi ünneplésség alkalmával mondattak el, mely a hü tanítvány által a nagy mester emlékezetére tartatott, „ki, mint bölcsész, nagyobb Aristotelesnél, mint apostól Pálnál, s mint az emberiség propagatora érdemesebb Dantenál és Miltonnál is.“

Valóban, csak az americanismus modern betegségének lehet fölróni azon tulzó dicséret-dagályt, mely ily émylyitőleg áradoz a pontifex maximus hamis-ihletű ajkairól. L'homme est un méchant animal, az ember egy rossz állat, mondja a legogósságesebb költő, Moliére; s ha ez így van, nem vakmerő kockáztatás-e positiv hitvallást állítani föl az ugynevezett humanitás (nem humanismus) eszméinek láttatlan, bizonytalan alapjára? Ilyes álmokkal szemben tanácsos egy Shakspeare, Moliére vagy Göthe józanabb emberismeretéhez fordulni antidosisért. Nem mintha a keresztyén szellem összeegyeztethetlennül s kizárólag viszonyulna ez elvekhez. Mert e szempontból egy minden felekezeti elnevezéstől ment oly vallás, mely az ember számára s az emberi természet alapján teremtettet meg, s magába öleli annak egész multját, jelenét s jövőjét, minden módozatában és alakjában — csak nemes és szép eszménynek, sőt sikerre méltó törekvésnek volna nevezhető. Melyik igaz, szabadelvű keresztyén ne csatlakoznék kész szívvvel a kibontott zászló alá? De az universalis jövő e buzgó apostolainak a derengő távolba szegzett szemei nem látják az individuum porszemét, melyet „az éhség és szerelem hajt,“ s melynek önzésétől a legczifrább frázisok sem képesek kicsikarni különleges — s legyen bár kicsinyes — érdekeinek feladását. A dolgok ily állásában a protestantismus is kénytelen fölteni azon bizonyos mefisztói álarcot, melyen a tagadás, kétely és bírálat szelleme néz át. Ha a vallás a gyöngék számára való, úgy első sorban természetesen a különvált egyén szükségleteit kell kielégítenie. Mózes, Buddha, Krisztus és Mohammed föl bírák fogni ez igazságot, s épen ez tanusítja, hogy nagyobb emberismerők voltak Comte Ágostnál, kinek „positivismusát“ különben sajtáságos színben tünteti föl azon ténye, hogy egy elkeseredett perczében a Szajna hullámai közé vetette magát.

Azt hisszük, hogy úgy a humanitás vallása, mint akármely más újabb, hasonló vallás-erkölcsi irányzat bizonyos hystericus szédelgés kifolyása, s nincs oka tartósabb jövővel kecsgetetnie magát, mint akár a mormonismusnak, akár a sandemanianismusnak. Hogy általában a vallást megdöntheti-e valami, nem vitatjuk. Mindenesetre a hitet csak a teljes, bevégzett tudás teheti fölöslegessé. De akkor nem tudjuk mivel tarthatna több igényt a humanitás vallása a fönmaradásra, mint bármelyik más vallás. Sőt tovább menve kimondhatjuk, hogy a Comte-féle gyakorlati bölcselők egyáltalában tévesen fogják föl a vallás lényegét is, mint a melynek alapját nem a receptiv hitben, de bizonyos közös emberi cél fölismerésében s az annak elérésére irányzott együttes törekvésben, tehát az akaráss mozzanatában látják gyökerezni. Hogy azonban az érző kedély szükségleteit mikép pótolhatják az akaró lélek javára tett még oly nagy kedvezmények is, ez egy oly lélektani talány, melynek nyitására aligha jött volna maga Comte Ágost is.

Folytatás a mellékleten.

☛ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 16. számához. ☛

Álljon itt befejezésül e sokszor és sokféleképp megítélt férfi életrajza is, a főbb vonásokban sokkal szárazabban, sokkal tárgyilagosabban előadva, mint a hogy az elragadott tanítvány szokta ecsetelni, kit a személyes vonzalom nem egyszer tesz elfogulttá mestere iránt. Montpellierben született 1798-ban, s legelső oktatást is ott kapott, mielőtt Párisba került volna a politechnikumra. Itt elfoglalt állását meggyőződései következtében elvesztve, tanítványainak önkéntes adakozása képezte egyetlen jövedelmi forrását, melylyel életét nyomorúságosan tengette valahogy. Ily körülmények közt írta műveit, melyek közül a Bölcelem 1842-ben, a Politika 1855-ben lőn befejezve. Utolsó kötetét 1856-ban írta meg, s a következő évben már meghalt. Főlemlítendő még, hogy szerencsétlen házasságkötés következtében neje őt 1842-ben elhagyta; egy évig boldog viszonyban élt de Vaux Clotild asszonnyal, s utolsó napjaiban cselédje, kit leányává fog-

dott nagy odaadással s hű ragaszkodással ápolta. Tanítványai közül legnagyobb hirre tett szert Litré, ki a mestere által megkezdett nagy mű befejezését számos munkája által sikeresen eszközölte. A positiv philosophiának kétségkívül leggenialisabb eszméje a tudományok közötti viszony tisztázása s azon szerves összefüggés megállapítása, mely a legkülönbözőbb tudományok-ágokat egy szempont alá vonja s egyszersmind az emberi megismerés felett positiv kritikát gyakorol. Az érvelésnek azonban gyöngye oldala az, hogy sok előszeretettel fordul historiai fölvételekhez, s nem egyszer téveleg a hiányos inductiok csaképei közt. Bármint legyen is, annyi áll, hogy Comte, a bölcsész hasonlíthatlanul több, mint Comte a vallásalapító s az „új catholicismus“, mint Congreve a humanitás vallását nevezi, aligha fog valaha az emberiség ősi vallásainak örökébe lépni.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZAJA.

A Beechingtoni kilencz ifju hölgy.

(Angol beszély.)

(Folytatás.)

Ez alkalommal már a megjegyzések nem ilyenek voltak: „minő különös ódon hely ez!“ hanem; „boh kár, hogy ki nem tataroztatja s nem tart alkalmasabb cselédeket. Csunya dolog, hogy maga szolgál nekünk. Rosszabb mint vén nagybátyja vol.“

Azután kezdtek találgatni, vajjon elmegy-e az évenként tartatni szokott jótékony czélú bálra? vajjon fog-e táncolni.

„Talán nem is tud“ jegyzé meg Róza nevetve.

Wentworthék lőnek kiküldve meghívására. Igen kedves, finom és művelt család volt ez, társasághoz szokott és idegenek iránt föltöbb szives. Mindegyik tagja énekelt, játszott, vagy festett. A lelkész ur szerette a whistet s rendszeren minden héten egy este a szomszédokból álló társaság gyült össze Wentworth asszony termeiben. Hungerford kapitány mindenkor pontosan megjelent ez estélyeken.

„Az én leányaimnak“ intéze szavait hozzá a lelkész, „bár itt a jó társaság előnyeiben kevésbé részesülünk, tökéletes és finom módoruk van. E tekintetben anyjokhoz hasonlíthatnak. De vágyuk Londonba huzza, itt a vidéken elvesznek, holott rendeltetésük, hogy a világban ragyogjanak. Sürgetni fogom a püspököt, a mennyire csak tőlem telik, hegy Londonba tegyen át.“

„Oh! a boldog nap, papa!“ kiálta fel Róza.

„A vidéki nép olyan ügyetlen,“ jegyzé meg Hungerford kapitány, „olyan félszeg, annyira hátra van mindenben, oly unalmas.“

„Csodálkozom kapitány ur,“ viszonzá Amália, „hogy

ön, bár módjában állott, saját magának választania életmódját, a mi csöndes vidékünkre jött megtelepedni.“

„Az emberek oly balgák, tudatlanok“ folytatá a lelkész.

„Oly tökkel ütöttek“ egészíté ki Róza.

„Buchanan nem osztja nézetemet,“ tové hozzá a lelkész, „ő sokkal könnyebben ki tud jönni velök, mint ön.“

„És leánya is“ vága közbe Amália, gúnyosan nevetve.

„Papa, hát felede a kis irgalmatlan néniét?“

„Ah! kedvesem“ felelt a lelkész sóhajtva „én és ti, talán nem is épen tesszük meg e részben a magunkét.“

„Én, papa, a tubákos öreg asszonyokat s pipás vén embereket látogatom meg.“

„Nekünk pedig“, kiálta Lujza, „elég dolgot ad a szapanyos-viz e piszkos, rongyos gyerekek között.“

„Hát magadat felede-e, férjem?“ vevé át a szót a tisztas házurnó. „Felede a forróházat, és a járványos himlőt; holott nem kellene tenned, ha leányidat tekinted.“

„Igaz, igaz kedvesem“, válaszolt a lelkész.

„Hanem el fog jönni a bálba, ugy-e kapitány?“ unszoló Amália, kinyujtván kezeit, a mint az jó éjt kívánt.

„Ha meg kell lenni, meglesz Wentworth kisasszony,“ felele az.

„Eljő, eljő!“ tört ki Róza, körülugrándozva a szobát, „és el fog kísérni Amália, majd meglátod csak.“

„Bizonyára Hungerford kapitány barátjai közül is meghivand néhányat s e pártfogó magatartásával a bállal szemben, mely idejövetele óta az első, tekintélyét is fog emelni,“ vélekedék Wentworth asszony.

Hanem nem így történt. Az ifju hölgyek megvallották egymásnak, hogy kíváncsiak rá, mikép fogja magát viselni a bálban. De már nem tapasztalták többé ama türelmetlen várakozást, mely pár hó előtt háborgatta volna őket.

A kerületi nemességből többen voltak jelen, s néhány magasrangú egyén is, kik Hungerford kapitányt szünet nélkül körülözönlötték s ostromolták, úgy, hogy ő is az élitehez látszott tartozni. Hanem ezzel cseppet sem törődött. Egy szófába vetette magát, lábát székre támasztva; nem tánczolt, s a kártyaasztaltól is félrevonult.

„Csak néző vagyok“ mondogatá nem egyszer, feleletül különböző helyről jövő kérdezősködésekre.

Wentworth kisasszonyt általánosan a bál királynőjének ismerték el; minden tánczra már jó előre eligérkezve volt. Udvarlói egyike a többek közt így szóla hozzá: „Kisasszony, mért néz kegyed ma oly sötéten? Grey Johannához hasonlít. Talán haza kívánkozik?“

Wentworth kisasszony erőltetett mosolylyal felelt. Tulajdonképen ama különös szavakra gondolt, melyeket ez este Hungerford kapitány intézett hozzá. Ugyanis következőképen nyilatkozott: „Tudom, hogy kegyed megvárja tőlem, hogy tánczra hívjam, de igazán nem tudok. Tánczolni teher rám nézve.“ Ő pedig büszkén és élesen felelt, mire a kapitány arcán oly kifejezést vett észre, hogy inkább kezdett bosszankodni magára, mint rá, főkép miután megtudta s barátai ingerkedtek vele, hogy a kapitányt már előbb fogolylyá tette szépsége.

A Mildmay kisasszonyok ez este a lehető legszebben néztek ki s vidámban enyelegtek, mint valaha, a fiatal gavallérokkal, azon reményben, hogy ezáltal kibívják a kapitány figyelmét, azonban hiába. Ellenben kegyes volt ez Hungerford asszonyt és leányait a thea-szobába kíséreni, s így pecsételni meg hálára kötelezően az összegyűlt társaság előtt a köztük való rokonságot. De csakhamar ott hagyá őket s visszatért a tánczterembe, hol Buchanan Annát még ülve és egyedül találta, miután senki sem hívta tánczra. Melléje ült tehát s társalgást kezdett.

„Nemde kisasszony, kellemes esténk volt?“

„Megléhetős“, válaszolt az s könnyedén sohajtott.

„Megléhetős“ ismétlé a kapitány, Buchanan Anna méltató módorát utánozva. „A hol ennyi szépség van, kegyed azt mondja, megléhetős? És annyi barátja s mégis megléhetős?“

Anna nem állhatta meg, hogy jóízűen föl ne nevéssen. Aztán folytatá: „Nem akarok roszkedvűnek látszani, de papa nincs itt, s talán ez oka, hogy csak megléhetős mondok“.

„Kedvesem,“ kiálta föl a kapitány magába fojtva mosolyát, „mi szüksége van itt atyjára, a komoly öreg urra?“

„Ő nem komoly uram,“ válaszolá Anna, „ő mindenütt jól találja magát, s fölér ezer olyannal mint“.

„Mint magam, akará mondani, tudom,“ szakítá félbe a kapitány.

„Előttem legalább igen,“ folytatá Anna szelid komolysággal, s tekintetében annyi rábeszéléssel, hogy a kapitányt észrevehetőleg elbájolta, minek következtében zavarba is jött. De a kapitány eltűnt már s helyette az öreg asszonyt látá közeledni.

„Jöjjön theára kedvesem“ szólítá meg ez, s gyöngyden maga után vonta a másik szobába.

Hazatértekor Anna atyját ülve találta. Irásába volt

clmélvedve csak fejét emelé föl. De Anna vidáman közlekedett feléje, megcsókolá s elragadva kiálta föl: „Kedves papácskám! Valami fölfedezést tettem; azon embernek szíve van!“

„Melyiknek, gyermekem? Sejtelmem sincs róla kit értesz.“

De Anna, anélkül hogy felelne atyja kérdésére, folytatá: „Vajjon papa, azon módor, melylyel mindenkit megsért, természetes-e, vagy csak színlett?“

„Hogyan tudhatnám én azt édesem?“

„Mert papácskám ösmeri a világot, ösmeri az embereket, mondja meg tehát!“

„Azt nem gondolnám. Gyakran csalatkoztam az emberekben“, jegyzé meg az atya.

„Pedig tudom, hogy szereti Hungerford kapitányt! S én sem csalódtam,“ tevé hozzá midőn atyjának jó éjt kívánt.

Első dolga volt, ártatlanságában, elbeszélni ezt ifju barátainak. De ők csak nevettek rajta.

„Ugyan hogy változtathattad meg ennyire véleményedet,“ ingerkedék a hamis Mildmay kisasszony, „csak azért, mert a bálban öt perczig melletted ült?“

„Ezentul magamnak fogom tartani észrevételeimet“, gondolá Anna s ez elhatározásának eredménye teljes nyugalom és elégedettség lőn, Hungerford kapitány társaságában. Többé nem akarta kihívni hidegségét, sem félremagyarázni tetteit, vagy föltüzelni haragját. Magában mondogatá, hogy ezek csak külső burkát teszik egy szép jellemnek, melyet az idő eltüntetni fog, s az ő társaságában már is eltűnni látott.

Másnap Hungerford bérlői egyikének beteg gyermekét ment meglátogatni, ki himlőben halt meg. Itt „szappanlevet,“ „dohányt“ és Buchanan Annát találta. Látása nem lepte meg őt, sem az övé azt. Tudták mindkettőn egymásról, hogy a szegény népnek jóltevői. Együtt mentek haza, sőt a kapitány karját ajánlá.

„Nem fél a himlőtől?“ kérdezé.

„Hát nem látta, hogy az öreg Betty pipázott? De különben sem féltém soha, hogy rám ragad.“

„Hogy törheti magát ennyire? Hogy szenvedheti a szappanlevet, dohányt és piszkos gyermekeket?“

Anna ránézett s nevetett, Hungerford is nevetett, s e nevetés bizalmasabbá tette őket egymással, mint akár félelmi komoly értekezés.

A fordulóhoz érve, hol utjaik elváltak, Anna csattanó kedvvel szaladt haza.

„Több jó van Hungerford kapitányban, mint a megnyit mutatni akar“ mondogatá a mint hazaért.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 ápr. 18.

Lapunk t. megrendelőit tisztelettel kériük az előfizetési pénzek mielőbbi beküldésére.
A kiadóhivatal.

— **Plaudite amici!** Az oroszok, meg kell adni, mes-
terek a látványosságok inscenizálásában. Potemkin festett
faluja óta a népmíták nem vitt még véghez oly „geniestreich”-
ot, mint a Sándor minden oroszok csárján elkövetett leg-
újabb merénylet ténye(?). Persze az orosz-török háboru
tragoediáját, mi sem fejezhette volna be méltóbban, mint
záradékul egy felsőbb helyről remdezett allegorikai kép-
let, görögtűz világítás mellett, hol a csár alakja dicsőülten
magaslik ki a népszerűtet demonstratív nyilatkozásai köze-
pelt, s az ellentétek tragikai fenköltéssel oszlanak fel a
despota kancsukájának emblemája alatt. Egy kis reggeli séta,
egy ártatlan lövés a kiszámított helyen és órában, mire a
csár nő kényelmes ájulásba esik, bár fülei már olőre el vol-
tak látva pamuttal; két szál készen tartott rendőr a szom-
szód ház kapuja alatt, egy kis népcsovélet, pár historiai ne-
vezetességu szó a felséges ajkáról s végül még egy halom
vezérczikk, és oh Napoleoni eszme! a csel sikerült, Európa
fellármázva, a merényletnek hire fut, szidják a gyilkost és
következnek a gratulatiok, s a repressiv rendszabályok, hogy
— mint diplomatiail stýlben magokat kifejezni szeretik —
„megmentsék a vallást a nép számára.” De hát a merény-
lő? . . Kéz alatt, akarjuk mondani, véletlenül meg-
menekül, (lásd a legújabb orv-merényletek historijáját!) ha
csak már annyira fanatizálva nincs a jezsuitismus legfő-
nobb mérgei által, hogy a compromissio veszélye nélkül té-
hető el láb alól; vagy végre — hiszen mért ne lehetne egy
rókáról két bőrt huzni — egy új kegyelmi tény szaporítja
a patriarchalis uralkodó babérait:

Verklungen ist schon die Legende,
Die Leute schlagen in die Hände
Und rufen „bravo“ ohne Ende.

Európa pedig vakúl.

— A szegedi vész hire, mint a „Prot. Hetilap”-ban
olvassuk, New-Yorkban is viszhangot keltett. Alexi Gusztáv
az első new-yorki cseh presbyterianus egyház papja, ki ha-
zánkfiá, marc. 17-dikén a presbyterium gyűlésében főlem-
lítővén a szörnyű csapást, indítványt tőn s a gyűlés azonnal
három tagu segélyző bizottságot nevezett ki, dr. H. Crosby,
egyetemi elnök, dr. S. M. Hamilton, hittanár és nevezett
hazánkfiá személyében; e bizottság pedig fölszólítja Balogh
Ferencz, debreczeni theol. tanárt, hogy az ottani presbye-
terium szintén három tagu bizottságot alakítson, hogy így a
gyűjtendő segély-pénzek átvétele és czélszerű fölhasználása
forma szerint történhessék. Alexi G. reméli, hogy m. e. 1000
dollárt fognak a szegedieknek küldeni. Adja isten!

— A pápa a bibornok-vikáruszhoz egy levelet
intézett, melyben Rómában protestans iskolák alapítása és
azoknak évenkénti szaporítása sajnálattal van felemlítve.
A pápa azt mondja: azon iskolák külföldi pénzzel szaporít-
tattak, és a fiatalságot pénzsegélyezéssel csalják azokba
mindenfőle, ígéretekkkel kecsegtetve. Ezen baj orvoslásául a
pápa bizottságot nevezett ki főpapokból s római nemesek-
ből, kiknek kötelességük a vatikán hatóságához tartozó is-
kolák megvizsgálása, hogy ott a szükségletről és a nevelés
állapotáról tudomást szerezzenek. A pápa hozzá teszi, hogy
ez harc a téves tanok és az igazság közt, az-

ért is elhatározta a vatikáni iskolák emelése és az összes
katholikus egyház érdekében, hogy a péterfőllérel hozzájá-
ruland a szükségletek fedezéséhez, s felszólítja a papságot
és nemességet, hogy adózzanak ők is. Ime, maga a pápa
nyíltan elősmeri, hogy a kath. iskolák támogatását a kath. egy-
ház a protestantismusnak köszöni!

— Nagyszerű alapítvány. A „P. N.” szerint Rei-
schel Károly nagyszombati polgár s a helyi evang. egyház
felügyelője végrendeletileg százezer forintot meghaladó ala-
pítványt tett le a dunáninnyi területben hivatalképtelenné
vált lelkészek, tanítók, ezek özvegyei s a felálitandó theol.
akadémia javára. A szerény, életében tágabb körben alig is-
mert férfiú mily fejedelmi emlékekkel örököltette meg nevét!

— A zsoboki templom-építés e hó 21-én tényleg
megkezdődik s a szegediek fő ünnepélyes letétele e hó 27-én
megy végbe. Az építető bizottság a szerződést Kerekes Már-
ton, kolozsvári derék építő-mesterrel kötötte meg, mint az ár-
lejtés útján legolcsóbban vállalkozóval. Az építésnek öt hó alatt
— a szerződés szerint — be kell fejeztetni, ha ugyan a
szives adakozók támogatása a szerződés e pontjának telje-
sülhetését lehetővé teszi.

— „A királyi ünnep emléke” című füzetke e napok-
ban hagyja el a sajtót, ára 10 kr. lesz. A füzetet az „Eöt-
vös-alap” gyűjtő bizottság tisztii [kara már áttekintette s
ennélfogva azt a néptanítóknak terjesztés végett melegen
ajánlhatja; a füzetke becses nem csak azért, mivel anya-
got szolgáltat a királyi ezüstmenyegző alkalmával tartandó
s nemzeti érzületet fejlesztő ünnepélyes tanítások számára,
hanem azért is, mivel mint történeti olvasmány később is
mindig felhasználható leend. Azon tanító uraknak, a kik a
könyvecskét a „Népnevelők Lapja”-nak szerkesztősége avagy
az „Eötvös-alap” titkáránál (Luttenberger Ágost. ev. tani-
tó, Déáktér 3) nagyobb mennyiségben rendelik meg posta-
utánvétellel, 25 százalék, kisebbnél 15 százalék elengedtetik.
A munka szép képekkel lesz díszítve, s később Kókay La-
jos könyvkereskedő (Károly-utca IV. ker.) bizományába ke-
rül. Kiadója a budapesti tantestület, nyomtatja a Franklin-
Társulat. A füzetekből befolyó tiszta jövedelem felerészben
az árvizkárosult tanítóké, felerészben pedig a nép-
tanítók Eötvös-alapjájé leend.

— IV. Don Juan, Portugallia királyá 1807-ben bo-
csátotta ki az alábbi okmányt, melyben szent Antalt alez-
redessé tette. Az okmány így hangzik: „Don Juan, isten
kegyelméből Portugallia és Algerve regensse stb. stb, adom
tudtára mindenkinek, hogy mivel szent Antalt különö-
sen tisztelem, kihez népem a legnagyobb jámborsággal imád-
kozik s mivel az ég seregeim törekvését sikerrel koronáz-
ta, a menyiben a portugáll monarkhiának békét nyújtott, a
mint hiszem, leginkább az említett szent közbenjárása által,
— azért elhatároztam, hogy őt gyalogsági alezredes-
sé teszem, a megfelelő zsoldot engedélyezem számára, mely
királyi parancsom szerint ki fog fizettetni. E rendeletem
foganosításával megbizom Ricardo Xavier Cabral da Cunha
tábornagyot a ki arról is gondoskodni fog, hogy a zsold az
illető könyvekbe beirattassék, s kifizetessék. Kiadatott ere-

deti pecsétünk alatt.“ Hogy az áldott Portugalliában a jelen század elején ilyen történt, az még hagyjén, de mit szól hozzá az olvasó, hogy szt.-Antal mai napság is alezredes a portugall gyalogságnál, és zsoldját, mely a papok kezébe jut, mai napig is huzza?

— A pióczás szekta. A szt.-pétervári szent zsinat hivatalos kimutatása szerint Oroszországban a mult évben nem kevesebb mint tizenégy új szekta keletkezett. A legfűcsáb köztük a „pjavocsnaja“, melyhez a grjazovszki kerület összes parasztlakossága tartozik. E szekta tanai szerint az ujon szűlött gyermekeket és a felnőtteket, kik a szektába be akarnak lépni, nem vízzel keresztelik, hanem olyan vérrel, melyet a nők emlőiből pióczák (pjavki) felrakása által nyernek. Ezen ocsmány szertartás következtében e szektában hajmeresztő a halandóság, kivált a nők közt. A csecsemőknek anyatej helyett meleg vért adnak. Az orosz kormánynak még nem sikerült ezen szektát kiirtani.

— Az „emberi mivelődés története“ P. Szatmári Károly, jó nevű írónk, tollából telyesen átdolgozott második kiadásban jelenik meg Budapesten, Tettey Nándor és társánál. Az egész mű 25—30 fűzetből fog állani, 1000—1200 oldalal. Egy fűzet ára 30 kr. A mű érdekes képekkel lesz illusztrálva. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— A „Magyar Lexicon“ 25-ik és 26-ik fűzete megjelent, érdekes tartalommal. Mellékletek: Magyarország synchronistikai térképe és egy gözmozdony hosszszélete. Egy fűzete ára 30 kr.

— A miskolci árvizkárosultak javára a dézsi egyházmegyéből t. Nagy Lajos esperes úr a következő adományokat küldötte be szorokszóségünkhöz: Válaszuti egyházközségből 2 frt 13 kr, esztényi, f.-tői egyházközségből 3 frt 75 kr, dobokaiból 1 frt, koltóiból 9 frt 8 kr, domokosiból 2 frt 10 kr, m.-macskásiból 3 frt 30 kr. Összesen 22 frt 36 kr, mely összeget a miskolci polgármesteri hivatalhoz továbbítottuk.

A főtiszt. püspök úr a következő köröszvényeket bocsátotta ki:

Tudásúl.

460—1879. Vallás- és közoktatásügyi m. kir, miniszter úr ó nagy méltósága 6740—1079. sz. alatt tudatja, hogy Herendi József, n.-kozári községi iskola tanító lopás bünténye miatt a tanítói pályától végleg eltiltatott.

Körösztetnek.

452—1879. Sepsii egyházmegyénkben az oltsze-mi lelkészi állomás. Javadalma: 72 kepefizető gazdától két-két kal. őszgabona, mely fele részben elegy, fele részben tisztabúzát foglal magában; 144 kal. zab; kepe fa illetménybe a kepező gazdák $\frac{2}{3}$ -dától 28 frt 80 kr; osporából mintegy 20 frt; stolából 15 frt; 21 véka férőjű szántó és 5 szekér szénát termő kaszáló haszonélvezete. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, s veteményes kerttel az egész fizetés

pénzértéke 444 frt. o. é. Pályázati határnap május 15-dike. Folyamodványok t. Csiszér Gábor, esperes aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

420.—1879. Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a nyárszói kántor-tanítói állomás. Javadalma: 35 kis véka búza és ugyanannyi zab; 4 hurubástól egyenként $\frac{1}{2}$ kis véka búza, ugyanannyi zab; minden iskolás gyermektől $\frac{1}{2}$ kis véka búza, $\frac{1}{2}$ kis véka zab és $\frac{1}{2}$ szekér fa; 6 szekér fa; canon portia egy vékás kenderföld; egy pityókásföld, mindkettőt az egyházközség szántja és ugarolja; egy darab fuszulykaföld, melyet a kántor mivel; ezenkívül az egyházközség elvet a kántor magvából 4 kis véka őszgabonát és a termést behordja; hasonlólag elvet ugyancsak a kántor magvából 3 kis véka tavasz-gabonát; 2 szekerre való szénafű, a termést a kántor mivel és az egyházközség takarítja be; a lakás mellett egy kis veteményes-kert és a templom alatt egy kis szilvás haszonélvezete. Temetésért ének szóval 20 kr; bucsuztatóval, a hogy megegyezhetnek. Pályázati határnap május 15-ike. Folyamodványok t. Szakács István, esperes aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

381.—1879. Udvarhelyi egyházmegyénkben a héjasfalvi lelkészi állomás. Javadalma: 74 kal. búza; 729 véka csős-törökbúza; 52 szekér fa. 1064 □ öl első; 2. 245 □ öl másod és 112 □ öl harmad oszt. szántó; 112 □ öl első, 7 hold 670 □ öl másod oszt. kaszáló haszonélvezete; a fekvőket az egyházközség szántja és adozza. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel. Pályázati határnap május 15-ike. Folyamodványok t. Solymosi István, esperes aához Bögöszbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

387—1879. Szil.-szolnoki egyházmegyénkben a kusalyi kántor-tanítói állomás. Javadalma: 38 egész béres mindenikétől 1 véka megrostált kétszeres búza, ha az illetőnek búzája nincs 1 véka 5 kupa törökbúza, vagy a búzának folyó ára; és egy veder must; 6 fél bérestől ezeknek fele; 10 o. é. forint tűzifára; 10 o. é. frt tandij; 3 hold 270 □ öl kaszáló haszonélvezete; temetésért énekszóval 20 kr, bucsuztatóval 40 kr; köteles a kántor minden csütörtökön és minden harmadik vasárnap délelőtt az istentiszteletet is végezni, a melyért kap a paptól 6 veder mustot, 8 véka búzát és 1 szekér fát. Pályázati határnap május 15-ike. Folyamodványok t. Szabó Pál, esperes aához Diószadra küldendők.

Kolozsvárt, április 8. 1879.

A szerkesztő postája.

Karácson Mózes, és Balázs József kolléga uraknak. Szívélyesen buzdító sorokat köszönettel vettem. Ha oly buzgón karolja föl a lelkészi kar a lap ügyét, mint önök, akkor külön anyagi segélyre nem szorúl. Szép ajánlatukat különben hálás szízzel jegyzem föl emlékezetem táblájára.

Székely Sándor kollégának, Küküllővár. A kérdéses egyház állapotáról részletesebb fölvilágosítást kérek.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadási szállás s:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beíratás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknek külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A töredelmesség órái. — Még egyszer a román nyelv és az erdélyi ev. ref. egyházkerület. Válasz Dósa Dénes ig. tanár urnak. — Az áll. igazg. tanács r. gyűléséből. r. t. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Egyházmegyei vizsgálat. (Folytatás.) — A marosi egyházmegyéből. Nyílt kérdés a marosi ev. ref. egyházmegye esperese nagytiszteletű t. Vályi Pál urhoz. — Egyházi lapok szemléje. — Tárca: A Beechingtoni kilencz ifju hölgy. (Angol beszély.) (Folytatás.) — Különfélék. — Hivatalos rész. — A Szerkesztő postája

A töredelmesség órái.

1879. ápril 24.

(—) Ha Hafiz, Szádi vagy Firduzi szindus nyelvvel bírnánk, a töredelmességet oly virághoz hasonlíthatnók leginkább, mely a bánat késő éjjelében harmatozva nyílik.

Mint egyszerű, józan hívei a protestáns szabad-olváságnak, megelégszünk azzal is, ha a vezeklés külső kenyszerétől eltekintve, csak az erkölcsi fogalom, a lélektani hatály szempontjából mérlegeljük az önbevallás tényét.

Épen ezért távol áll tőlünk, visszaható vagy egyensúlyozó erőt tulajdonitnunk e mozzanatnak; mindössze is csak a javulás biztos zálogául tekintjük azt, támogatva egyfelől a józan belátás sebből kifolyólag a közvetlen meggyőződés, másfelől pedig a tisztult értelem irányozta akarat hatalmas és bensőleges két tényezője által.

Olvastuk e lapokban, hogy a pápa, bibornok-vicariusához intézett egyik magánlevelében megütkezésével vegyes sajnálatát fejezi ki azon tény fölött, hogy Rómában a protestáns iskolák mindegyre szaporodnak a katolikusokéi rovására s egyszersmind szilárd elhatározásául jelenti ki, ez ügyben mielőbb értekezletet hívni össze, sőt a péterfillérekéből is nagyobb összeget szánt részint új iskolák alapítására, részint a meglevők jobb karba hozására.

Mi, kik tudjuk, hogy a katolicizmus már alapelveinél fogva, mily kedvezőtlen viszonyállást foglal

el a szoros értelemben vett népneveléssel szemben; a fentebbi nyilatkozatban a pápa személyében az egész katholicizmust látjuk, mellét verdesve „mea culpát” rebegni azon óriási mulasztásokért, melyeket a közművelődés egyenes kárára, kockáztatva az emberiségnek önmagába, saját erkölcsi rendeltetésébe vetett hitét és bizalmát, századok folytán egymásra halmozott.

És ennek épen legfőbb ideje van ma; a magábaszállásnak tizenkettedik órája ütött már. Egy illusio keltette csalódástól kell megmenteni az emberiséget, melynek ébredése rombolás; egy gonosz álom és a valóság közt ásitózó betöltetlen űrt kell áthidalni, ha nem akarjuk, hogy örvénybe sodorjon az a szédület, melynek atheizmus a neve, de melynek épen legveszedelmesebb fajtája az, a mely katolikus hagyományokból kelt ki, s tévedések helyett jezsuitismussá, férfias meggyőződés helyett kínos kétséggé s közöny helyett hysteriává fajul.

Nem igaz az, hogy napjainkat, mint némelyek állítják, a vallásbeli közönyösség lényegesen jellemezné. Sőt ellenkezőleg, a legmiveltebb országokban e részben a múlt század általános és túlzott kételygése óta nemcsak jelentékeny, de határozottan kedvező fordulat észlelhető. A vallás nagy tárgyaival hivatás-szerűen foglalkozók, ma már csak parányi részét teszik azoknak, kiket általában az istenség, az erkölcsi öncél és öröklét kérdései, akár bölcselmi és tudományos, akár egyéni vagy társadalmi oldalukról, de érdekelnek. Hogy e nevezetes változást legelső sorban és mindenképp a protestantizmus eszközölte, azt felesleges bizonyítgatni.

De szembeötöl az is, hogy épen a korszak eme sajátosságos alakulásai következtében, újra fölülkerültek ama hierarchicus hatalmak, melyek egy ideig szétrobbantva látszottak lenni, s kivált Németországon nem egyszer voltak tapasztalhatók, még a protestantizmus kellős közepében is, oly áramlatok, melyek az evan-

geliumi szabadelvűség gúnyára, noha bizonyos ál-legitimitás tág köpenybe burkolózva, vitték kétes szerepeiket.

A consistorialis hatalom férges gyümölcsei rothadnak körös-körül a porosz fennhatóság köny- s vértől ázott talaján; tanúság arra nézve, hogy mit eredményezhet egy oly természetellenes szövetség, minő a szabadság vallásáé és a szuronyé, melyről kimondott, hogy: „on peut tout faire avec des bayonets, excepté s'asseoir dessus“ — mindent ki lehet vinni azzal, csak ráülni nem lehet. Tekintélyi vallás össze nem férhet szabad kormányzattal, előbb-utóbb egyik meg fogja ölni a másikat s hogy a túlélő melyik lesz, arra feleletet ad az emberi természet ösztönös igénye, a kitörülhetlen, meghamisíthatlan szabadságösztön.

Nem állítjuk föltétlenül a katholicismus küszöbön álló buktát. Ámbár ma napság már nem gyéren merülnek föl oly protestans hangok is, melyek a katholicus vallás egyenes aláásására czélzó elszánt, nyílt és bevallott igényekkel lépnek fel. Igazán megvallva, nekünk sem sok bizodalunk van a békés párhuzamosság, a föltétlen türelmesség sokat emlegetett csábképei iránt, legalább azon a téren, hol nem az egyéni meggyőződés, hanem az osztatlan egy igazság kérdése forog fenn. Pedig az tagadhatatlan, hogy ugy a katholicismus, mint a protestantismus, napról-napra jobban levetkezve dogmaticai jellegöket, hova-tovább gyarapodnak bölcselmi sulyban, társadalmi fontosságban. Ma már mint két oly világtény, állanak egymással szemben, melyek mindegyike egyetemes lételvé magasulni tör, s e ponton aztán kikerülhetlenné lesz az élet-halál harc, melynek rendén egyik örök időre ki fogja zárni a másikat. Hiszen a szabadság díját épen azok a szükségszerűségek képezik, melyeket mindig és mindenütt magával hoz. S ha igaz az, a mint a politikusok állítják, hogy az európai helyzet szükségszerűsége követelte meg egy oly nép jogainak confiscálását, mely a mai polgárosultság keretébe sehogy be nem illő, sőt annak folyamát tényleg hátráltató volt: ugy ez alapján véve csak a szabadság szükségszerűsége s meglehet, hogy egykor a katholicismus bukását is a lelkiismereti szabadság diadal-ténye gyanánt fogjuk üdvözölhetni.

Véráldozat a szeretet istenének — csodás paradoxon!

Szerencsére mindez kevésbé valószínű; élöre állított dolgok rendszeren lapjokra esnek vissza. Aligha fogunk valaha a bölcs látók amaz apocalypticus kép-

zelgéseiben gyönyörködni, melyek a protestantismust és katholicismust végküzdelemben tüntetik elő; észszerűbb dolog hinni azt, hogy az órintkezési pont, hol a tulfeszült ellentétek egymást áthatva simulnak össze, előbb-utóbb egy, az eddigi hagyományokkal legalább részben szakító, szabadelvű katholicus árnyalat lesz. E cél felé az első elhatározó lépés épen a népnevelés felszabeditása, melyre a pápa komolyan és erélyesen törni látszik.

Azért mondjuk, hogy a katholicismus a töredelmesség reménytelen állapotában él jelenleg. Azon erőnek, melynek ihletésétől nyerte a sugallatot a szemlélődés ez üdvös gyakorlására, nincs oka azzal dicsekedni.

Csöndesség tehát, ne háborgassuk a magába merülő lélek megszentelt pillanatait!

Még egyszer a románnyelv és az erdélyi ev. ref. egyházkerület.

(Válasz Dósa Dénes tanár urnak.)

I.

Elapok f. évi 6-ik számában Dósa úr ismeretes indítványára, tekintettel e lap szűk körére, megtettem szerény észrevételemet s kijelentettem volt, hogy még sokat hozhatnék fel álláspontom védelmére. Cikkemet ezzel végeztem volt: „Indítványát, mely, ha életbe léptetnék, egészen ellenkező eredményt szülne, mint a mire czéloz, nemcsak hogy nem pártolom, de veszedelmesnek is tartom.“

Nem hizelegtem azzal magamnak, hogy sikerült Dósa urat meggyőznem, de kijelenttem, hogy ütni, azaz személyeskedni nem kívántam s valóban ugy van, hogy ez távol volt és van ma is tőlem. Dósa ur az „Egyházi és iskolai szemle“ idei 11 és 12-ik számaiban jónak látta ráduplázni szerény észrevételeimre s azt állítja, hogy de bizony „ütöttem, a hogy erőmtől kitélt és így legyen szabad védelmeznie szegény hátát“. Azt hiszem tehát, hogy Dósa ur is ép ugy védelmezte hátát a mint erejétől kitélt s most már rajtam a sor, hogy én is védelmezsem továbbra is álláspontomat.

Dósa ur most már elengedi az eredetiséget s Deák Gerőnek adja át az elsőséget s aztán kijelenti, hogy meggyőződése az én ellenvetéseim sulya alatt legkevésbé sem ingott meg, mert azok a kérdést csupán felületes politikai szempontból itélik meg, pedig szólhattam volna közmívelődési és egyházi szempontból is, mert valaha pap is voltam.

Hogy cikkem felületes volt-e avagy nem: itélik meg e lapok t. olvasói. Részenről csak is annyi megjegyzést teszek rá, miszerint a politika eszemban sem volt, midőn ellenvetéseimet megirtam. Azonban Dósa ur politikát szurt a nyelvkérdés helyébe,

holott ez a kettő bizonyos, hogy nem egy. Ezért kéri maga Dósa ur is: „Egyházunkra és nemzetünkre nézt üdvös-e vagy nem? Én azt állítom hogy nem üdvös s alább talán sikerül bebizonyítanom.

A mi pedig azt illeti, hogy valaha pap is voltam, ki kell jelentenem, hogy nem csak valaha, de ma is pap vagyok; igaz, hogy szószékem ma már csak e tisztelt lapok hasábjá, de miut a n.-sajói káptalan egyik képviselője s mint a brassói ref. egyház tiszteletbeli presbytere büszkeségemnek tartom szolgálni anyaszentegyházamat, sőt olykor-olykor még a palástot is elő veszem. Így tettem M. Vásárhelyt, Déván, Beszterczén s így teszek, ha a körülmények kívánják Brassóban is. Ezt egyszer mindenkorra.

Most már dologra.

Nem ezélem soronként venni Dósa ur választát és úgy czáfolgatni. Nagyobb súlyt fogok fektetni azokra, a melyeket első cikkemben el nem mondhattam. Maga Dósa ur is ezt mondja: „Kócs ur cikkében nem vette figyelembe, minő horderővel birna az oláhok körébe vezetett reformáció, melynek az általa indítványozott ujtás kovászá lehetne.

Figyelembe vettem akkor is, de nem akartam a t. tanár urat még egy más édes ábrándjától megfosztani. Azt gondoltam elég lesz, ha I. Rákóczy tettere hivatkozom. Azonban látom, hogy nem volt elég s most szólanom kell erről a kényes tárgyról is, pedig bizony nem örömet teszem.

Nem tulajdonítok magamnak semmi érdemet azért, hogy a román irodalmat jó két tized óta figyelemmel kísérem, de most ki kell mondanom, hogy a kálvinizmus a román irodalomban s a román tudósok utján a román népnél is nem a legjobb hirben áll. Mi lehet annak az oka? Mi ugy tudjuk, hogy I. Rákóczy a legfőbb jót tette a románokkal, midőn nemzeti nyelvükre fordította a bibliát; de ők más véleményben vannak. Nem csak a 17-ik században álkozták el zsinatilag a Károlin-kátét, de 1878-ban is így írnak, az „Istoria Ungariei“ czimű Balázsfalván kiadott népiskolai tankönyvben: „In anulu 1700 romanii asupriti multu de calvini o'au unitu cu briserica catolica.“ Azaz: „a kálvinisták által erősen elayomott romanok 1700-ban a kath. egyházzal egyesültek.“ Sőt még közelebb jövők. A brassói „Gazeta“ idei 23-ik számában april 3-án ezeket írja: „Serfina chiaru sí anticristu sí se predice acesa' infratire; pace sí infratire nu se va re alisa in veci veciloru“; azaz: „jőjjön bár maga az antikristus és predicalja a testvériséget; béke és testvériség soha, de soha nem leend (t. i. a romanok és magyarok között.)“

Ilyen s ezekhez hasonló nyilatkozatokat hirdetnek a román tudósok a román népnek. Költson most már a mi szegény ref. egyházunk egy rakás pénzt a román nyelv tanítására s küldje ki a románul is tudó missionariusokat predicalni s mi lesz eredménye? Antikristusoknak fegnák őket kikiáltani s bizony lehetne részük a vértanui koszorukban is, ha kedvük telnék azokban. . . .

Azt mondja a tanár ur, hogy a hunyadmegyei eloláhosodott magyarok, még az oláhok előtt is megvetés tárgyai s ezt kérdezi: vajjon a magyar prédikáció nem oka-e e siralmas állapotnak? Valószínű, hogy oka, mert a románok a hunyadmegyei kalvinistákat nem tekintik, mint mi, eloláhosodott magyaroknak, hanem elég helytelenül, olyan ős-románoknak, kik a gr. keleti egyházból a reform. egyházba, a román elemtől a magyar nemzethez pártoltak, tehát ugynevezett dupla renegátok, mert elszakadtak hitőktől és nemzetiségőktől is. Predikálhat azért a ref. hitű pap ezeknek románul akármennyit, de azért megvetés tárgyai lennének ők az ó-hitű és gör. kath. románok egy része előtt azután is, mint eddig, míg a gör. kel. vagy gör. kath. egyházba s ezzel a románságba vissza nem térnek. Ime, mi az oka annak, hogy a hunyadmegyei eloláhosodott magyarok megvetés tárgyai még az oláhok előtt is

Én azthiszem, hogy csak is azok egy része előtt, mert mi bizony meg nem vetjük őket.

Az ev. ref. hitű román missió tehát nem egyéb, mint ábránd, kártyavár, melyet a valóság azonnal feldönt. I. Rákóczy hatalmas eszközökkel rendelkezett s még sem birt egyetlen románajku ev. ref. hitű egyházat létrehozni, és mi azzal ábrándozunk, hogy a mi missionariusaink képesek lennének a románok között propagandát csinálni! . . . Tekintsünk szét a volt Székelyföldön. Számtalan gör. kel. egyházat találunk, melynek hivei tősgyökeres székelyekké lettek, de nem ám egyszersmind ref. hitűekké is. Volt alkalmuk megösmernedni a ref. egyházzal, meg is hallgatják a jó prot. predikációt, de azért az ó-hitűt el nem hagyják a világ minden kincséért. Tegnap egy öreg pap barátom e tárgyban így nyilatkozott: „Én 32 év óta paposkodom ugyanazon vegyes székely-román községben, de 32 év alatt nem fordult elő egyetlen egy eset, hogy az óhitű átállott volna a mi ref. hitűnkre, pedig a románok mindnyájan jól beszélnek magyarul. A 16-ik században Benker János és Hirscher Lukács brassói polgármesterek is, hogy mi mindent elkövettek arra nézve, hogy az oláhokat a reformatiónak megnyerjék: e tekintetben felette érdekes adatokat találhatni „Beitragé und Aktenstücke zur Reformatiionsgeschichte von Kronstadt“ czimű 1865-ben kiadott munkácskában. Azonban a szászok is elmondhatják: Oleum et operam perdilimus. A román vagy oláh elem a legmakacsabbul ragaszkodik hitéhez. A monda szerint még szent Pál is megneheztelt ezért rájuk és ott hagyta őket a faképnél. Bigottság-e, avagy mi ezen makacs ragaszkodásnak az oka? Én ezt nem keresem, de rá mutatók, mint tényre s azt mondom, hogy ne ábrándozzunk mi a románok megtérítéséről. Tudjuk a két kaluger történetéből, hogy hányszor kellett magának a mindenható Buquoinak is ágyúütegeit az országban le és fel meghordoztatni a múlt században, hogy a legirtózatosb polgárháboru ki ne törjön, midőn a románság egy része katholizáltatván, az ellenhatás is megindult. Tudjuk, hogy e miatt még ma sincs köztük teljes béke és testvéri szeretet. Az ó-hitűek nem

bírják megbocsátani a gör. kath.-nak, hogy a nemzet zömét ezáltal ketté szakították, s elkeseredésében mind a két felekezet az ev. ref. egyházat vádolja s azt mondja, hogy ennek üldözései elől menekült a románság egy része a gör. kath. egyház kebelébe... Én azonban, közbe legyen mondva, meg nem foghatom, hogy miként üldözhetők volna éppen 1700-ban a kálvinisták a gör. keleti oláhokat, holott abban a korban magának a ref. egyháznak is elég oka volt saját létele felől aggódni. Ilyen előzmények után azt hiszem, van a mi ref. egyházunknak akárhány égetőbb szüksége annál, hogy a románnyelv tanítására költvén, papjait román predikációk tartására utasítsa azon boldog hitben, hogy a gör. kel. és gör. kath. románokat is sikerülend az ev. ref. egyház számára megnyerni.

A reformáció nyitott könyv, több mint háromszáz év óta olvashatják a románok a megtisztított evang. tudományt. Ha valaha saját kebelükben támadand egy Luther, egy Calvin, egy Blandrata, egy Honterus és ők azt meg nem kövezik, hanem tömegesen követni fogják: mi örömmel fogjuk őket e téren üdvözölni, de hogy mi áldozunk érettük akkor, midőn a saját terheink sulya alatt is már-már roskadozunk, ezt nem kívánhatja tőlünk senki. Gondolom, hogy rosszul esik a t. tanár urnak, hogy egy édes ábrándját elszlaltam; de ki kellett mondanom, a mire felhívott. Ebben az ábránd-világban egykor én is gyönyörködtem. Midőn már tudtam annyira a román nyelvet, hogy nyilvánosan szónokolhattam, szívesen tettem, főleg temetéseknél. Annyit sikerült kivivnom, hogy elismerte az ó-hitű nép is, hogy mi is talán még keresztyének vagyunk; de ennél többet soha. Hagyjunk fel tehát ezzel a románnyelvű missionáriusi tervvel s lássuk a felvett tárgyat egyházi és aztán közmivelődési szempontból.

Koós Ferencz.

Az áll. igazgató-tanács r. gyűléséből.

Kolozsvártt, 1879. ápril 20-án.

Jelenvoltak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert, br. Bánffy Dániel, Szász Béla, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán, titkár, pénztárnok, számvető, ügyvéd.

Az időközben elnökiileg elintézett ügyek bejelentése és tudomásvétele után, Balogh György ügyvéd jelentése folytán utasított, hogy a Biró László-féle követelés tárgyában zárolja le a m.-kódki birtok jövedelmét.

A szászvárosi egyházközség részére egy leányiskolának való birtokrész árverezés útján leendő megvásárlása engedélyeztetett.

A m.-kályáni egyházközség temploma és papilakja felépítésére 1160 frt 77 kr utalványoztatik.

A m.-bándi ref. felekezeti népiskola megszüntetése tudomásul vételet s az egyházközség, esperesi közvetítéssel, utasított a tanítói állomás megszüntetésére, az énekvezéri díjlevél módosítására s annak kimutatására, hogy az iskolatelek s épület jövedelmét mi czélra tőkésíti?

A galaczi levitanak a ploesti egyházközségbe kántor-

tanítói minőségben való áthelyezése az illető egyházközség be-
leegyezésével engedélyeztetett.

A woldorfi lelkész részére az 1878. évi államsegélyből utólagosan 50 frt utalványoztatott.

A kémeri egyházközségben történt iskolarendezés következtében felrendeltetett az egyház és politikai község között kötött iskolaügyi szerződés, a régi tanítói díjlevél és a mostani papifizetéséről való conventio.

A bágyi egyházközség esperesi uton értesített, hogy a még hátrálékban levő összeg befizetésére már lejárt határidő az 1880-ik év végéig meghosszabbított. r. t.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Béty, 1879. marc. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

(Folytatás.)

15. A fekvőségekben nincs változás. A temetők többnyire bekerítve vannak. Ezen rovat alatt Kilyénből az adatik fel, hogy az isk. mesteri lak körül a kerítés nagyobb részét az isk. mester állította, minthogy az egyháztagok, kikre fel volt vetve, kötelességüknek nem tettek eleget, meghagyatott a m.-birónak, hogy a mester által feltett kortek becsárát fizettesse meg a hanyag egyhtagokkal. Al-Dobolyban a Késa nevű helyeni papi és mesteri canoniát a múlt évi nagy árvizek megtámadták, de gátlás által a támadás meg van akadályozva; egyházközség. székünk az egyház fekvőségeire ezennel a nyilvános árverezés létrehozását kimondja, ez ellen az egyháztagok folyamodtak az egyházm. tanácshoz. Nyénben a Varasgoromb nevű kaszáló pere még nincs eligazítva, a múlt évben kaszálta lelkész Kovács János, a kasteri birtok-ívben fele, 4 hold 805 □ öl, az egyházra van felvéve, fele pedig a Soós családra, a telejkönyvben pedig az egész néhai Soós Ferencz lelkész özvegyére van írva, e szerint az özvegy adósságában az egész be van táblázva s most már szinte lehetetlen kiigazítani. Bodolán egy 10 vékás szántó a Pap-pataka előtti helyen a patak által megtámadtatván, meghagyatott, hogy jászolkerttel védelem állíttassék, hibául tétetvén ki a mbirónak, hogy eddig is az esperesi rendeletnek nem tett eleget. Brassóban jelentetik, hogy az egyházközségnek egy 1466 □ öl szántója a Romániába menő vasut számára kisajátítván, kapott az egyházközség előlegül 37 frt 28 krt s a fekvőségből megmaradott kétfelét szakítottatott a vasut által; utasított az egyházközségi előjáróság, hogy figyelmezzon a végleges kielégítésnél az egyház érdekére s a kapandó összeget kezelje az ig. tanács rendelete szerint. Erdődön az erdőre nézve jelentik, hogy az oláh egyházzal lehetetlen megosztani, mert árkos-bokros hely s nem lehet egyarányosságot létrehozni. Árapatakán a temetőbekerítés körüli buzgalmát az egyhtagoknak dicsérettel emeli ki egyházközség. székünk. Árkoson a papi telek mellett, annak nagyobbítására, vásárolt az egyház egy 126 □ öles belsőséget 120 frt 50 krral. Az erdőre nézve itt is az a felvilágosítás adatik, hogy a talaj és fa minősége lehetetlenné

teszi a megosztást az unitar. egyházzal. Körspatakon a Deresnyei erdő vágás ügye az egyházm. tanácshoz tétetett, mint-hogy a mbíró hűtlenségben találtatott. Málnáson az erdőosztály meg van, az egyház kapott 50 hold jóminőségű erdőt, az egyház részéről való biztosok, t. Sylvester Dávid ur és Keresztés Ferencz kéretnek, hogy a kihatárolásnál is legyenek jelen. Besenyőn az egyháznak van az angyalosi kőbánya mellett egy terméketlen papi canonica szántója egy hold, kérelmezett az egyházm. tanácsnál annak eladhatásáért, de azt a választ nyerte, hogy adja ki kőbányának használatába. Az egyház előnyösebbnek látja az örök eladást, s egyhivzsg. székünk meggyőződésén a felvilágosítás után az egyház szándékáról, utasítja, hogy folyamodjék az egyhm. tanácshoz újból, az egyhivzsg. szék ajánlatával.

16. A középületek többnyire jók. Kilyénben a templom javítást igényel s a javítást 1880 évre halasztották, hogy addig a templomjavítási összeg növekedjék. Szotyorban a papicsúr a múlt évben elégett, de a tűzkár-biztosító társulattól a kárpótlást megkapván, jó csürt építettek. Szt.-Királyban a templomépítés még mind csak vajadásban van. Kökösbén a papicsúrón némi javítás igényeltetik. Nyénben csaknem minden épület rosz. Bodolán hasonlólag. Brassóban új halottsház építettett; Erősdön a papiház újra építettétven lakályossá tétetett. Árapatakon a papiház alja rothadni kezdett, a templom hasadozott. Gidófalván a papi- és mesteriházak újra födettek, sok javítás van mindenütt. Kálnokon a templom hasadozott. Oltszemén a templom födele megjavított. Zalánban a papitelekre új istálló építettett, még a papi- és mesteriház födelén is javítás kell. Málnáson a csűrök elégvén, a tűzkárbiztosító-társulattól kapott kárpótlásból a község áldozatkészsége mellett egy födél alá építettettek a csűrök cserépfödéllel. Besenyőn a templom még mind bezárva van a romladozás miatt. Komollón a papiház alja észak felől rothadni kezdett, egyhivzsg. székünk megrendelte, hogy kővel rakassék ki. Magyaróson a papiház gyenge. F.-Dobolyban a papitelken sok javítás kell hogy lakályos lehessen. N.-Borosnyón a papi és mesteri telekre új csűrök építettettek, a házak is javítást igényelnek. Szacsván a papiház födelén javítás kell. Uzonban az iskola felépült, a mesteriházon javítás tétetett s mindez 7000 frtba került, oka ezen csekély összeg kiadásának a nagyszerű épületekre az, hogy a község 1500 frttal segítette.

Ezek szerint az apró építkezéseket, kisebb javítottásokat nem számítva ide, a nagyobb javításokra, építkezésekre kiadatott a múlt évben mintegy 9150 frt, mely haladást mutat e téren is egyházmegyénk részéről. Arapatakon templom és toronyépítetési tervrajz mutatattván be, egyhivzsg. székünk ajánlotta, hogy a templom-javítást multhatatlanul kezdje meg az egyházközség.

Tűzkár elleni biztosítás van 25,730 frtig; egy egyházközségben, Kökösbén a Dunánál, Brassóban a Főnixnél, Gidófalván, Oltszemén, Málnáson, Bodokon a Britishnél, Zalánban a Tiszánál; egyebütt mindenütt az első magyar általánosnál. Nincs biztosítás Kálnokon, Eresztóvénnyen, Besenyőn,

Komollón, mely egyházközségekben felelősség terhe alatt meghagyatott a biztosítás 3—8 nap alatt.

17. Gyümölcsfa iskola van 26 egyházközségben, m. e. 15 egyházközségben nagy gyümölcstenyésztés divik. Gidófalván a község egy iskola helyiséget vásárolt, hol a gyümölcsfa-iskola meg is kezdetett volt, de kerítés hiányában elpusztult, a helyiség átadásáért s jókarban tartásáért a múlt évben is átírás tétetett a tanfelügyelőséghez, melynek anyagi eredménye lett, hogy némileg bekerítettett, de a község még nem adta által s az abból huzható jövedelmet a község pénztárába veszik be. Jelenleg újból átírás tétetett a tanfelügyelőséghez az iránt, hogy vagy adja által a helyiséget az iskolaszéknak a község, vagy az abból bejövő jövedelmet külön iskolai célra kezelje.

18. Az oklevelek leltározva vannak. Komollón találtatott egy régi leltár az oklevelek között, folyó szám nélkül, megrendeltetett, hogy ujittassék meg a leltár, s az új leltárba vitessenek be a régi könyvek, zsinati, egyhkerületi könyvek és névkönyvek is.

19. Szorgalmi jövedelem összege 4287 frt 62 kr, mely van Al-Dobolyban, Nyénben, Brassóban, Martonoson, K.-Borosnyón. Etfalván van szorgalmi mivelés után 55 véka zab.

20. Kegyhagyomány összege 8357 frt 14 kr, tetemes összeg van Kilyénben, Uzonban, Brassóban, Etfalván, N.-Borosnyón. Csupán 8 egyházközségben nincs kegyadomány. Gidófalván van két köből rosz irószerekre a fuiskolában. Martonoson 6 véka buza urasztali kenyérre. Fel-Dobolyban 3 köből rosz és 5 véka törökbuza urasztali borra.

Kilyénben a feladás szerint 43 frt a kegyhagyományból veszélyben levén, mivel az adós elszegényedett, meghagyatott, hogy minden mód elkövetessék ezen összeg felvételére s jelentessék be az egyhm. tanácsnak. Szotyorban 100 forint be levén fizetve, meghagyatott, hogy betáblázásra adassék ki, Komollón a Benkőféle kegyhagyomány egy része per alatt van. Felolvastatott Lisnyóban kézdívisárhelyi körjegyző t. Dénes Lajos ur alapító-levele, melyben édes szülői ref. pap Dénes Antal és Csin Zsuzsánna emlékére a zsengei urvacsorai bor és kenyér beszerzésére adományozott 20 frtot, Dénes Antal lelkész aa. pedig azon ünnepélyes nyilatkozatot teszi, hogy az említett célra maga fogja hordozni a költséget életéig, hogy az adományozott összeg kamatja is tökésséssék, egyhivzsg. székünk mindkét adakozó lelkes buzgalmaért meleg köszönetet szavazott. Szacsván 40 frt kegyhagyomány Bodó Lászlónál levén, minthogy kezes nem állított, meghagyatott, hogy 3 hónapi felmondás után vétessék fel. F.-Dobolyban Kovács Mózes az urasztalára adventkor bort ad életéig, Henter György pedig 2 frtot tökéssítésre a Kovács Mózes haláláig.

(Folytatása következik.)

(A marosi egyházmegyéből)

Nyílt kérdés a marosi ev. ref. egyházmegye esperese nagytiszteletű t. Vályi Pál urhoz.

Ápril. 25. 1879.

Marosi ev. ref. egyházmegyénk özvegy-árva gyámintézeti ügyei felett — t. Vas Tamás aa. kezdeményezése

alaján — e tisztelt lapok 1877. évi 3. 5. 6. 7. stb, valamint az „Egyházi és isk. Szemle“, ugyanazon évi 9. stb számjában, élénk eszmecsere folyt. Ezen eszmecsere eredménye lett, hogy az intézet módosított alapszabályai, a részvényesek ugyanazon év december havában tartatott közgyűlésén megállapítottak, és a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésre, megerősítés végett, felterjesztetni határoztattak.

Miután ez ilyen fontos ügy ezen idő óta teljes hallgatásban van — állásáról valamit tudhatni, sem gyűlés nem hivottat egybe, sem körlevélileg legkisebb értesítés nem történt:

Bátorkodom e tisztelt lapok terén, ismét „nyílt kérdést“ intézni nagytiszteletű esperes urhoz:

1) Igaz-e, mi az 1878 június 16—22-ik napjain tartatott főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvében 94., j. k. sz. alatt olvasható: „Közgyűlésünk a marosi „egyházmegye özvegy-árvai gyámintézete módosított alapszabályait megerősíti?“ Igaz-e, hogy ezen megerősített szabályok V. Fejezet 27. 38-dik §§-ai így hangzanak: 37-§ „Rendes gyűlés tartatik minden évben egyszer, május haván 1-ső napján, ha az ünneppon esnék, az ünnep után „következő napon. 38 §. A közgyűlésre az esperes minden „részvényes tagot, esperesi körlevél útján meghív, legalább 15 nappal a gyűlés napja előtt?“ Ha igaz, mi az oka, hogy nagytiszteletű a részvényesek közgyűlését, a „módosított szabályok“ megerősítésétől már szinte egy év óta, s a szabályok értelmében f. é. majus 1-ső napjára is, egybe nem hivta?

2) Igaz-e, hogy az intézeti veszélyezett tőkék, kamat s egyéb nemű hátralékok az utolsó két év alatt is, nem hogy apadtak volna, sőt tetemesen szaporodtak?

3) Igaz-e, hogy az egyes egyházi községeknél, az egyházmegyei özvegy-árva gyámintézetet illető, ugy nevezett „időközi jövedelmek“ majd mind hátralékban vannak?

4) Igaz-e, hogy azon t. pap aak közül, kik olyan egyház-községbe léptek, hol nem volt ki a kegyévet igénybe vegye, egyetlen egy is még csak fel sem szolgáltattott az egyházmegyei özvegy-árva alap részére eső félfizetés beadására?

5) Igaz-e, hogy egyházmegyei özvegy-árva-gyám-intézetünknek, nem csak hátralékai nevedtek, sőt törzsvagyona is apadt és jelenben vagyona tetemes része csak papíron áll?

Felvilágosító, a folmerült kételyeket eloszlatható feleletét teljes tisztelettel kéri.

Egy már nem ifju marosi pap.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A Prot. egyh. és isk. lap 16. számában dr. Ballagi Mór Quid nunc? felirat alatt az unio kérdésével foglalkozik s feltüntetve az éles ellentéteket, melyek minél jobban közeledik a positiv alkotás ideje, annál határozottabb alakot öltenek, egyeztető javaslattal lép föl, egyfelől a kedélyek elmérgesedésének meggátolásaért, másrészt néhány felettébb égetővé vált kérdés ellátásának érdekében — mert „consilia magis res dant hominibus, quam homines rebus.“

Ballagi már a harmadéve tartott konvent után megmondta, hogy mihelyt az egyesülésnek csak nevét emlegető lelkesülés helyébe a dolog elintézése következik, azonnal meglesz a quot capita, tot sensus. Könnyű volt ezt előre látni, mert a tiszáninneri és dunamelléki superintendentiák idegen nemzetiségűek és felekezetiük közé ékelve vágynak az erőt adó egyesítésre, ellenben a tiszántuliak tömött népességük s evel járó erejük tudatában kevésbé érzik szükségét. Ők a francia nagy király mondásához képest azt hiszik: „a kálvinistaság mi vagyunk“ — a mi nem is volna baj, ha nem csak erőben, hanem szellemben és működésben is legelől állanának. De ez nem mindig történt, mutatta a budai zsinat kánonainak késedelmes érvényesítése, a Sinai-féle mozgalom, az 1818-beli mozgalmak s az 1821-beli bizonyos mérvű kibontakozás a zavarokból.

Ujabbán — bár hierarchicus törekvésekkel csakugyan nem vádolhatók a tiszántuliak — szintén a tiszántulról merült föl az akadály az egyházi ügyek átalakításával szemben s bár 1867. óta mindenki látja, minő nagy lendületet adna a nemzet fejlődésének is, ha a magyar protestantismus, mint egységes tényező szerepelhetne, amaz év végén összeült konvent — most már az erdélyrésziakkal is kiegészítve — a tiszántuli küldöttek magukkal hozott utasításuk nyomán — csakis tanácskozó testületté vált, 1873-ban ismét öt napi tanácskozás után re infecta oszolván szét a konvent.

Eközben mind több és több nagyfontosságú ügy relegaltatott az egyházkerületek által a konventre s végre négy superintendencia ki is mondta, hogy határozatképes konventet kíván — de ekkor, a legkecsegtetőbb remények közepett előállt a tiszántuli superintendencia s azonnali zsinattartást indítványozott.

Ballagiék, kik a konventnek voltak hivoi, bár be nem tudták látni, miért birjon több joggal ugyanaz a testület, ha zsinatnak hívják, mint ha konvent a neve; bár el nem tudták képzelni, hogy miért jobb a zsinat, mely jogainkat lényegileg korlátozza s kénytelenek voltak megemlékezni Mirabeau szavára: „tudjuk, hogy a szó nem teszi a dolgot, valamint a ruha nem teszi az embert; tudjuk és mégis boldogjai vagyunk szónak és ruhának“ — „mindezek daczára ráállottak erre is, csakhogy a kerületek oly fájdalmasan nélkülözött egységét valahára megszületni lássák.“

Hozzáfogtunk tehát a tervekészítéshez, de ma, másfél-évi munka után, kitűnt, hogy e legalkalmatlanabb időben kezdett zsinat nem egységet, hanem különködést szül; mert „ha az erdélyi superintendencia fentartásai, melyektől pedig jó lélekkel el nem állhatnak, a törvénybe fölvételnek: képzelhető-e, hogy a többi superintendentiáknak is helyzetük különféleségéből folyó, hasonló fentartandók ne legyenek?“

Idézi továbbá s aláírja Ballagi is Révész már ismeretett új röpiratának szavait, hogy most és ily előkészületekkel nem lehet a zsinatba bemenni. Ime az egyházmegyeik nagy része is ellene szól — s bár a zsinattartást általában véve senki sem ellenzi, hogy hamarjában meg is tartassák, kevés a ki kívánja; úgy hogy: „a mit az egyik rész akar,

sz ez idő szerint nem lehet; a mi pedig lehető, azt meg a másik rész nem akarja.”

Quid nunc? tehát mikor annyira felhalmozódtak a közösen elintézendő ügyek s ujabbán a vallásszabadság kérdése és a fájdalom, miniszteri rendeletekkel szabályozandó közép-tanodai ügy, mely utóbbi különösen autonomiánkat fenyegető formában lép előtérbe, már ante portas!

Ballagi tehát azt indítványozza, hogy a convent folytatván az előmunkálatok felülvizsgálásának megkezdett munkáját, hatalmaztassék föl ezuttal rendkívüli joggal, hogy a vallásszabadság s főként a közép-tanodai ügy kérdésében azonnal fellépessen, mert ez utóbbira nézve megbízható tudomása van Ballaginak, hogy a miniszter rendeletileg akarja

reformálni a tantervet, de törvényileg megállapítani az állam felügyeleti jogát. A zsinati előmunkálatok tovább kiegészítése kielégítené a zsinatistákat; a rendkívüli fölhatalmazás ki a konventistákat — s Ballagi reméli, hogy e compromissum nem fog ellenzésre találni, a midőn az egyház érdekeinek fog javára válni.

A Prot. Hetilapban cikksorozat kezdődik a vallásszabadságról és polgári házasságról. Ez első cikk még egészen csak általánosságban mozog s Irányi ez irányban való ösmeretes működéséből indulva ki, igéri hogy magának a vallásszabadság eszméjének meghatározását próbálja meg, a polgári házasság kérdését is megvilágosítván minden oldalról.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

A Beechingtoni kilencz ifju hölgy.

(Angol beszély.)

(Folytatás.)

Szeptember elsője közeledett s újra nagy ebéd lőn rendezve az urasági kastélyban, de a házigazda helyett most már két cseléd fogadta a vendégeket a lépcsőn.

Hall ezredes az egész társaságnak úgy lőn bemutatva, mint tisztváros és ámbár elősmert tény, hogy a kapitány ma nyájásabbnak mutatkozott, mint máskor, de az ezredes még is tulragyogta őt a nők szemeiben. Annyi udvariasságot és finom előkelőséget terjesztett maga körül, hogy csaknem ellenállhatatlan lett. A kellemesen töltött est után, s hogy a nők kocsiba ültek, Hungerford e szavakat intézé barátjához: „Nos, Hall, hogy tetszenek neked beechingtoni szépeink?”

„Pompás leányok! Ama négy testvér és unokahugaid valódi virágszálak s ama nevetgélő hölgyek jól fel tudják villanyozni az elborult láthatárt.”

„De van egy más is”, jegyzé meg Hungerford.

„Egy más?” kérdé barátja.

„Igen, Hall, egy más a kilencz közül! Te feledékeny vagy!”

„Oh! már emlékszem. A bérlő kis leánya — persze! Jól érthet az egres-befőzéshez és a harisnya-foldozáshoz.”

„Igazad van”, felele Hungerford, „de jőjj barátom az istállóba, hadd nézzem meg azt a szép lovat. Holnap elseje van s korán kell fölkelnünk.”

Következő este Hungerford kapitány így szóla:

„Hall! Egy kis dolgom van ma az öreg bérlővel, a mint te nevezed; jőjj velem, tegyünk ott látogatást.”

Szerencse volt — legalább az ifju lányokra nézve — hogy mind a kilenczen együtt voltak. Nagyon furcsán tűnt föl, hogy az a Hungerford által említett kis dolog egészen feledésbe merült, s az öreg bérlő, a mint őt bizalmasan nevezték, bevezeté a két ifjut a társalgó-terembe.

A kapitány boszúsán tapasztalható vala, hogy barátja

elragadá előle mindenik hölgy szívét. Annyi bizonyos, hogy mulattatóbbnak találták, mint őt. Szerencsére azonban nem vette észre, vagy legalább nem haragudott érte, egész figyelmét dr. Buchanan vette igénybe.

Nemsokára zenét óhajtottak hallani.

„Szeretném, ha itt hallhatnók, Wentworth kisasszony!” kockáztatá Hungerford kapitány.

„Hogyan, itt? Hát nem ösmeri Anna salonját, sohssem hallotta őt énekelni?” vágott vissza Amália.

„Nem volt ön még az én rejtekemben?” tevé hozzá Anna. „De hagyjuk, hisz ön és papa annyira el vannak foglalva egymással.” E szavak után vidáman lebegett az ó-dívatu, de felette kényelmes! öltözöbe, hol a zongora és a harmonium voltak elhelyezve.

Róza elmésen kezdé magyarázgatni a szobát az idegeneknek.

„Uraim, ezek az ő rajzai; itt dolgozó-kosara, itt kalitkája s drága perzsa macskája selyempárnán, ez gépe, melyen szegény öreg pártfogoltnői számára varr; ez itt a falu beteg kutyaának s macskáinak gyógyszer-tára. Itt ő mindenek felett s egyedül uralkodik. Nős hát nem-e valódi ezermester?”

„Ne nevetess, mert nem tudok énekelni”, mondá Anna, kinyitva zenekönyvét s azon egyszerű, édes dallamok egyikébe kezdett, melyekben remekelni szokott.

Midőn bevégezte, Angelina Hungerford kapitányhoz fordult s így szóla: „Cousin, tudom, hogy ön nem szereti a zenét.”

„Bizonyos értelemben igen, szép cousine. Például a kopókét. Hanem ennek daczára, orgonát szándéksom építtetni a kastélyban.”

„Őn fog játszani az orgonán? Be furcsa!” nevetett fel Róza. „De ki lesz aztán az orgona-huzó?”

„Becsületemre! erre nem gondoltam. De úgy hiszem, Amy lesz. Hanem Amy igen öreg. Tehát nőm.”

E szó, mint villám csapott le a társaság közé. Barátja, Hall, hangos kacajba tört ki.

„Nőd-e? Az égre kapitány, az egy különös istentelentése lehet.“

„Igen!“ szóla közbe Róza, ki most valóban felindulásba jött, „én tiz ujjamon fogom előszámolni megkivántató előnyeit. Nagyon ó-dívatu kell legyen, hogy találjanak a butorok; nagyon, nagyon hallgatag, különben szóval s tettel sért. Festerie nem szabad, Amália, se Tennyson-t ne olvassa, Angelina, s különösen latinul ne értsen, Anna, s végre igen erős karokkal birjon, hogy győzze az orgonát huzogatni hideg téli estelenként.“

E beszéd, mely nagy nevetést s néhány piruló arczot okozott, Amália részéről e szavakkal lőn fogadva: „Szégyeld magad Róza!“

De Mr. Hall legjobbnak tartá folytatni a tréfát, s eként vevé át a szót: „Egrest tudjon befőzni s ruhákat osszon ki a faluban, nemde kapitány? Nős, az én nőmnek egészen másnak kell lennie. Rendkívüli szép legyen: ez a sine qua non; angyali szépségű, Cinderella lábával, Camilla röpkeségével s Julia kezének csodás fehérjével.“

„Te követelő fizkó!“ kiálta a kapitány. „Én sokkal kevesebbel megelégszem. Csupán azt kívánom, hogy nőm úgy gondolkodjék, mint én gondolkodom, úgy érezzen, mint én érzek, úgy tegyen, mint én teszek és engem szeressen.“

„S hogy találhat egy ily ritka madárra egy oly különöz, mint te?“ kérdé Hall nevetve.

„Azt az ég tudja!“ felelt a kapitány szomoruan.

Ujra zenéhez fogtak s aztán társas-játékot terveztek. Ugy találták, hogy Mr. Hallnak szép hangja van s kiválóan érti a zenét. Így aztán néhány kettősdal, pár játék és bók után, az estély a késő éji órákban ért véget.

Hanem ez csak bevezetéképen szolgált más zenei estélyekre; tulajdonképen minden két héten egyszer összejöttek egyiköknél vagy a másikánál s mindannyiának igen jól telt az idő, de főlképen Amáliának, kit Hall ezredes különösen kitüntetett s ki ezért nem is maradt közönyös iránta, mit Hungerford nem késett észrevenni.

A hájoló ezredes távoztával, az élet Beechingtonban, természetesen, korábbi helyzetére hanyatlott vissza, csak néhány véletlen látogatás élénkíté az urasági kastélybeli ifju legény napjait.

Saját bevallásuk szerint is, Wentworth Amália és Hungerford Amália voltak azok, kik legkevésbbé mutattak hajlandóságot az uradalmi kastély birtokosnőivé lenniök. Benső barátság kötötte őket egymáshoz, s egy este épen felőle csevegtek együtt.

„Oly titokteljes, de meg vagyok győződve, hogy téged imád. Ujabban nagy változást tapasztalok rajta. Kár, hogy oly tapintatlan; semmi foglalkozásunk sem talál az övével. Mondja, hogy foga vaczog bele, ha Ewy verset szaval előtte, pedig tudod, mily szépen tud, s örökösen lovagolni hiv. Vett egy szép, nőknek való lovat, de tudod mily félnékek vagyunk, nem merünk felülni rá; szeretné ha korán kelnének s egészen megütődik, ha tiz óra után lát reggelizni. Mert hát tudod, katonatiszteknek mindig korán van dolguk s különösen Indiában. A kertbe hivatgat és sok dologban roppant önkénye-

sen jár el. De meg kell adni, igen szívélyes és lekötelező a szegény mama iránt, ki még valóban reméli — hanem az most nem kérdés, hogy mit remél. Minő zsarnok férj lenne belőle, Amália!“

„Oh! zsarnok, azt hiszem“, hagyá helyben Wentworth kisasszony. „Szemei semmire sem szikráznak, Tudod Angelina, én azt hiszem, hogy az a balga lány, Mildmay [Lujza, tetszeni akar neki. Csakhogy, úgy látom, minden fáradsága kárba megy.“

„Nó persze! Hisz oly hajlithatlan, mint a kő. Neki az efféle nem hizeleg. Azzal ugyan nem hódítja meg. Sajnálom kimondani, de anyám nem épen okosan járt el.“

„Megvallom, az enyém sem, Angelina; de ne szólj egy szót se erről. Szinte azt kívánám, hogy sohse jött volna ide.“

Ugyanazon pillanatban, hogy e leánykák így csevegtek a kapitány felől, amaz épen ebéd idején a bérlői lakba tekintett be, tréfásan szólva: „Jó uram! A könyörület egy morzsáját nyujtsa nekem. Barátom és társam elutazván, egyedülállóan annyira untam magam, hogy már vágytam egy emberi arczot látni; mint Selkirk Sándor —

„Sohsem hallom a beszéd édes zenéjét
S az enyémnek hallatára megdöbbenek.“

Dr. Buchanannak mi sem tetszett annyira, mint egy jó barát, így, épen az alkalmas időben előteremve, midőn egy kis csöndes beszélgetést óhajtott. Hungerford kapitány pedig jól fogadta azt, a mit elébe tettek és sohsem szabadkozott. Ebéd végeztével mindhárman rögtön a társalgó terembe vonultak.

A „Chiloni fogoly“-nak egy példánya véletlenül épen az asztalon hevert.

„Olvassak kegyednek?“ kérdé a kapitány s rögtön erre fel is olvasott, még pedig oly módon, hogy Annát egészen bámulatba ejtette. Nagy szemeket meresztett rá.

„Ez új fény sugar!“ gondolá.

A kapitány egyszerre letette a könyvet s a bérlőhez fordulva mondá:

„Uram! épen most kaptam egy könyvgyűjteményt Londonból, melyet ügynököm volt szives számomra megvásárolni. Ne beszélje el senkinek, Anna kisasszony. Hanem jöjjenek fel holnap hozzám mindketten ebédre, megtekinteni haladásomat s árasszák el fényökkel könyveimet.“

Másnap már várt rájuk a sétány végén. Rendkívüli nyájas volt, körülvezette őket a kertekben s kérte, hogy helyezék magokat kényelembe. Szerény ebéd mellé ültek aztán lakószobájában.

Amy nem volt jelen s az öreg kulcsár szolgálata alig lőn igénybe véve. Ebéd után megmutogatta vendégeinek gyűjteményét, mely Indiában egyedüli vigaszául szolgált s a falon függő fegyverzeit. Kevés idő mulva egy tokból fuvolat vett elő, s a legszebb zenében szólaltatta meg azt.

„El ne árulják valakinek“, mondá nevetve a mint a hangszeret helyére visszatette.

„Idegen földön“, folytatá, „sok kedves órát szerzett egykor nekem, de már többé nem játszom. Hiszen annyá dolog van a világon, a mi fontosabb, legalább ha némi haszonnal akarunk élni, nemde uram?“

Folytatás a mellékleten.

☛ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 17. számához. ☛

Igy beszélgetve haladtak végig a sétányon, csillag fény mellett. Ritka világos este volt és Anna emlékezetéből néhány versszakot idézet különböző költőktől. „Hanem, bocsánatot kérek,“ tevő hozzá tréfás enyelgéssel „most jut eszembe, hiszen ön nem barátja a szépnek és fönségesnek.“

„Kisasszony!“ szakította félbe a kapitány, hirtelen megállva; „különbön hagyjuk ezt, úgy sincs egyéb teendő, mint tőrni a félre magyaráztatást. Jó éjt kedveseim. Jöszte szegény ficzkó!“ ezzel füttyentett kutyájának s egy ugrással odább termett.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 ápr. 25.

— Ő Felsegeik, a király és királynő ezüstmenyegzője ünnepélyének színhelye, első sorban, Bécs vala. Magyarország csak néma gyászán átszillogó könnyeivel, de azért nem kevésbé őszinte és hódoló szívvel vett abban részt. Mondják különben, hogy május havában a királyi pár Budapestre rándul le s ott, mintegy kárpótlásul, estélyeket fog adni. Az ünnepélyességek előidézte forgalmi hasznót Bécsben egy millió körül becsülik, s ez nem tulzó számítás, tekintve azon óriási néptömeget, melyet a birodalmi ünnep varázsa vonzott e pár nap alatt a fényben uszó császári székvárosba. Az uralkodó család tagjain kívül idegen udvarok is képviselve voltak, úgy, hogy a küldöttségek fogadását már e hó 21-én meg kelle kezdeni. Ekkor fogadta az uralkodópár legelőször is a közös kormány tagjait, a magyar és osztrák minisztereket és a magyar katolikus püspöki kart; a magyar főrendiház küldöttségét; a magyar képviselőház küldöttségét; Budapest fővárosa küldöttségét; a gör. kel. szerb püspöki kart; a horvát-szlavon országgyűlés küldöttségét; a horvát-szlavon határörvidék küldöttségét; Zágráb városa küldöttségét; Fiume városa és kerülete küldöttségét. April 22-én fogadtattak: az osztrák főrendiház, osztrák képviselőház küldöttségei, a tartományok és városok küldöttségei, és pedig: Csehországé, Prágáé, a lövészeké, Dalmátországé, Záráé, Gácsországé, Lembergé, Krakóé, Alsó-Ausztriáé, Bécsé és az ünnepély bizottságé; Felső-Ausztria, Linz, Salzburg, Stajerország, Grác, Karinthia, Klagenfurt, Bukovina, Czernovitz, Morvaország, Brünn, Olmütz, Szilézia, Troppan, Tirol, Innsbruch, Görz, Gradiska, Istria, Parenzo, Oerurlban és Trieszt küldöttségei. April 23-án fogadta az uralkodó pár a máltai-rend, Csehország, Gácsország, Alsó-Ausztria, Stajerország, Krajna, Morvaország, Szilézia, Tirol nemességi küldöttségeit; a lutheranus összegyűlést, a kereskedelmi kamara küldöttségeit, azután a szerajevói küldöttséget. April 24-ikén történt a fogadalmi templom fölszentelése; az uralkodó-pár megáldása, és a nagy díszmenet. Este ünnepi előadás az operaszínházban, hol a monarchia népdalait és tánczait mutatták be. A magyar dalokat Soldosné, a budapesti népszínház kitűnő művésznője éneklé,

a magyar tánczot pedig a nemzeti színház hat tánczosnője járta Rác Pál zenekisérete mellett. A mi az első nap ünnepélyességeit illeti, daczára hogy a fogadások 11 órára voltak kitűzve, a küldöttségek már tíz órakor kezdtek a palotába vonulni s nagy néptömeg várt a svájczai útvár körül. Az országgyűlési és budapesti városi küldöttség díszmagyar ruhája nagy feltűnést keltett. A főpapság is teljes díszben jelent meg. Simor bibornokprimás azonban hiányzott, mert Budapesten kellett maradnia, hol e hó 24-ikén a ferenczvárosi templomot szentelte fel. A magyar főpapságot, a pár nap alatt bibornokká leendő Haynald kalocsai érsek vezette, s ő is üdvözölte az uralkodó-párt. A három miniszterium fogadása bizalmas jellegű volt s hivatalos beszédek ez alkalommal nem váltattak. Legelőbb gróf Andrassy Gyula és báró Hoffmann közös miniszterek, azután Tisza Kálmán miniszterelnök vezetése alatt a magyar ministerium, majd Stremayr miniszterelnök vezetése mellett az osztrák ministerium, végre élükön Auersperg herczeggel a központi hatóságok főnökei fogadtattak. Az osztrák miniszterek ezüst zsinóros zöld kabátba s fehér nadrágba voltak öltözve; a horvátok frakba. A küldöttségeket gróf Hunyady főszertartásmester vezette be az elfogadó terembe, melynek ajtajánál hat magyar gárdista és ugyanannyi császári testőr állt. Ő felsége huszár tábornoki ruhában fogadta a küldöttségeket. Mellette a királyné állt, galambszinü selyem ruhában. Két fölirat ment föl a magyar országgyűlés részéről is; az alsóházét, mely rövidebb, Jókai szerkesztette, a felsőházét pedig Haynald és Majláth. A király minden üdvözlésre rövid választ olvasott fel, minden jelentősebb politikai színezet nélkül, csak a horvát küldöttekkel szemben, kiknek elnöke Kresztics, tán tünteteskép, a hivatalos magyar czimezet helyett, egyszerűen „felségek“ megszólítást használt, hangsúlyozta a magyar koronához és az uralkodóházhoz való viszonyuk minél szorosabbra fűzését. És itt sajnálattal említjük föl azon mulasztást, hogy a magyar ref. egyházkerületek küldöttségileg nem képviseltették magokat; ennek hiányában Tisza és báró Kemény miniszterek, mint egyszersmind kerületi főgondnokok, nyújtották át a helyét hitv. egyházkerületeknek, általunk már közölt, üdvözlő feliratát, mire ő Felsege következőleg válaszolt: „Szívesen veszem önöktől a magyar- és erdélyországi ref. vallásuak nevében átnyújtott üdvözlő feliratot és meleg köszönettel viszonzom azt a Királyné nevében is. Bizom hit-sorsosaik őszinte hűségében s azért biztosítsák őket mindenkorai hajlandóságomról és változatlan kegyelmemről.“ Ed-dig tart az ezüst-menyegző ünnepélyének hivatalos része, az ezután következő mozzanatokat meg sem kísértjük leírni, mert azokat a nemzeti lelkesedés hatotta át, s a legkihíttelenebb fény és pompa jellemezte minden kis részletében. Mindazonáltal kétségkívül messze kimagasló két momentumot képez a Makart által tervezett ünnepi díszmenet, középkori stýlben, az iparczéhek s különféle testületekkel és a Lajos Károly főherczegnél előadott s Weilen tanár által irt történelmi képzet hat képben, az uralkodóház tagjai által előadva.

Az első kép ábrázolta I. Rudolf kifályt az augsburgi gyűlésen, midőn Rudolf és Albert fainak ajándékozta Ausztriát, Krajnát, a Venet örgrófságot és Purtenaut. A második kép tárgya volt böcs Albert Bécsben. A harmadik Miksa találkozására menyasszonya burgundi Máriával Genfben 1477. aug. 17 én. A negyedik V. Károlyt mutatta be a wormszi országgyűlésen. Az ötödik Leopold császárt, midőn a Buda megvétele után Károly főherceget üdvözli, s végre a hatodikban, mely a legsikerültebb volt s melyben 18 játszó vett részt, Pármai Izabella infans nőt, József koronaherceg menyasszonyát fogadja Mária Terézia császárnő. Jelen voltak az előadásán 23-an. Az előadást souper követte, melyen minden résztvevő jelmezben jelent meg. Az asztal körül Parmai Izabella, Mária, Mária Terézia s Lotringeni Ferencz Károly, I. Leopold császár, Eugen herceg, I. Miksa császár, V. Károly stb. ültek. A pezsgőnél Rudolf trónörökös, ki a 21 éves V. Károly jelmezét viselte, emelkedett fel s köszönetét fejezte ki szeretett nagybátyja Károly Lajos főhercegnek, ki oly fényes, tollal le sem írható ünnepélyt rendezett házában. Szavait a jelenlevők általános éljonzése zárta be; utána a főherceg köszönte meg a trónörökösnek s a többi közreműködőknek, hogy lehetségessé tették egy valóban nemzeties ünnepélyt rendezni; toasztját a király és királyné éltetésével zárta be. 10 óra után Hellmesberger zongorához ült s bécsi tánczdarabokat játszott, mely mellett a jelenlevők tánczra keltek. A rögtönzött bál éjféltűán is tartott s abban a trónörökös, Gizella főhercegnő, Lajos Viktor főherceg s a legtöbb főhercegnő részt vett.

— Kolozsvar városa s különböző felekezetei is az alkalomhoz méltóan ünnepelték meg ápril 24-ét. Az ezüst menyegző előestélyén nemzeti színházban tartott diszeladás (theatre para), mely alkalommal Szász Bélának alkalmi költeménye s a trón előtt hódoló erdélyi népfajokat jellemző vonásokban föltüntető allegoriája s Tóth Kálmánnak „A király házasodik“ czimű vigjátéka adatott elő. A menyegző reggelén 8 órakor a b.-farkasutczai ref. templomban, egyházi s világi hatóságok részvétele mellett, ünnepélyes Istentisztelet tartatott, melynek emelkedett hangulatát a Dalkör szép énekei nem csekély mérvben fokozták. Az alkalmi imát s beszédet Herepei Gergely ref. lelkész végezte. Az Istentisztelet végeztével a meghívottak a városház nagy termébe gyűltek össze, hol a hymnus elzengése, gróf Eszterházi Kálmán főispán megnyitó és Simon Elek polgármester urak ünnepi beszéde után ő Felsége életnagyságu arczképének ünnepélyes leleplezése ment végbe. 10 órakor a főtéri rom. kath. templomban tartatott hálaadó Istentisztelet. Délben, a hivatalos bankett mellőzésével, a polgárság tekintélyes része barátságos lakomára gyűlt össze. Délután a sétatéren emlékfákat ültettek a főispán s polgármester, este pedig újra diszeladás tartatott Jókainak „Hős Pálfi“ czimű alkalmi darabjával.

— A királyi ünnep emléke, melyet a budapesti tantestület az árvizkárosult tanítók és az Eötvös alapjára kiadott, már második kiadást ért rövid 24 óra alatt. A tiz krajczáros füzetke a Franklin-nyomdának becsületére válik;

szép képei biztos keletet szereznek a munkának, a melyét a fővárosi tanács f. é. apr. 19-én 16224. sz. a. kelt határozata szerint a budapesti iskolák számára ajánlott is s azok árusítását az iskolákban megengedte. A füzetke a királyi ezüstmennyegző után is becses olvasmánya lesz a népnek s az ifjuságnak. Megrendelhető Kókai Lajos könyvkereskedésében Budapesten, Károly-utca.

— Szegény püspökök. A kereszténység legszegényebb püspökei a nestorianus szekta püspökei, (Mesopotamia hegysegeiben), kiknek évi jövedelme csak 150—180 frtra rug, mely összegből bizonyos részletet még a pátriarchának kell adniok, kinek évi jövedelmét 700 frtra becsülik. A patriarcha jelenleg nagy püspöki consiliumot hitt össze, hogy tanácskozzanak a nyomasztó anyagi helyzet lehető javításáról.

— Meghívás közgyűlésre. A Rikánbelői, papi-tanítói-özvegy-árva-gyámintézet közgyűlése május 2-dikán Maksán az ismeretes szálláson fog megtartatni délelőtt 10 órakor. A közgyűlés tárgyai: 1) Elnöki megnyitó beszéd. 2) Az igazgató (választmány) jelentése az évi eredményről. 3) Számvizsgáló bizottság jelentése az ügy rendezéséről. 4) Az osztalékjogosultak számba vétele. 5) Kebli ügyek, indítványok. Tisztelettel kérem a gyámintézet t. tagjait sziveskedjenek pontosan és minél számosabban megjelenni, hogy intézetünk iránti érdekeltségünket tanúsítsuk és annak minden ügyeit szigoru számadás alá vehessük. Ha magunk ügyét mi sem támogatjuk mély érdeklődéssel, miként várhatnánk annak felvirágzását. Feltorja, ápril 16 1879. Zajzon István, s. k. gyámintézeti elnök.

HIVATALOS RÉSZ.

Az állandó ig. tanács által a moldva-oláhországi missio állásáról az egyetemes konventhez intézett

Jelentés.

266.—1879.

1873. évi július 1-ső és következő napjain Budapesten tartott egyetemes convent jegyzőkönyvének 7-ik szám alatt kelt határozatával, az egyházkerületünk közvetlen hatósága alá rendelt Moldova-oláhországi missio állásáról ig. tanácsunk időnként kimerítő jelentéstételre köteleztetvén, megbízása vételeitől elfordult fontosabb eseményekről és kormányzati intézkedéseiről ig. tanácsunk tiszteletteljesen értesíti az egyetemes conventet.

Egyházkerületünk az egyetemes convent határozata értelmében 1873. évi october hó 5-éről keelve, nyilatkozattételre hivta fel a missióban levő egyházközségeinket az iránt, hogy „a karnak-e továbbra is a magyarországi reform. egyházzal, mint annak kie g e s z i t ő r é s z e i , ö s s z e f ü g g é s b e n s e g y e s ü l e t b e n m a r a d n i , v a g y p e d i g t e l j e s e n f ü g g e t l e n , ö n á l l ó t a r t o m á n y i e g y h á z a t a l k o t n i ? “ E f e l h i v á s r a , s ü r g e t é s e k f o l y t á n , a g a l a c z i , b r a i l a i é s p i t e s t i e g y h á z k ö z s é g e k i s b e k ü l d v é n a z e g y e s ü l é s e l f o g a d á s a m e l l e t t n y i l a t k o z ó h a t á r o z a t a i k j e g y z ő k ö n y v i k i v o n a t a i t , i g . t a n á c s u n k a z 1 8 7 4 . é v i j u n i u s 4 -

én kelt határozatával két tagból álló bizottságot küldött ki, azon utasítással, hogy a bukaresti, galaczi, brailai, krajovai, pitesti, ploesti és szászkuti egyházközségeink szellemi és anyagi ügyeit a helyszínen megösmerve rendezzék, és eljárásukról tegyenek részletes jelentést.

A bizottság által beadott részletes jelentésből, a kormányzás kifolyásával tett felterjesztésekből és arra hozott határozatokból, a missiói felügyelet alatt álló egyházközségeinkről a következő ismertetést nyújtja ig. tanácsunk:

A bukaresti közel 1000 lelket számláló egyházközség újólág az egyesülés mellett nyilatkozott, elfogadta némi módosítással presbyteri szabályainkat és egykerületünk törvényeit. Az egyházközség tagjai az éles meghasonlásban álló papjokkal Tomka Károlyval és tanítóikkal Német Gáborral szemben, a kiküldött bizottság közreműködése folytán, annyira lecsendesítették, hogy a parochiáról szándékolt tetteges elűzésüket nem fogantatosították, azonban a viszály és kölcsönös ellenszenv a hivek és nevezett egyházi hivatalnokok között csak azután szűnt meg, hogy a pitesti egyházközség 1875. évi ápril 19-én tartott közgyűlésében Tomka Károlyt papjául, Németh Gábort pedig énekvezér-tanítójául megválasztva, nevezettek Bukurestből eltávoztak.

A bukaresti egyházközség, mielőtt üresedésbe jött papi állomását betöltötte, kérte, hogy a missionarius pap főhatósága alól vétessék ki és soroztassék a többi ily egyházközségeinket illető jogok biztositásával, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közé — tehát püspök aa. főhatósága alá. Tekintve ig. tanácsunk azt, hogy a moldova-oláhországi missiói egyházak csekély lélekszámuk, az egyháztagok szegénysége és a lelkeszi állomások kevés volta miatt, nem képesek külön egyházmegye alkotásra, tekintve, hogy a missionarius papi állomásra, azon egyházközséggel szemben személyes ellenszenvvel viseltető Tomka Károly pitesti pap alkalmaztatott s feltehető volt az, hogy közötté, mint missionarius pap és a bukaresti egyházközség között a viszályok ismételten megújulnak: a bukaresti egyházközség, egykerületünk püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeivel ugyanazonos kapcsolatba hoztatott. A bukaresti papi állomásra 1876. évi ápril 17-én megválasztatott Gyárfás Albert fiatal pap, tapintatos eljárása következtében szellemileg, anyagilag mindinkább erősödik, s jelenleg képes, a papi állomáson kívül, jól berendezett elemi iskolát tartani fenn két tanítóval; jövője pedig, dr. Antalfi Alajos ur által tett végrendelet folytán az egyházközség tulajdonába jutandó 35,400 frank — alapítványi tőke és járulékaik hagyományozások által biztosítottak mondható.

2. A pitesti egyházközség, melynek létszáma 120—140 körül váltakozik díszes templommal a piacon, szép parochialis belső telekkel, papi állomás fentartására van hivatva. Azonban a Székely Károly orvos által hagyományozott mintegy 12 hold területű gyümölcsös és szőlő $\frac{2}{3}$ rész jövedelmén kívül, mi évenként 16—20 drb aranynál többre nem becsülhető, a papi állomás fentartásához az egyháztagok, szegénységök miatt, majd mivel sem járulhatván, ig. tanácsunk a pitesti egyházközség papját t. Tomka Károlyt bizta meg 1875. évi június 6-án kelt határozásával a missionarius papi teendők

vitelével, s ezen fáradozataiért és utiköltsége fedezésére évenként 100 frt javadalmat utalványozott a missiói pénztárból. Tekintve azt, hogy a missionarius pap díjlevele értelmében köteleztetett a missiói egyháznak évenként legalább négyszeri meglátogatására, hogy heteket igénybe vevő körutjai alatt az istenittszetelet fennakadást ne szenvedjen, másfelől, hogy a tanköteles gyermekek rendszeres oktatásban részesüljenek, ig. tanácsunk a missió pénztárból megállapított évi 250 frt segélyezéssel énekvezér, tanító állomást rendszeresített, melyre Németh Gábor Bukuresti énekvezér-tanító hivatott meg, ki jelenleg is azon állomásán van.

Az újonnan alakított presbyterium vezetése alatt alig nyertek az egyház ügyei rendes folyamatot, az egyházközség hivei és Tomka Károly pap, később Tomka Károly pap és Németh Gábor tanító között mind élesebbé váló viszály fejlődött ki, mely oly mérvet öltött, hogy az egyhtagok nem csak a papfizetést képező javadalmak kiadását megtagadták, hanem az istenittszeteletre sem jártak el és a papiszolgálatot sem vették igénybe. Miután a viszály elenyésztetése a consul kiszállása folytán sem sikerült, Tomka Károly papot, ki mint missionarius sem felel meg a várakozásnak, különösen a díjlevélileg megállapított körutjai egy részét nem tette meg, ig. tanácsunk 1878-ik év január 1-vel a missionarius papi teendők vitelétől felmentette, ennek folytán nevezett pap egyházközségét és a missiót elhagyta.

Jelenleg a pitesti egyházközség papi állomása betöltetlen, parochialis épületei elhanyagolt állapotban vannak. A fedélzet halasztást nem szenvedő kijavítására a missiói pénztárból 100 frt utalványoztatott és az intézkedések megtétték, az épületek kijavítására a költség-előirányzat és a vállalkozó építészszel a szerződvény megkötése iránt. Ezen egyházközségben bár előnyösnek látszik a papi és énekvezér-tanítói állomás fenntartása, a missiói-alap elégtelen volta miatt ig. tanácsunk a tanítói teendők vitelére kötelezendő papi állomást kíván rendszeresíttetni a missio-alapból adandó segélyezéssel és a külön énekvezér-tanítói állomás megszüntetésével.

3. Ploesti egyházközség népessége mintegy 70 lélek, egy fedél alatt csinos kis templommal, iskolaházzal, három szobából álló papi lakka ellátva, azon körülménynél fogva, hogy egykerületünkben kívándorló hiveinknek rendszeren első megállapodási helyük nagy fontossággal bír. Kántor Lajos vitte a papi teendőket 1874. év végeig, gyámolítva a missiói alaphól. Nevezett pap eltávoztával csak a tanítói állomás volt betöltve és az is csak rövid ideig.

Tekintve ig. tanácsunk, hogy fekvésénél fogva nagy jelentőségű ezen egyházközségünkben az oly hosszason üresedésben volt papi hivatal csak, a missió alaphól eszközlendő, nagyobb segélyezés mellett tölthető be, a tanítói teendők vitelére és kötelezett papi állomás javadalmazására évi 250 frt segélyezéset rendszeresített, és sikerült is 1878. évi ápril 4-én ezen állomás betöltése Láng Károly pap meghívásával. Azonban a nagy drágaság és a hivek szegénysége miatt, a rendszeresített évi 250 frt segély mellett sem levén a papi állomás fenntartható, 1878. évi augusztus havában, egy évre ideiglenes minőségben kinevezett ploesti pap bizatott meg a

missionárius papi teendők vitelével, mely fáradozásaiért a missiói alaphól egy évre 400 frt rendszeresített.

Nevezett Láng Károly aa. működéséről, buzgóságáról ig. tanácsunk elismeréssel nyilatkozik és szándékszik őt missionarius lelkészi állomásán állandósítani, munkásságától remélve, a szórványosan lakó és kisebb egyházközségekben rendszer lelkész nélkül élő hitsorsosainkban az egyháziasságot és vallásuk, nemzetiségük iránti buzgalmat fenntartani, élesztetni.

4. Brailai egyházközségünk hivei száma 80 körül van, kik közül mintegy 24 bérfizető. Egyházi épülete, fekvő vagyona nincsen, a papi és tanítói állomás betöltetlen. A tankötelesek száma megközelítve a 10-et, főleg a missiói alaphól adandó segélyezéssel czélszerű volna a tanítói állomás betöltése.

5. Galaczi egyházközségünk népessége mintegy 15 lelkét számlál. 375 □ öl területű belső telkén egy földalatti csinos temploma van és 3 szobából álló paplakja. Csekély népességénél fogva, a papiállomás rég időtől fogva betöltetlen, a tanítói állomásra előbb Teleki Mózes, 1877. év közepétől a jelenleg is állomásán levő Kelemen Ferencz levita alkalmaztatott, a missiói alaphól rendszeresített évi 150 frt segélyezéssel.

A galaczi egyházközségtől Braila, vasuton 1 óra és gőzhajón 1½ óra járásnyira fekszik, a Galaczra viendő pap a brailai leányegyház községbe a beszolgáltatást minden fennakadás nélkül teljesíthetné. Tekintve azonban az egyháztagok csekély számát és szegénységüket, a papfizetés majd-

nem kizárólag a missiói pénztárból lenne utalványozandó, mi a missió pénztár jelenlegi állása mellett nem eszközölhető.

6. A krajovai egyházközségünk lélek száma mintegy 50, fekvő vagyona, egyházi épülete nincsen összes vagyona az egzhávi szertartásokhoz tarsozó készletekből néhány butor darabból áll. Bérben fogadott helyiségben ezelőtt mintegy 10—12 évvel a tanítói állomás bovolt töltve, de a hivatott anygsi erejeket felül muló áldozatókba belefáradva azóta pap és tanító nélkül vannak s hiveinknél a papi teendőket az ottani ágostai hitvallósu pap végzi.

7. A szászkúti egyházközség lélekszáma megközelíti a 100-at, kik kivétel nélkül szegényföldművesek. Kisded temploma, paplakja és iskolaháza fenntartására a község[saját] pénztárból évenként 40 frankot szavazott meg. Elaggot papjok, ki legfőképen könyör-adományokból tengette sanyaru életét, 1876. év elején elhalálozván, 1877. év elején a missio-alap pénzerejéhez képest évi 50 frt segélyezéssel tanítói állomás rendszeresített, az egyházközség szükségéi fedezésére évi 100 frt utalványoztatott. A tanítói állomásra Dobai György hivatott meg, ki jelenleg is állomásán van. Az egyháztagok szegénysége és a missio-segély csekély volta miatt kénytelen a tanító gyakran napszámmal keresni meg élelmét s a rendszeresített segély felemelése szükséges.

(Vége következik)

A szerkesztő postája.

Dézsi Gyulának, Gyaluban — ???

H I R D E T É S .

S T E I N J Á N O S

könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt
következő legújabbán megjelent egyházi művek káphatók :

A SZATMÁRI REFORM. EGYHÁZMEGYE TÖRTÉNETE.

Irta: **KISS KÁLMÁN.**

Nagy 8-ad rét 904 lap. Ara 5 forint.

HALOTTI IMÁDSÁGOK.

Háznál, templomban, sirnál. Mellékletül rövid gyászbeszédék. Irta: **CZELDER MARTON.**
Kemény kötésben, ára 3 frt.

EGYHÁZI SZÓNOKLATTAN.

Tekintettel a magyar egyházi-beszéd irodalomra. Tanítványai számára való olvasmányúl
irta: **MITROVICS GYULA.**

Kiadták a sáros-pataki vallás- és egyháztudományi szak hallgatói. Ara 2 frt.